

NAXÇIVAN MUXTAR RESPUBLİKASI ALİ MƏHKƏMƏSİNİN BÜLLETENİ

Buraxılış üçün məsul şəxs: <i>R.R.Süleymanov</i> Redaksiya heyəti : <i>Ə.K.Allahverdiyev</i> <i>Y.S.Qurbanov</i> <i>İ.M.Mirzəyev</i> <i>V.K.Quliyev</i> <i>M.Ə.Əliyev</i> <i>G.Ə.Qurbanova</i> Məsul katib: <i>Y.F.Xəlilov</i>	Redaksiyanın ünvanı: <i>Naxçıvan şəhəri, Atatürk küçəsi, 19</i> <i>Tel: 544-61-71</i> <i>Faks: 544-70-82</i> <i>E-mail:</i> alimehkeme@nakhchivan.az <i>Rəsmi sayt:</i> www.supremecourt.nakhchivan.az www.alimehkeme.nakhchivan.az

M Ü N D Ə R İ C A T

NAXÇIVAN MUXTAR RESPUBLİKASI – 90	5
Naxçıvan Muxtar Respublikasının 90 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı	11
YENİ SƏNƏDLƏR, NORMATİV AKTLAR	12
Azərbaycan Respublikasının 1999-cu il 22 iyun tarixli 689-IQ nömrəli Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Ədalət mühakiməsinin rəsmi embleminin təsviri”ndə dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının Qanunu.....	13
“Azərbaycan Respublikasının “Dövlət qulluğunda fərqlənməyə görə” medalının Əsasnaməsinin və təsvirinin təsdiq edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının 2003-cü il 7 noyabr tarixli 515-IIQ nömrəli Qanununda dəyişikliklər edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu.....	13

“Azərbaycan Respublikasının “Dövlət qulluğunda fərqlənməyə görə” medalının Əsasnaməsinin və təsvirinin təsdiq edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının 2003-cü il 7 noyabr tarixli 515-IIQ nömrəli Qanununda dəyişikliklər edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2013-cü il 30 sentyabr tarixli 736-IVQD nömrəli Qanununun tətbiqi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı	14
“Azərbaycan Respublikasının “Vətənə xidmətə görə” ordeninin statutunun və təsvirinin təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının 2003-cü il 7 noyabr tarixli 514-IIQ nömrəli Qanununda dəyişikliklər edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu.....	15
“Azərbaycan Respublikasının “Vətənə xidmətə görə” ordeninin statutunun və təsvirinin təsdiq edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının 2003-cü il 7 noyabr tarixli 514-IIQ nömrəli Qanununda dəyişikliklər edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2013-cü il 30 sentyabr tarixli 725-IVQD nömrəli Qanununun tətbiqi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı .	17
“Məhkəmə-Hüquq Şurası haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişikliklər edilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının Qanunu.....	18
“Məhkəmə-Hüquq Şurası haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişikliklər edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının 2013-cü il 22 oktyabr tarixli 770-IVQD nömrəli Qanununun tətbiqi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı	19
“Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişikliklər edilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının Qanunu.....	20
“Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişikliklər edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının 2013-cü il 27 dekabr tarixli 856-IVQD nömrəli Qanununun tətbiqi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı	21
“Konstitusiya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının Qanunu.....	22
“Konstitusiya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının 2013-cü il 27 dekabr tarixli 855-IVQD nömrəli Qanununun tətbiqi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı	23
“Konstitusiya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2004-cü il 12	

fevral tarixli 29 nömrəli Fərmanında dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı	24
“Məhkəmə-Hüquq Şurası haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2005-ci il 28 yanvar tarixli 183 nömrəli Fərmanında dəyişikliklər edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı	24
“Elektron məhkəmə” informasiya sisteminin yaradılması haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı	25
Azərbaycan Respublikası hakimlərinin və ədliyyə orqanları işçilərinin təltif edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı	27
MƏHKƏMƏ FƏALİYYƏTİ.....	28
<i>MÜLKİ KOLLEGİYADAN</i>	28
Mülki mühakimə sahəsində məhkəmə fəaliyyətinə dair 2013-cü ilin yekunları üzrə statistik məlumatların təhlili.....	28
<i>İNZİBATİ-İQTİSADİ KOLLEGİYADAN</i>	34
Məhkəmə fəaliyyətinə dair 2013-cü ilin yekunları üzrə statistik məlumatların təhlili	34
<i>CİNAYƏT KOLLEGİYASINDAN</i>	36
Məhkəmə fəaliyyətinə dair 2013-cü ilin yekunları üzrə statistik məlumatların təhlili	36
<i>HƏRBİ KOLLEGİYADAN</i>	43
İNSAN HÜQUQLARI VƏ MƏHKƏMƏ TƏCRÜBƏSİ.....	44
“FABRİS FRANSAYA qarşı” iş (<i>Ərizə № 16574/08</i>) 07 fevral 2013-cü il tarixli qərarı	44
NƏZƏRİYYƏ VƏ HÜQUQTƏTBİQETMƏ PROBLEMLƏRİ.....	66
Ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi sahəsində yeni yanaşma: Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin təcrübəsində Pilot Qərar Proseduru	66
HAKİMLƏRİN MİLLİ VƏ BEYNƏLXALQ QURUMLARINDA.....	75
Hakimlərin intizam məsuliyyətinə cəlb olunmaları ilə bağlı Məhkəmə-Hüquq Şurasının 2013-cü ildə baxdığı bir sıra işlər haqqında	75
AZAD TRİBUNA.....	84

Mülki prosesdə apellyasiya şikayəti vermək hüququ və bu hüququn həyata keçirilməsinə dair mövcud normaların müqayisəli təhlili 84

ALİ MƏHKƏMƏNİN MƏTBUAT XİDMƏTİNDƏN..... 88

2014-cü ilin fevral ayında keçirilən tədbirin xülasəsi..... 88

NAXÇIVAN MUXTAR RESPUBLİKASI – 90

Azərbaycanın qədim bölgəsi Naxçıvan tarixən çətin sınaqlarla dolu mürəkkəb və eyni zamanda şərəfli bir yol qət etmişdir. Çoxəsrlük dövlətçilik ənənələri olan bu diyar həmişə xalqımızın zəngin mədəni irsini layiqincə yaşatmış, yetirdiyi çox sayda görkəmli elm xadimləri, sənətkarları, tarixi şəxsiyyətləri ilə ölkəmizin sosial-iqtisadi, ictimai-siyasi həyatında əvəzsiz rol oynamışdır.

(Naxçıvan Muxtar Respublikasının 90 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 14 yanvar 2014-cü il tarixli Sərəncamından)

Naxçıvanın muxtariyyət statusu bu diyarın 90 illik tarixi dövründə onun Azərbaycanın ayrılmaz hissəsinə çevrilməsində, ərazi bütövlüyünün qorunmasında, eləcə də təhlükəsizliyinin təmin edilməsində xüsusi rol oynamışdır. 90 illik tarixi dövrdə muxtariyyətin möhkəm siyasi və hüquqi bazası formalaşmış, böyük bir inkişaf yolu keçmişdir. Naxçıvanın muxtariyyəti hərbi-siyasi və diplomatik mübarizənin nəticəsi kimi meydana çıxmış, gərgin, ağır, eyni zamanda, şərəfli bir yol qət etmişdir.

Naxçıvanın muxtariyyət statusunun əsası 1921-ci il 16 mart tarixli Moskva müqaviləsi ilə qoyulmuş, 1921-ci il 13 oktyabr tarixli Qars beynəlxalq müqaviləsi ilə həmin status daha da möhkəmləndirilmişdir. Moskva və Qars müqavilələrinin imzalanmasının böyük tarixi və hüquqi əhəmiyyəti vardır. Bu müqavilələr Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün qorunmasında əvəzsiz rol oynamışdır. Belə ki, RSFSR ilə Türkiyə arasında 1921-ci il martın 16-da imzalanmış 16 maddə və 3 əlavədən ibarət Moskva müqaviləsinin 3-cü maddəsinə əsasən razılığa gələn hər iki tərəf həmin müqavilənin I (C) əlavəsində göstərilən sərhədlərin içərisində Naxçıvan vilayətinin Azərbaycanın himayəsi altında muxtar ərazi təşkil etməsinə Azərbaycan bu protektoratlığı heç bir zaman üçüncü bir dövlətə güzəştə getməyəcəyi şərti ilə razı olmuşlar.

Moskva müqaviləsi RSFSR MİK tərəfindən 1921-ci il martın 20-də, Türkiyə Böyük Millət Məclisi tərəfindən isə 1921-ci il iyulun 21-də ratifikasiya olunmuş, onların mübadiləsi sentyabrın 22-də Türkiyənin Qars şəhərində həyata keçirilmişdir. 1921-ci il oktyabrın 13-də RSFSR-in iştirakı ilə Azərbaycan SSR, Ermənistan SSR, Gürcüstan SSR və Türkiyə arasında imzalanmış 20 maddə, 3 əlavədən ibarət Qars müqaviləsinə əsasən isə Naxçıvanın ərazisi və sərhədləri daha da dəqiqləşdirilmişdir. Bu müqavilənin 5-ci maddə

dəsinə görə Türkiyə, Sovet Ermənistan və Azərbaycan hökumətləri hazırkı müqavilənin 3-cü əlavəsində göstərilən sərhədlər daxilində Naxçıvan bölgəsinin Azərbaycanın himayəsi altında Muxtar ərazi təşkil etməsinə razı olmuşlar.

Həm Moskva, həm də Qars müqavilələrinin müddətsiz bağlanması Naxçıvanın muxtariyyət statusunun möhkəmlənməsinə, regionun müdafiəsinə və Azərbaycanın ayrılmaz hissəsi olaraq onun tərkibində həmişəlik qalmasına şərait yaratmış, özünün gələcək təhlükəsizliyi üçün mühüm təminatla çevrilmişdir. Çünki Naxçıvan bölgəsinə hər hansı bir vaxt edilən istənilən təcavüz və ya torpaq iddiası, onun hüquqi statusuna yönəlmiş qəsd beynəlxalq müqavilələrin pozulması deməkdir. Göründüyü kimi sözügedən müqavilələrdə təsbit edilmiş muxtariyyət statusuna dair müddəalar Naxçıvanın ərazi toxunulmazlığının sarsılmaz qarantıdır.

Qeyd edək ki, 1921-ci il tarixli Moskva və Qars müqavilələri ilə Naxçıvana muxtariyyət statusu verilsə də Naxçıvanın Azərbaycan SSR-in tərkibində muxtar respublika hüququnun qanuni yolla təsbit edilməsi 1924-cü ilin fevral ayına kimi uzadılmışdır. Azərbaycan SSR Mərkəzi İcraiyyə Komitəsinin 1924-cü il 9 fevral tarixli dekreti ilə Naxçıvan Muxtar Diyarının Naxçıvan Muxtar Sovet Sosialist Respublikasına çevrilməsi təsdiq olunmuşdur. Bu Azərbaycan xalqının olduqca mürəkkəb bir siyasi şəraitdə əldə etdiyi böyük tarixi nailiyyət idi. Bununla da qədim diyarın statusu qəti şəkildə müəyyənləşdirilmişdir. Qeyd olunmalıdır ki, bu diyara muxtariyyət statusunun verilməsi ilə Azərbaycan SSR Naxçıvan üzərində beynəlxalq müqavilələrdə nəzərdə tutulmuş hüquqlarından irəli gələn vəzifələri həyata keçirirdi.

Tarixi proseslərin inkişafı prizmasından yanaşsaq Naxçıvan 1921-ci ilin martından Naxçıvan Sovet Sosialist Respublikası, 1923-cü il iyunun 16-dan Naxçıvan Diyarı, 1924-cü il fevralın 9-dan Naxçıvan Muxtar Sovet Sosialist Respublikası, 1990-cı il noyabrın 17-dən isə Naxçıvan Muxtar Respublikası adlandırılmışdır.

Naxçıvanın muxtar ərazi statusunun möhkəmləndirilməsində ötən illər ərzində qəbul olunmuş konstitusiyaların böyük rolu olmuşdur. 1926, 1937, 1978 və 1998-ci illərdə qəbul edilmiş konstitusiyaların hər biri Naxçıvanın muxtariyyət statusundan irəli gələn normaları özündə ehtiva etməklə muxtar ərazi statusunun möhkəmləndirilməsində, sabit dövlət quruculuğunun formalaşmasında, idarəçiliyin təkmilləşdirilməsində başlıca amil kimi çıxış etmişdir.

Ötən əsrin 90-cı illərinin əvvəllərində Azərbaycanda, o cümlədən onun ayrılmaz hissəsi olan Naxçıvanda xalqın azadlıq uğrunda apardığı mübarizəni qələbə ilə başa çatdırmaq üçün siyasi təcrübəyə, diplomatik qabiliyyətə malik lider lazım idi. Belə bir lider Azərbaycanın görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyev oldu. Dahi rəhbər Heydər Əliyevin Naxçıvana gəlişi və burada fəal siyasətə başlaması xalqın gələcəyə olan ümidini özünə qaytarmış,

Naxçıvanı Azərbaycanın ərazi bütövlüyü və istiqlaliyyəti uğrunda apardığı mübarizənin mərkəzinə çevirmişdir. Ümummilli lider Heydər Əliyevin Naxçıvana rəhbərlik etdiyi dövrdə, eləcə də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti olduğu illərdə Naxçıvanın muxtariyyət statusunun möhkəmlənməsi istiqamətində əhəmiyyətli işlər görülmüşdür.

1990-1993-cü illərdə Naxçıvanda qəbul olunmuş bir sıra konstitusiya qanunları təkcə muxtar respublikanın deyil, bütövlükdə Azərbaycan dövlətinin də gələcək taleyinin müəyyən edilməsində həlledici rol oynamışdır. Belə ki, 1990-cı ilin noyabr ayında Ulu öndər Heydər Əliyevin sədrliyi ilə keçirilən 12-ci çağırış Naxçıvan MSSR Ali Məclisinin ilk sessiyasında tarixi qərarlar qəbul olunaraq Naxçıvan Muxtar Sovet Sosialist Respublikasının adı Naxçıvan Muxtar Respublikası, Naxçıvan MSSR Ali Sovetinin adı isə dəyişdirilərək Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məclisi adlandırılmış, Azərbaycan Xalq Cumhuriyyətinin milli istiqlal rəmzi olan üçrəngli bayraq bərpa olunaraq Naxçıvan Muxtar Respublikasının Dövlət bayrağı kimi qəbul edilmişdir.

Əbədiyaşar xilaskar Heydər Əliyevin Naxçıvana gəlişi muxtar respublikanı əhatə edən təhlükələrdən, bu qədim diyarı erməni işğalından, beynəlxalq müqavilələrlə təsbit edilmiş muxtariyyət statusunu isə ləğv olunmaq təhlükəsindən xilas etmişdir. Nəticədə 1991-1993-cü illərdə ümummilli lider Heydər Əliyev çətin və mürəkkəb mərhələlərdən keçən Naxçıvan diyarını Azərbaycanın əzəli və əbədi tərkib hissəsi kimi qoruyub saxlamağı bacarmışdır.

Qeyd etmək lazımdır ki, hələ 1991-ci il yanvarın 11-də Ulu öndərin təşəbbüsü ilə Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məclisi Moskva və Qars müqavilələrinin iştirakçısı olan dövlətlərə bəyanat verərək həmin ölkələri muxtar respublikanın ərazi bütövlüyünün erməni təcavüzü nəticəsində kobud şəkildə pozulması faktlarına münasibət bildirməyə çağırılmışdır. Eləcə də 1992-ci ilin martında Türkiyə Respublikasının rəhbərliyi ilə görüşərək Moskva və Qars müqavilələrinin prinsipial müddələrinin qüvvədə olduğunu bütün dünyaya bəyan etmişdir. Cəsarətlə atılmış bu strateji əhəmiyyətli addımlar Naxçıvanın muxtariyyət statusunun beynəlxalq müqavilələrlə müəyyən olunması faktını dünya ictimaiyyətinin diqqətinə bir daha çatdırmaq məqsədi daşıyırdı.

Görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyev demişdir: ***“Naxçıvanın muxtariyyəti tarixi nailiyyətdir, biz bunu qoruyub saxlamalıyıq. Naxçıvanın muxtariyyəti Naxçıvanın əldən getmiş başqa torpaqlarının qaytarılması üçün ona xidmət edən çox böyük bir amildir. Biz bu amili qoruyub saxlamalıyıq”***.

Ümummilli liderin tarixi xidmətləri nəticəsində Naxçıvanın muxtariyyət statusu müstəqil Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında və Naxçıvan Muxtar Respublikasının hazırda qüvvədə olan Konstitusiyasında öz əksini

tapmışdır. Belə ki, 1995-ci il noyabrın 12-də ümumxalq səsverməsi (referendum) yolu ilə qəbul edilən Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında “Naxçıvan Muxtar Respublikası” başlıqlı VIII fəsil nəzərdə tutulmuş, həmin fəsil daxilindəki 134-cü maddədə muxtar respublikanın Azərbaycan Respublikasının tərkibində muxtar dövlət olması təsbit edilmişdir.

Bundan başqa, 1998-ci il dekabr 29-da qəbul olunan Naxçıvan Muxtar Respublikasının müasir ruhlu ilk milli Konstitusiyasının 1-ci maddəsi ilə Naxçıvan muxtar dövləti Azərbaycan Respublikası tərkibində demokratik, hüquqi, dünyəvi muxtar respublika kimi müəyyən edilmişdir.

Fəxr hissi ilə qeyd olunmalıdır ki, ötən 90 il ərzində Naxçıvanın muxtariyyət yubileyləri 8 dəfə (1949, 1964, 1974, 1984, 1999, 2004, 2009, 2014) xalqımız tərəfindən təntənəli şəkildə qeyd edilmişdir. Bu yubileylər içərisində əlamətdar olanları əlbəttə ki, Azərbaycanın müstəqillik qazandıqdan sonrakı dövrlərdə keçirilən yubileylər olmuşdur. Təsadüfi deyil ki, müstəqil Azərbaycanın tarixində Naxçıvan Muxtar Respublikasının yubileyinin keçirilməsi ilə bağlı ilk fərman 1999-cu il 4 fevral tarixində xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyev tərəfindən imzalanmışdır. Naxçıvan Muxtar Respublikasının 75 illik yubileyinin qeyd edilməsi haqqında olan bu fərman gələcək yubileylərin keçirilməsinə zəmin hazırlamış, muxtariyyət yubileylərinin keçirilməsi ənənəsini formalaşdırmışdır.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən imzalanan Naxçıvan Muxtar Respublikasının 80 illik yubileyinin qeyd edilməsi haqqında 2004-cü il 9 fevral tarixli, 85 illik yubileyinin qeyd edilməsi haqqında 2009-cu il 6 fevral tarixli və 90 illik yubileyinin qeyd edilməsi haqqında 2014-cü il 14 yanvar tarixli Sərəncamlar muxtar respublikaya göstərilən yüksək dövlət qayğısının ən bariz nümunələridir. Sözü gedən sərəncamların imzalanması Naxçıvanın tarixinin öyrənilməsi, ərazi bütövlüyünün və muxtariyyət statusunun qorunub saxlanması, möhkəmləndirilməsi və beynəlxalq ictimaiyyətin diqqətinin bu məsələyə cəlb edilməsi üçün çox böyük tarixi, siyasi əhəmiyyət daşımışdır.

Bu gün Naxçıvanda son dərəcə mühüm siyasi, mədəni, elmi tədbirlərin keçirilməsi muxtar diyarımızın beynəlxalq aləmdə nüfuzundan xəbər verir. Təsadüfi deyil ki, Naxçıvan hazırda mötəbər beynəlxalq tədbirlərin təşkil olunduğu məkana çevrilmişdir. Təkcə 03 oktyabr 2009-cu il tarixdə Naxçıvan Muxtar Respublikasının paytaxtı Naxçıvan şəhərində Türkdilli ölkələrin dövlət başçılarının 9-cu zirvə görüşünün keçirilməsi və bu zirvə görüşündə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev, Türkiyə Prezidenti Abdullah Gül, Qazaxıstan Prezidenti Nursultan Nazarbayev, Qırğızıstan Prezidenti Kurmanbek Bakiyev və Türkmənistanın nazirlər kabinetinin sədr müavini Xıdır

Saparlıyevin iştirak etməsi faktı bölgənin beynəlxalq arenada layiqincə tanıtılmasının ən parlaq göstəricisidir.

Bundan başqa, 2009-cu ilin oktyabrın ayının 14-də Bakıda İslam ölkələrinin mədəniyyət nazirlərinin VI konfransında 2018-ci ildə Naxçıvanın İslam Mədəniyyətinin Paytaxtı elan olunması isə bir daha təsdiq etdi ki, Naxçıvan nəinki özünün sosial-iqtisadi inkişafı, eyni zamanda tarixi, mədəniyyəti, zəngin maddi-mənəvi irsi ilə də beynəlxalq arenada böyük nüfuz qazanmışdır.

Qeyd edək ki, 2012-ci il oktyabr ayının sonunda Fransanın Strasburq şəhərində Avropa Şurasının Yerli və Regional Hakimiyyətlər Konqresinin 23-cü plenar sessiyasında Naxçıvan Muxtar Respublikasının statusunu, sərhədlərini müəyyən edən 1921-ci ildə imzalanmış Moskva və Qars beynəlxalq müqavilələri Avropa Şurasının sənədlərində hazırda qüvvədə olan hüquqi sənəd kimi qiymətləndirilmişdir.

Dahi rəhbər Heydər Əliyev demişdir: *“Mən istəyirəm ki, mənim arzum, istəklərim, Azərbaycan dövləti haqqında, müstəqil Azərbaycanın gələcəyi haqqında və Azərbaycanın ayrılmaz hissəsi olan Naxçıvan haqqında planlarım yerinə yetirilsin”*. Bu gün Ulu öndər Heydər Əliyevin uzaqgörən siyasətinin nəticəsidir ki, hazırda quruculuq yolunu seçən Naxçıvan Muxtar Respublikası bütün sahələrdə artıq rifaha və tərəqqiyə qovuşmuşdur. Müstəqil ölkəmizin ayrılmaz parçası olan Naxçıvanın zəngin quruculuq səhifələri böyük öndərimizin arzularının reallaşmasından xəbər verir. Hazırda muxtar respublikada qanunun aliliyinə əsaslanan müasir demokratik, hüquqi dövlət quruculuğu, aparılan uğurlu dövlət siyasəti, Naxçıvan Muxtar Respublikasının qonşu dövlətlərlə qarşılıqlı faydalı əməkdaşlığı bütövlükdə Azərbaycan dövlətçiliyinin inkişaf göstəriciləri kimi qəbul olunur. Təsadüfi deyil ki, ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyev regionların sosial-iqtisadi inkişafında Naxçıvanın xüsusi yeri olduğunu dəfələrlə vurğulamışdır. Bu baxımdan dövlət başçısı tərəfindən imzalanan *“Naxçıvan Muxtar Respublikasının sosial-iqtisadi inkişafının sürətləndirilməsinə dair əlavə tədbirlər haqqında” 30 may 2012-ci il tarixli və 10 aprel 2014-cü il tarixli Sərəncamları* muxtar respublikanın inkişafına göstərilən dövlət qayğısının parlaq göstəricisidir.

Hazırda muxtar respublikamızda həyata keçirilən çoxşaxəli islahatlar Ulu öndər Heydər Əliyevin layiqli davamçısı Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin Sədri cənab Vasif Talıbov tərəfindən uğurla davam etdirilməkdədir. Təsadüfi deyil ki, Naxçıvan Muxtar Respublikasında iqtisadiyyat dinamik tempə inkişaf edir, irimiqyaslı infrastruktur layihələri uğurla həyata keçirilir, idman kompleksləri, təhsil, səhiyyə, mədəniyyət və turizm obyektləri inşa olunur, yeni yollar çəkilir, yaşayış məntəqələrində milli və müasir memarlığın nailiyyətlərini vəhdətdə əks etdirən binalar ucaldılır, tarixi abidələr bərpa olunur, hüquq institutlarının təkmilləşdirilməsi, məhkəmələrin

fəaliyyətinin müasir tələblərə uyğun formada təşkil edilməsi sahəsində mühüm addımlar atılır, informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının tətbiqi genişləndirilir, əhalinin sosial-iqtisadi vəziyyəti gün keçdikcə daha da yaxşılaşır.

“Naxçıvanın muxtariyyət qazanması Azərbaycan xalqının ən mühüm nailiyyətlərindən biridir” – deyən Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin Sədri cənab Vasif Talıbov ötən ilin dekabr ayının 28-də keçirilmiş dördüncü çağırış Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin səkkizinci sessiyasında Naxçıvan Muxtar Respublikasının yaradılmasının 90 illiyi münasibətilə 2014-cü il muxtar respublikada “Muxtariyyət ili” elan olunduğunu bildirmişdir.

Bu il 90 illik yubileyini qeyd edən Naxçıvan muxtariyyəti artıq tərəqqi və inkişafın ən yüksək zirvəsindədir. 8 aprel 2014-cü il tarixdə Naxçıvan şəhərindəki Heydər Əliyev Sarayında Naxçıvan Muxtar Respublikasının 90 illik yubileyinə həsr olunan təntənəli mərasimin keçirilməsi bu deyilənləri bir daha təsdiq edir. Bu möhtəşəm tədbirdə Ölkə başçısı cənab İlham Əliyevin iştirakı muxtar respublikaya göstərilən yüksək dövlət qayğısının ən parlaq göstəricisidir. Tədbirdə muxtar respublikanın hökumət nümayəndələri, elm, mədəniyyət və incəsənət xadimləri ilə yanaşı, ölkəmizdəki diplomatik korpusun nümayəndələri də iştirak etmişdir.

Qeyd edək ki, Naxçıvan Muxtar Respublikasının 90 illik yubileyi ilə əlaqədar muxtar respublikanın sosial və iqtisadi inkişafında xidmətləri olan şəxslərə fəxri adların verilməsi və onların “Tərəqqi” medalı ilə təltif edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidenti tərəfindən 5 aprel 2014-cü il tarixli müvafiq sərəncamların imzalanması ilə muxtar respublikada elm, təhsil, səhiyyə, incəsənət, mədəniyyət və digər sahələrdə çalışan şəxslərin əməyinə qiymət verilməsi onlarda böyük ruh yüksəkliyi yaratmışdır.

Şübhəsiz ki, “Muxtariyyət ili”ndə Naxçıvanda hüquqi dövlət quruculuğu daha da möhkəmlənəcək, sosial-iqtisadi sahələrdə inkişaf dinamikası sürətlənəcək, əhalinin rifah halı daha da yaxşılaşacaq və ən əsası 2014-cü il “muxtariyyət ili” kimi tariximizə daha bir yüksəliş və tərəqqi dövrü kimi yazılacaqdır.

Redaksiya heyəti

Naxçıvan Muxtar Respublikasının 90 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

2014-cü il fevral ayının 9-da Naxçıvan Muxtar Respublikasının yaradılmasının 90 illiyi tamam olur.

Azərbaycanın qədim bölgəsi Naxçıvan tarixən çətin sınaqlarla dolu mürəkkəb və eyni zamanda şərəfli bir yol qət etmişdir.

Çoxəsrlik dövlətçilik ənənələri olan bu diyar həmişə xalqımızın zəngin mədəni irsini layiqincə yaşatmış, yetirdiyi çox sayda görkəmli elm xadimləri, sənətkarları, tarixi şəxsiyyətləri ilə ölkəmizin sosial-iqtisadi, ictimai-siyasi həyatında əvəzsiz rol oynamışdır.

Naxçıvan əhalisinin milli istiqlal ideyalarına bağlılıq nümayiş etdirərək dövlət müstəqilliyimizin bərpası, qorunub saxlanması və möhkəmləndirilməsində müstəsna xidmətləri vardır. Bu gün yüksək potensiala malik muxtar respublika bütün dövlət proqramlarını, infrastruktur layihələrini böyük uğurla həyata keçirməsi sayəsində ölkədə dinamik inkişaf xəttinə uyğun, fasiləsiz aparılan irimiqyaslı quruculuq, abadlıq işlərinin fəal iştirakçısıdır. Naxçıvan hazırda mötəbər beynəlxalq tədbirlərin təşkil olunduğu məkana çevrilmişdir.

Naxçıvan Muxtar Respublikasının yaradılmasının Azərbaycanın siyasi tarixinin mühüm əhəmiyyətli hadisəsi olduğunu nəzərə alaraq və Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq qərara alıram:

1. Naxçıvan Muxtar Respublikasının yaradılmasının 90 illik yubileyi dövlət səviyyəsində qeyd olunsun.

2. Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyi, Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi, Azərbaycan Respublikasının Diasporla İş üzrə Dövlət Komitəsi və Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası ilə birlikdə Naxçıvan Muxtar Respublikasının yaradılmasının 90 illik yubileyinə həsr olunmuş tədbirlər planı hazırlayıb həyata keçirsin.

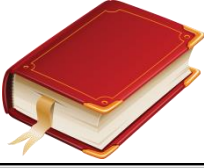
3. Naxçıvan Muxtar Respublikasında Naxçıvan Muxtar Respublikasının yaradılmasının 90 illik yubileyinə həsr olunmuş tədbirlər planını hazırlayıb həyata keçirmək Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məclisinə tövsiyə edilsin.

4. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti bu Sərəncamdan irəli gələn məsələləri həll etsin.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 14 yanvar 2014-cü il

YENİ SƏNƏDLƏR, NORMATİV AKTLAR

Bülletenin ikinci nömrəsindən (2006-cı il) başlayaraq onun strukturunda “Normativ-hüquqi aktlar” başlıqlı yeni sərəlvhəyə yer ayrılmış, 2007-ci ilin birinci nömrəsindən etibarən isə həmin sərəlvhə bu bölmədə dərc olunan hüquqi sənədlərə tam uyğun gəlməsi üçün “Yeni sənədlər, normativ aktlar” adlandırılmışdır. Sərəlvhəni təqdim etməkdə məqsəd muxtar respublikamızla əlaqədar məsələləri nizama salan, eləcə də məhkəmə sistemi ilə bağlı Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi, Naxçıvan Muxtar Respublikasının hüquqi aktları, o cümlədən Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərman və sərəncamları, qanunvericiliyə edilən yeniliklər, normativ-hüquqi aktlar sisteminə daxil olmayan, lakin muxtar respublikamız üçün mühüm əhəmiyyətə malik olan rəsmi sənədlərlə oxucularımızı tanış etməkdir.

Sərəlvhədə bu günədək 130-a yaxın qanunvericilik aktı və mühüm rəsmi sənəd dərc edilmişdir. Bu isə məhkəmə və hüquq-mühafizə orqanları əməkdaşlarının, habelə əhalinin muxtar respublikamızla bağlı zəruri hüquqi sənədlərlə yaxından tanış olmalarına geniş imkan yaratmışdır.

Bülletenin bu sayının sözügedən sərəlvhəsində oxucularımızı yeni qəbul edilmiş bir sıra qanunvericilik aktları ilə tanış edirik.

Redaksiya heyəti

Azərbaycan Respublikasının 1999-cu il 22 iyun tarixli 689-IQ nömrəli Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Ədalət mühakiməsinin rəsmi embleminin təsviri”ndə dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının Qanunu

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 94-cü maddəsinin I hissəsinin 5-ci bəndini rəhbər tutaraq qərara alır:

Azərbaycan Respublikasının 1999-cu il 22 iyun tarixli 689-IQ nömrəli Qanunu (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 1999, № 7, maddə 401) ilə təsdiq edilmiş “Ədalət mühakiməsinin rəsmi embleminin təsviri”nin birinci hissəsində “bayrağın” sözündən əvvəl “Dövlət” sözü əlavə edilsin.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 30 sentyabr 2013-cü il.

§

“Azərbaycan Respublikasının “Dövlət qulluğunda fərqlənməyə görə” medalının Əsasnaməsinin və təsvirinin təsdiq edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının 2003-cü il 7 noyabr tarixli 515-IIQ nömrəli Qanununda dəyişikliklər edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 94-cü maddəsinin I hissəsinin 9-cu bəndini rəhbər tutaraq qərara alır:

“Azərbaycan Respublikasının “Dövlət qulluğunda fərqlənməyə görə” medalının Əsasnaməsinin və təsvirinin təsdiq edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının 2003-cü il 7 noyabr tarixli 515-IIQ nömrəli Qanununda (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2003, № 12, I kitab, maddə 679; 2006, № 11, maddə 934) aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

1. Həmin Qanunla təsdiq edilmiş “Dövlət qulluğunda fərqlənməyə görə” medalının təsviri”ndə:

1.1. ikinci hissədə “nömrəsi” sözündən əvvəl “seriyası və” sözləri əlavə edilsin;

1.2. üçüncü hissədə:

1.2.1. “27 mm x 47,5 mm ölçüdə sarımtıl-çəhrayı çalarlı beşbucaqlı” sözləri “37 mm x 50 mm ölçüdə qırmızı çalarlı, mərkəzində açıq-qızılı milli

ornament, kənarlarında 2 mm ölçülü açıq-qızılı və 1 mm ölçülü qara rəngli şaquli zolaqlar təsvir olunmuş düzbucaqlı” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.2.2. hissəyə aşağıdakı məzmununda ikinci cümlə əlavə edilsin:

“Xara lentin yuxarı hissəsinə 40 mm x 5 mm ölçüdə, aşağı hissəsinə aypara və səkkizguşəli ulduz yerləşdirilmiş mərkəzindən kənarlarına doğru şüalar istiqamətlənmiş, eni kənarlarda 10 mm, mərkəzdə 7 mm olan bürünc rəngli təbəqə bərkidilir.”;

1.3. dördüncü hissədə “27 mm x 9 mm” sözləri “37 mm x 10 mm” sözləri ilə əvəz edilsin.

2. Həmin Qanuna əlavə edilmiş “Dövlət qulluğunda fərqlənməyə görə” medalının eskizi bu Qanuna əlavə olunmuş yeni eskizi ilə əvəz edilsin.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 30 sentyabr 2013-cü il.

§

“Azərbaycan Respublikasının “Dövlət qulluğunda fərqlənməyə görə” medalının Əsasnaməsinin və təsvirinin təsdiq edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının 2003-cü il 7 noyabr tarixli 515-IIQ nömrəli Qanununda dəyişikliklər edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2013-cü il 30 sentyabr tarixli 736-IVQD nömrəli Qanununun tətbiqi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 19-cu bəndini rəhbər tutaraq, “Azərbaycan Respublikasının “Dövlət qulluğunda fərqlənməyə görə” medalının Əsasnaməsinin və təsvirinin təsdiq edilməsi

barədə” Azərbaycan Respublikasının 2003-cü il 7 noyabr tarixli 515-IIQ nömrəli Qanununda dəyişikliklər edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2013-cü il 30 sentyabr tarixli 736-IVQD nömrəli Qanununun qüvvəyə minməsi ilə əlaqədar həmin Qanunun tətbiqini təmin etmək məqsədi ilə qərara alıram:

Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti:

1. “Azərbaycan Respublikasının dövlət təltiflərinin hazırlanması ilə bağlı bəzi tədbirlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2008-ci il 9 iyun tarixli 2855 nömrəli Sərəncamının icrasını “Azərbaycan Respublikasının “Dövlət qulluğunda fərqlənməyə görə” medalının Əsasnaməsinin və təsvirinin təsdiq edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının 2003-cü il 7 noyabr tarixli 515-IIQ nömrəli Qanununda dəyişikliklər edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2013-cü il 30 sentyabr tarixli 736-IVQD nömrəli Qanununa uyğun olaraq təmin etsin;

2. həmin Qanundan irəli gələn digər məsələləri həll etsin.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 25 noyabr 2013-cü il.

§

**“Azərbaycan Respublikasının “Vətənə xidmətə görə” ordeninin
statutunun və təsvirinin təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan
Respublikasının 2003-cü il 7 noyabr tarixli 514-IIQ nömrəli
Qanununda dəyişikliklər edilməsi haqqında Azərbaycan
Respublikasının Qanunu**

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 94-cü maddəsinin I hissəsinin 9-cu bəndini rəhbər tutaraq qərara alır:

“Azərbaycan Respublikasının “Vətənə xidmətə görə” ordeninin statutunun və təsvirinin təsdiq edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının 2003-cü il 7 noyabr tarixli 514-IIQ nömrəli Qanunu (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2003, № 12, I kitab, maddə 678; 2006, № 11, maddə 934) ilə təsdiq edilmiş “Vətənə xidmətə görə” ordeninin təsviri”ndə aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

1. İkinci hissənin ikinci cümləsində “səkkizguşəli ulduzun yığılması iki

kvadrat təşkil edir” sözləri “səkkizguşəli ulduzun üzərində dairə yerləşdirilmiş” sözləri ilə əvəz edilsin.

2. Dördüncü hissədə “nömrəsi” sözündən əvvəl “seriyası və” sözləri əlavə edilsin.

3. Beşinci hissə aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“Orden paltara bərkidilmək üçün elementi olan, 37 mm x 50 mm ölçüdə, aşağıya doğru bucaq altında kəsilən xara lentə halqa və ilgək vasitəsilə birləşdirilir. Lent hər birinin eni 12 mm olan, Azərbaycan Respublikasının Dövlət bayrağının rənglərini əks etdirən 3 maili zolaqdan ibarətdir. Orta zolaq milli ornamentlə bəzədilmişdir. Xara lentin yuxarı hissəsinə 40 mm x 5 mm ölçülü, ordenin dərəcəsinə uyğun metaldan təbəqə bərkidilir.”.

4. Altıncı hissədə “27 mm x 9 mm” sözləri “37 mm x 10 mm” sözləri ilə əvəz edilsin.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 30 sentyabr 2013-cü il.

§

§

**“Azərbaycan Respublikasının “Vətənə xidmətə görə” ordeninin
statutunun və təsvirinin təsdiq edilməsi barədə” Azərbaycan
Respublikasının 2003-cü il 7 noyabr tarixli 514-IIQ nömrəli
Qanununda dəyişikliklər edilməsi haqqında” Azərbaycan
Respublikasının 2013-cü il 30 sentyabr tarixli 725-IVQD nömrəli
Qanununun tətbiqi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin
Sərəncamı**

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 19-cu bəndini rəhbər tutaraq, “Azərbaycan Respublikasının “Vətənə xidmətə görə” ordeninin statutunun və təsvirinin təsdiq edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının 2003-cü il 7 noyabr tarixli 514-IIQ nömrəli Qanununda dəyişikliklər edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2013-cü il 30 sentyabr tarixli 725-IVQD nömrəli Qanununun qüvvəyə minməsi ilə əlaqədar həmin Qanunun tətbiqini təmin etmək məqsədi ilə qərara alıram:

Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti:

1. “Azərbaycan Respublikasının dövlət təltiflərinin hazırlanması ilə bağlı bəzi tədbirlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2008-ci il 9 iyun tarixli 2855 nömrəli Sərəncamının icrasını “Azərbaycan Respublikasının “Vətənə xidmətə görə” ordeninin statutunun və təsvirinin təsdiq edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının 2003-cü il 7 noyabr tarixli 514-IIQ nömrəli Qanununda dəyişikliklər edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2013-cü il 30 sentyabr tarixli 725-IVQD nömrəli Qanununa uyğun olaraq təmin etsin;

2. həmin Qanundan irəli gələn digər məsələləri həll etsin.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 25 noyabr 2013-cü il.

§

“Məhkəmə-Hüquq Şurası haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişikliklər edilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının Qanunu

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 94-cü maddəsinin I hissəsinin 5-ci bəndini rəhbər tutaraq, “Məhkəmə-Hüquq Şurası haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu “Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişikliklər edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının 2012-ci il 21 dekabr tarixli 520-IVQD nömrəli Qanununa uyğunlaşdırmaq məqsədi ilə qərara alır:

“Məhkəmə-Hüquq Şurası haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2005, № 1, maddə 8, № 8, maddə 686; 2006, № 1, maddə 4; 2007, № 4, maddə 321; 2010, № 7, maddə 596; 2011, № 2, maddə 71, № 6, maddə 484; 2012, № 12, maddə 1128) aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

1. Aşağıdakı məzmununda 11.0.4-1-ci və 11.0.4-2-ci maddələr əlavə edilsin:

“11.0.4-1. hakimlərin öz razılığı ilə 2 ilədək müddətə Məhkəmə-Hüquq Şurasının Aparatına, habelə müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müraciəti olduqda, tədris fəaliyyətində və ya birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələrində “Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 86-cı maddəsinin ikinci hissəsində nəzərdə tutulmuş sahələr üzrə işin təşkili vəziyyətinin yoxlanılmasında iştirak etmək üçün həmin quruma ezam edilməsinə, zərurət olduqda, ezam edilmiş hakimin razılığı ilə ezam edilmə müddətinin yenidən 2 ilədək uzadılmasına dair məsələləri müzakirə edir;

11.0.4-2. ezam edilmiş hakimi özünün və ya ezam edildiyi qurumun təşəbbüsü ilə əvvəl işlədiyi vəzifəyə qaytarır;”.

2. Aşağıdakı məzmununda 11.0.12-1-ci maddə əlavə edilsin:

“11.0.12-1. “Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 113-cü maddəsinin birinci hissəsində nəzərdə tutulmuş halda hakimlərin səlahiyyətlərinə xitam verir, “Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 113-cü maddəsinin ikinci hissəsinin 1-ci və 3-5-ci bəndlərində nəzərdə tutulmuş əsaslar olduqda, hakimlərin səlahiyyətlərinə vaxtından əvvəl xitam verir;”.

3. Aşağıdakı məzmununda 12.0.4-1-ci və 12.0.4-2-ci maddələr əlavə edilsin:

“12.0.4-1. hakimləri öz razılığı ilə 2 ilədək müddətə Məhkəmə-Hüquq Şurasının Aparatına, habelə müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müraciəti

olduqda, tədris fəaliyyətində və ya birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələrində “Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 86-cı maddəsinin ikinci hissəsində nəzərdə tutulmuş sahələr üzrə işin təşkili vəziyyətinin yoxlanılmasında iştirak etmək üçün həmin quruma ezam etmək, zərurət olduqda, ezam edilmiş hakimin razılığı ilə ezam edilmə müddətini yenidən 2 ilədək uzatmaq;

12.0.4-2. ezam edilmiş hakimin özünün və ya ezam edildiyi qurumun təşəbbüsü ilə əvvəl işlədiyi vəzifəyə qaytarılması məsələsini müzakirə etmək;”.

4. Aşağıdakı məzmununda 12.0.8-1-ci maddə əlavə edilsin:

“12.0.8-1. “Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 113-cü maddəsinin birinci hissəsində nəzərdə tutulmuş halda hakimlərin səlahiyyətlərinə xitam verilməsinə, “Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 113-cü maddəsinin ikinci hissəsinin 1-ci və 3-5-ci bəndlərində nəzərdə tutulmuş əsaslar olduqda, hakimlərin səlahiyyətlərinə vaxtından əvvəl xitam verilməsinə dair məsələləri müzakirə etmək;”.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 22 oktyabr 2013-cü il.

§

“Məhkəmə-Hüquq Şurası haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişikliklər edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının 2013-cü il 22 oktyabr tarixli 770-IVQD nömrəli Qanununun tətbiqi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 19-cu bəndini rəhbər tutaraq, “Məhkəmə-Hüquq Şurası haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişikliklər edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının 2013-cü il 22 oktyabr tarixli 770-IVQD nömrəli Qanununun qüvvəyə minməsi ilə əlaqədar həmin Qanunun tətbiqini təmin etmək məqsədi ilə qərara alıram:

1. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti:

1.1. Azərbaycan Respublikası qanunlarının və Azərbaycan Respublikası Prezidentinin aktlarının “Məhkəmə-Hüquq Şurası haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişikliklər edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğunlaşdırılması ilə bağlı təkliflərini üç ay müddətində hazırlayıb Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsin;

1.2. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin normativ hüquqi aktlarının həmin Qanuna uyğunlaşdırılmasını üç ay müddətində təmin edib Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə məlumat versin;

1.3. mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının normativ hüquqi aktlarının həmin Qanuna uyğunlaşdırılmasını nəzarətdə saxlasın və bunun icrası barədə beş ay müddətində Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə məlumat versin;

1.4. həmin Qanundan irəli gələn digər məsələləri həll etsin.

2. Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyi mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının normativ hüquqi aktlarının və normativ xarakterli aktların “Məhkəmə-Hüquq Şurası haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişikliklər edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğunlaşdırılmasını təmin edib Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə məlumat versin.

3. Müəyyən edilsin ki, “Məhkəmə-Hüquq Şurası haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 11.0.4-1-ci və 12.0.4-1-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş “müvafiq icra hakimiyyəti orqanı”nın səlahiyyətlərini Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyi, Naxçıvan Muxtar Respublikasının ərazisində (yalnız birinci instansiya məhkəmələrinə münasibətdə) Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ədliyyə Nazirliyi həyata keçirir.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 18 dekabr 2013-cü il.

§

“Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişikliklər edilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının Qanunu

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 94-cü maddəsinin I hissəsinin 5-ci bəndinə əsasən qərara alır:

Maddə 1. “Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 1997, № 5, maddə 413; 1999, № 5, maddə 284, № 7, maddə 396, № 10, maddə 570; 2001, № 5, maddə 292, № 6, maddə 379, № 7, maddə 455; 2002, № 1, maddə 4, № 12, maddə 706; 2003, № 6, maddə 278; 2004, № 2, maddə 57, № 3, maddə 133, № 4, maddə 199, № 8, maddələr 597, 598, № 9, maddə 669; 2005, № 1, maddə 7, № 8, maddə 686; 2006, № 1, maddə 4, № 12, maddə 1005; 2007, № 5, maddələr 439, 446, № 7, maddə 712, № 11, maddə 1078, № 12, maddə 1222; 2008, № 3, maddə 163, № 7, maddə 609; 2009, № 2, maddə 46, № 11, maddə 878; 2010, № 7, maddə 596, № 10, maddə 842; 2011, № 4, maddə 265; 2013, № 1, maddə 21) 106-cı maddəsinin birinci hissəsində aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

1.1. ikinci abzasda “1.785,0” rəqəmləri “2070” rəqəmləri ilə əvəz edilsin;

1.2. beşinci abzasda “60 ” rəqəmləri “70” rəqəmləri ilə əvəz edilsin.

Maddə 2. Bu Qanunun 1.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş dəyişiklik 2013-cü il dekabrın 1-dən, 1.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş dəyişiklik isə 2014-cü il yanvarın 1-dən tətbiq edilir.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 27 dekabr 2013-cü il.

§

“Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişikliklər edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının 2013-cü il 27 dekabr tarixli 856-IVQD nömrəli Qanununun tətbiqi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 19-cu bəndini rəhbər tutaraq, “Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişikliklər edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının 2013-cü il 27 dekabr tarixli 856-IVQD nömrəli Qanununun qüvvəyə minməsi ilə əlaqədar həmin Qanunun tətbiqini təmin etmək məqsədi ilə qərara alıram:

1. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti:

1.1. Azərbaycan Respublikası qanunlarının və Azərbaycan Respublikası Prezidentinin aktlarının “Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan

Respublikasının Qanununda dəyişikliklər edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğunlaşdırılmasına dair təkliflərini üç ay müddətində hazırlayıb Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsin;

1.2. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin normativ hüquqi aktlarının həmin Qanuna uyğunlaşdırılmasını üç ay müddətində təmin edib Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə məlumat versin;

1.3. mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının normativ hüquqi aktlarının həmin Qanuna uyğunlaşdırılmasını nəzarətdə saxlasın və bunun icrası barədə beş ay müddətində Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə məlumat versin;

1.4. həmin Qanundan irəli gələn digər məsələləri həll etsin.

2. Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyi mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının normativ hüquqi aktlarının və normativ xarakterli aktların “Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişikliklər edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğunlaşdırılmasını təmin edib Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə məlumat versin.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 3 fevral 2014-cü il.

§

“Konstitusiyaya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının Qanunu

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 94-cü maddəsinin I hissəsinin 5-ci bəndini rəhbər tutaraq qərara alır:

Maddə 1. “Konstitusiyaya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2004, № 1, maddə 9, № 8, maddə 598, № 9, maddə 668; 2007, № 4, maddə 320, № 5, maddə 446, № 7, maddə 712, № 11, maddə 1078; 2008, № 6, maddə 470, № 7, maddə 608; 2010, № 7, maddə 590; 2011, № 4, maddə 266, № 11, maddə 982; 2012, № 6, maddə 521) 71.2-ci maddəsində “1.785.0” rəqəmləri “2120” rəqəmləri ilə əvəz edilsin.

Maddə 2. Bu Qanunun 1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş dəyişiklik 2013-cü il dekabrın 1-dən tətbiq edilir.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 27 dekabr 2013-cü il.

§

“Konstitusiya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının 2013-cü il 27 dekabr tarixli 855-IVQD nömrəli Qanununun tətbiqi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 19-cu bəndini rəhbər tutaraq, “Konstitusiya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının 2013-cü il 27 dekabr tarixli 855-IVQD nömrəli Qanununun qüvvəyə minməsi ilə əlaqədar həmin Qanunun tətbiqini təmin etmək məqsədi ilə qərara alıram:

1. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti:

1.1. Azərbaycan Respublikası qanunlarının və Azərbaycan Respublikası Prezidentinin aktlarının “Konstitusiya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğunlaşdırılmasına dair təkliflərini üç ay müddətində hazırlayıb Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsin;

1.2. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin normativ hüquqi aktlarının həmin Qanuna uyğunlaşdırılmasını üç ay müddətində təmin edib Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə məlumat versin;

1.3. mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının normativ hüquqi aktlarının həmin Qanuna uyğunlaşdırılmasını nəzarətdə saxlasın və bunun icrası barədə beş ay müddətində Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə məlumat versin;

1.4. həmin Qanundan irəli gələn digər məsələləri həll etsin.

2. Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyi mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının normativ hüquqi aktlarının və normativ xarakterli aktların “Konstitusiya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının Qanununa

uyğunlaşdırılmasını təmin edib Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə məlumat versin.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 3 fevral 2014-cü il.

§

“Konstitusiya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2004-cü il 12 fevral tarixli 29 nömrəli Fərmanında dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq qərara alıram:

“Konstitusiya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2004-cü il 12 fevral tarixli 29 nömrəli Fərmanının (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2004, № 2, maddə 67) 4-cü hissəsində “əmək haqqı” sözləri “vəzifə maaşı” sözləri ilə əvəz edilsin.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 10 dekabr 2013-cü il.

§

“Məhkəmə-Hüquq Şurası haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2005-ci il 28 yanvar tarixli 183 nömrəli Fərmanında dəyişikliklər edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq, “Məhkəmə-Hüquq Şurası haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2005-ci il 28 yanvar tarixli 183 nömrəli Fərmanını “Məhkəmə-Hüquq Şurası haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişikliklər edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının 2013-cü il 22 oktyabr tarixli 770-IVQD nömrəli Qanununun tətbiqi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2013-cü il 18 dekabr tarixli 50 nömrəli Fərmanına uyğunlaşdırmaq məqsədi ilə qərara alıram:

“Məhkəmə-Hüquq Şurası haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2005-ci il 28 yanvar tarixli 183 nömrəli Fərmanının (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2005, № 1, maddə 17; 2006, № 7, maddə 593) 2.2-ci bəndinin sonunda nöqtə işarəsi nöqtəli vergül işarəsi ilə əvəz olunsun və aşağıdakı məzmununda 2.3-cü bənd əlavə edilsin:

“2.3. həmin Qanunun 11.0.4-1-ci və 12.0.4-1-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş “müvafiq icra hakimiyyəti orqanı”nın səlahiyyətlərini Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyi, Naxçıvan Muxtar Respublikasının ərazisində (yalnız birinci instansiya məhkəmələrinə münasibətdə) Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ədliyyə Nazirliyi həyata keçirir.”.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 17 mart 2014-cü il.

§

“Elektron məhkəmə” informasiya sisteminin yaradılması haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

Dövlət orqanlarında müasir informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının tətbiqi nəticəsində insanların müxtəlif xidmətlərdən istifadə etmək imkanları asanlaşmış, həmin xidmətlərin keyfiyyət və səmərəliliyi artmış, informasiya cəmiyyətinin dayanıqlı və davamlı inkişafına etibarlı zəmin yaranmışdır.

Müasir texnologiyaların məhkəmələrin fəaliyyətində tətbiqi məhkəməyə müraciət imkanlarının genişlənməsinə, ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsində süründürməçilik və sui-istifadə hallarının qarşısının alınmasına, aşkarlıq və operativliyin təmin edilməsinə, məhkəmə qərarlarının icrasına nəzarətin effektivliyinin artırılmasına, elektron kargüzarlığın və elektron sənəd dövriyyəsinin təmin edilməsinə xidmət edəcəkdir.

Ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi zamanı şəffaflığın, insan və vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının səmərəli müdafiəsinin təmin edilməsi, müasir informasiya texnologiyalarının tətbiqi prosesinin sürətləndirilməsi məqsədi ilə Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq qərara alıram:

1. Azərbaycan Respublikası məhkəmələrinin fəaliyyətində müasir informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının tətbiqini təmin edən “Elektron məhkəmə” informasiya sistemi yaradılsın.

2. “Elektron məhkəmə” informasiya sistemi aşağıdakıları təmin etməlidir:

2.1. ərizə, şikayət və digər sənədlərin elektron formada qəbulunu;

2.2. cinayət işləri, mülki, inzibati, iqtisadi mübahisələrə dair və inzibati xətalar haqqında işlər üzrə icraatın elektron qaydada aparılmasını və sənədlərin elektron dövryyəyəsini;

2.3. məhkəməyə daxil olan işlərin hakimlər arasında avtomatlaşdırılmış qaydada bölgüsünün aparılmasını;

2.4. məhkəmədə işlərə baxılması vaxtlarına dair elektron cədvəlin tərtib edilməsini;

2.5. məhkəmə prosesində iştirak edən şəxslərə məlumatların elektron qaydada (elektron poçt, SMS məlumatlandırma və s.) çatdırılmasını;

2.6. məhkəmə proseslərinin audio, video və digər yazan texniki vasitələrdən istifadə etməklə qeydə alınmasını və onları onlayn rejimdə müşahidə etmək imkanının yaradılmasını;

2.7. işlər üzrə prosesual müddətlərə riayət olunmasına nəzarət edilməsini və müddətlərin bitməsi ilə bağlı xəbərdaredici funksiyalara malik olmasını;

2.8. qəbul edilən məhkəmə qərarlarının icraya yönəldilməsinin və icra prosesinin izlənilməsini;

2.9. sistemdə proses iştirakçısının iştirak etdiyi iş üzrə prosesin gedişi, çıxarılan qərarlar, onların icra vəziyyəti, onlardan verilən şikayət və ya protestlər barədə məlumat almaq imkanlarına malik “şəxsi kabinet”nin yaradılmasını;

2.10. “Elektron hökumət” portalı ilə və Azərbaycan Respublikasının Baş Prokurorluğunda tətbiq olunan informasiya sistemi ilə inteqrasiyanı;

2.11. məhkəmə statistikasının elektron qaydada aparılmasını;

2.12. məlumatların sistemləşdirilmiş şəkildə saxlanılmasını.

3. Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsinə tövsiyə edilsin, Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyi və Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyinə tapşırılsın ki, bu Sərəncamın 1-ci hissəsində nəzərdə tutulan “Elektron məhkəmə”

informasiya sisteminin təşkilini və fəaliyyətini birgə təmin etsinlər, “Elektron məhkəmə” informasiya sistemindən istifadə qaydalarını müəyyən etsinlər;

4. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti:

4.1. bu Sərəncamın 2-ci hissəsində göstərilənlərə uyğun olaraq “Elektron məhkəmə” informasiya sisteminin fəaliyyətini təmin etmək üçün qanunvericilik aktlarına dəyişikliklərin edilməsi barədə təkliflərini üç ay müddətində hazırlayıb təqdim etsin;

4.2. bu Sərəncamdan irəli gələn digər məsələləri həll etsin.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 13 fevral 2014-cü il.

§

**Azərbaycan Respublikası hakimlərinin və ədliyyə orqanları işçilərinin
təltif edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin
Sərəncamı
(çıxarış)**

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 23-cü bəndini rəhbər tutaraq qərara alıram:

Hakim vəzifəsini nümunəvi yerinə yetirdiklərinə görə, ədliyyə orqanlarında qulluq keçərkən fərqləndiklərinə, ədliyyə sistemində elm, səhiyyə sahələrinin inkişaf etdirilməsində, cəza-icra siyasətinin həyata keçirilməsində fəal iştiraklarına görə aşağıdakı şəxslər təltif edilsinlər:

“Tərəqqi” medalı ilə

Süleymanov Ramiz Rəhim oğlu

...

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 20 noyabr 2013-cü il.

§

MƏHKƏMƏ FƏALİYYƏTİ

MÜLKI KOLLEGIYADAN

Mülki mühakimə sahəsində məhkəmə fəaliyyətinə dair 2013-cü ilin yekunları üzrə statistik məlumatların təhlili

Naxçıvan Muxtar Respublikasının rayon (şəhər) məhkəmələri tərəfindən 2013-cü ildə 1057 mülki işə baxılmaqla nəticə verilmişdir. 2012-ci ildə həmin məhkəmələr tərəfindən 1001 mülki işə baxılmışdır. Bu onu göstərir ki, baxılan mülki işlərin sayı 2012-ci illə müqayisədə 2013-cü ildə 5,59% artmışdır.

Naxçıvan Muxtar Respublikasının rayon (şəhər) məhkəmələrinin mülki işlər üzrə çıxarıqları qətnamə və qəraradlardan verilmiş apellyasiya şikayətləri üzrə 2013-cü ildə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin mülki kollegiyasında 34 apellyasiya şikayətinə baxılıb nəticə verilmişdir.

Apellyasiya şikayətləri ilə bağlı cari ildə 34 mülki işdən 32 işə apellyasiya qaydasında baxılaraq 21 qətnamə və 6 qərarad dəyişdirilmədən saxlanılmış, 2 qətnamə və 1 qərarad ləğv edilmiş, 2 qətnamə isə dəyişdirilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Mülki Prosesual Məcəlləsinin 369 və 370-ci maddələrində göstərilən əsaslarla 2 apellyasiya şikayətinin icraatına xitam verilmişdir.

Apellyasiya şikayəti ilə əlaqədar kollegiyada baxılıb nəticə verilmiş işləri mülki hüquq münasibətlərinin mahiyyətinə görə təsnif etdikdə bu işlər üzrə göstəricilər aşağıdakı qaydada müəyyən olunur:

- ailə münasibətləri üzrə mübahisələr – 9 iş
- mənzil mübahisələri – 4 iş
- torpaq mübahisələri – 1 iş
- müqavilələrdən əmələ gələn öhdəliklər üzrə mübahisələr – 1 iş
- vərəsəlik - 1 iş
- digər mülki işlər – 16 iş.

Naxçıvan Muxtar Respublikasının rayon (şəhər) məhkəmələri tərəfindən 2013-cü ildə baxılmış mülki işlər üzrə çıxarılan qərarlardan verilmiş apellyasiya şikayətləri üzrə məhkəmə təcrübəsinin təhlili göstərir ki, 2012-ci illə müqayisədə 2013-cü ildə apellyasiya şikayətlərinin sayı 24,44% azalmışdır. Belə ki, 2012-ci ildə birinci instansiya məhkəmələri tərəfindən mülki işlərlə bağlı qəbul edilmiş qərarlardan verilmiş apellyasiya şikayətləri üzrə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin mülki kollegiyasında 45 apellyasiya şikayətinə baxılmışdır.

Qəbul edilmiş qərarların sabitliyi üzrə göstərici 2012-ci illə müqayisədə 2013-cü ildə yuxarı olmuşdur. Belə ki, 2012-ci ildə rayon (şəhər) məhkəmələri tərəfindən qəbul edilən 1001 qətnamə və qəraradlardan 1,1%-i apellyasiya qaydasında dəyişdirilmiş və yaxud ləğv edilmişdirsə, 2013-cü ildə məhkəmələrin baxdığı işlər üzrə çıxarılan 1057 qətnamə və qəraradlardan 0,47%-i ləğv edilmiş və yaxud dəyişdirilmişdir. Bu isə o deməkdir ki, məhkəmə qərarlarının sabitlik göstəricisi 2012-ci ildə 98,9%, 2013-cü ildə isə 99,53% təşkil etmişdir.

Məhkəmə təcrübəsinin təhlili göstərir ki, muxtar respublikanın məhkəmələri tərəfindən 2013-cü ildə baxılmış mülki işlərin 51,28%-ni nikahın ləğvi tələbi ilə əlaqədar olan işlər təşkil etmişdir. Mənzil mübahisələri, vərəsəlik hüququ üzrə mübahisələr, mülkiyyət hüququ ilə əlaqədar mübahisələr, müqavilə öhdəliklərindən əmələ gələn tələblər, aliment tələbi və ailə münasibətləri ilə bağlı sair iddialarla əlaqədar baxılan işlərin sayı da digər mübahisələrə nisbətən daha çox olmuşdur.

Statistik məlumatlara görə kollegiya tərəfindən 2013-cü ildə apellyasiya qaydasında baxılan qərarların 9,38%-nin ləğv edilməsinə, 6,25%-nin isə dəyişdirilməsinə həmin işlərə baxılarkən birinci instansiya məhkəmələri tərəfindən maddi və prosessual hüquq normalarının tələblərinin pozulması və məhkəmənin gəldiyi nəticə üçün mühüm əhəmiyyəti olan bütün halların aydınlaşdırılmaması səbəb olmuşdur.

Apellyasiya baxışının nəticələrinə görə muxtar respublikanın ayrı-ayrı məhkəmələri üzrə 2012 və 2013-cü illərə dair göstəricilər aşağıdakı cədvəllərdə göstəriləyi kimi olmuşdur.

Məhkəmə fəaliyyəti

2012-ci ildə apellyasiya qaydasında baxılan işlər üzrə məlumat:

Məhkəmənin adı	Cəmi baxılıb	Ap.şik icr. xit.verilib	Q ə t n a m ə l ə r					Qərar-dadlar	
			Dəyişdirilmədən saxlanılıb	Dəyişdirilmişdir	Ləğv edilərək			Ləğv edilmişdir	Qüvvədə saxlanılmışdır
					Yeni qətnamə çıxarılıb	İddia baxılmamış saxl.	İş.ic.xit ver.		
Naxçıvan	17	3	7	1	1	2	2		1
Babək	4		2		1				1
Şərur	10	1	8	1					
Şahbuz	11	4	3		1		1	1	1
Culfa	3		3						
YEKUN	45	8	23	2	3	2	3	1	3

2013-cü ildə apellyasiya qaydasında baxılan işlər üzrə məlumat:

Məhkəmənin adı	Cəmi baxılıb	Ap.şik icr. xit.verilib	Q ə t n a m ə l ə r					Qərar-dadlar	
			Dəyişdirilmədən saxlanılıb	Dəyişdirilmişdir	Ləğv edilərək			Ləğv edilmişdir	Qüvvədə saxlanılmışdır
					Yeni qətnamə çıxarılıb	İddia baxılmamış saxl.	İş.ic.xit ver.		
Naxçıvan	8		7						1
Babək	6		3			1			2
Şərur	7		4		1			1	1
Şahbuz	9	2	4	1					2
Kəngərli	2		2						
Sədrək	1			1					
Culfa	1		1						
YEKUN	34	2	21	2	1	1		1	6

Apellyasiya qaydasında 2013-cü ildə ləğv edilmiş və yaxud dəyişdirilmiş məhkəmə qərarları üzrə ayrı-ayrı məhkəmələrin göstəricilərini bir-biri ilə, eləcə də həmin məhkəmələr tərəfindən çıxarılmış qətnamə və qəraradların ümumi sayı ilə müqayisə etdikdə müəyyən olur ki, qətnamə və qəraradların sabitliyi üzrə ən aşağı göstəriciyə Sədərək Rayon Məhkəməsi, ən yüksək göstəriciyə isə Naxçıvan Şəhər Məhkəməsi, eləcə də Culfa, Kəngərli və Ordubad rayon məhkəmələri malikdirlər. Belə ki, 2013-cü ildə Sədərək Rayon Məhkəməsinin çıxardığı 10 qərardan 1 qətnamə, yəni həmin dövr ərzində çıxarılan qərarların 10%-i dəyişdirildiyinə görə məhkəmə qərarlarının sabitliyi üzrə göstərici 90% olduğu halda, Naxçıvan Şəhər Məhkəməsinin, eləcə də Ordubad, Culfa və Kəngərli rayon məhkəmələrinin qətnamə və qəraradlarının sabitliyi üzrə göstəriciləri 100% təşkil etmişdir. Çünki, həmin dövrdə Naxçıvan Şəhər Məhkəməsi tərəfindən çıxarılmış 350, Culfa Rayon Məhkəməsi tərəfindən çıxarılmış 84, Kəngərli Rayon Məhkəməsi tərəfindən çıxarılmış 87 qətnamə və qəraraddan heç biri ləğv edilməmiş və yaxud dəyişdirilməmiş, Ordubad Rayon Məhkəməsi tərəfindən çıxarılmış 40 qətnamə və qəraraddan isə apellyasiya şikayəti verilməmişdir.

Digər məhkəmələrin çıxardıqları məhkəmə qərarlarının sabitliyi üzrə göstəricilər isə aşağıdakı qaydada olmuşdur:

Şərur Rayon Məhkəməsi tərəfindən 2013-cü ildə çıxarılan 214 qətnamə və qəraraddan 1 qətnamə və 1 qərarad, yəni həmin dövr ərzində çıxarılan qərarların 0,93%-i ləğv edilmişdir, beləliklə, məhkəmə qərarlarının sabitlik göstəricisi 99,07% təşkil etmişdir.

Babək Rayon Məhkəməsi tərəfindən 2013-cü ildə çıxarılan 129 qətnamə və qəraraddan 1 qətnamə, yəni həmin dövr ərzində çıxarılan qərarların 0,78%-i ləğv edilmişdir, beləliklə, məhkəmə qərarlarının sabitlik göstəricisi 99,22% təşkil etmişdir.

Şahbuz Rayon Məhkəməsi tərəfindən 2013-cü ildə çıxarılan 143 qətnamə və qəraraddan 1 qətnamə, yəni həmin dövr ərzində çıxarılan qərarların 0,7%-i dəyişdirilmişdir, beləliklə, məhkəmə qərarlarının sabitlik göstəricisi 99,3% təşkil etmişdir.

2012-ci ildə baxılmış işlər üzrə məhkəmələr tərəfindən qəbul edilmiş qətnamə və qəraradların sabitliyi aşağıdakı kimi olmuşdur:

- Culfa Rayon Məhkəməsi – 100% (83 qətnamə və qəraraddan heç biri ləğv edilməmiş və yaxud dəyişdirilməmişdir);

- Kəngərli Rayon Məhkəməsi – 100% (62 qətnamə və qəraraddan apellyasiya şikayəti verilməmişdir);

Məhkəmə fəaliyyəti

- Ordubad Rayon Məhkəməsi – 100% (46 qətnamə və qərardaddan apellyasiya şikayəti verilməmişdir);

- Sədərək Rayon Məhkəməsi – 100% (15 qətnamə və qərardaddan apellyasiya şikayəti verilməmişdir);

- Naxçıvan Şəhər Məhkəməsi – 98,12% (319 qərardan 6 qətnamə, yəni 1,88%-i ləğv edilib və ya dəyişdirilmişdir);

- Şərur Rayon Məhkəməsi – 99,51% (205 qərardan 1 qətnamə, yəni 0,49%-i dəyişdirilmişdir);

- Babək Rayon Məhkəməsi – 99,13% (115 qərardan 1 qətnamə, yəni 0,87%-i ləğv edilmişdir);

- Şahbuz Rayon Məhkəməsi – 98,08% (156 qərardan 2 qətnamə və 1 qərardad, yəni 1,92%-i ləğv edilib və ya dəyişdirilmişdir);

Qətnamə və qərardadların sabitliyi üzrə 2012 və 2013-cü illərə dair göstəricilərin müqayisəsi onu göstərir ki, Culfa, Kəngərli və Ordubad rayon məhkəmələrinin əvvəl əldə olunmuş yüksək göstəriciləri dəyişməmişdir. Sədərək və Şərur rayon məhkəmələrinin sabitlik göstəricisi 2012-ci illə müqayisədə aşağı düşmüş, Naxçıvan Şəhər, Şahbuz və Babək rayon məhkəmələrinin qətnamə və qərardadlarının sabitlik göstəricisi isə yüksəlmişdir.

Qətnamə və qərardadların sabitlik göstəricisi, yəni buraxılan məhkəmə səhvlərinin həcmi bir çox amillərlə yanaşı, həm də məhkəmənin üzərinə düşən iş yükündən də asılı olmuşdur.

Muxtar respublika məhkəmələrinin mülki mühakimə icraatı üzrə iş yükünə görə təsnif etdikdə müəyyən olunur ki, ötən ildə olduğu kimi 2013-cü ildə də ən çox mülki işə Naxçıvan Şəhər Məhkəməsində baxılmışdır. Belə ki, bu məhkəmədə 2012-ci ildə 319 mülki işə, 2013-cü ildə isə 350 mülki işə baxılmışdır.

Digər məhkəmələr üzrə iş yükü aşağıdakı kimi olmuşdur:

- Şərur Rayon Məhkəməsi – 214 iş (2012-ci ildə 205 işə baxılmışdır);

- Şahbuz Rayon Məhkəməsi – 143 iş (2012-ci ildə 156 işə baxılmışdır);

- Babək Rayon Məhkəməsi – 129 iş (2012-ci ildə 115 işə baxılmışdır);

- Culfa Rayon Məhkəməsi – 84 iş (2012-ci ildə 83 işə baxılmışdır);

- Kəngərli Rayon Məhkəməsi – 87 iş (2012-ci ildə 62 işə baxılmışdır);

- Ordubad Rayon Məhkəməsi – 40 iş (2012-ci ildə 46 işə baxılmışdır);

- Sədərək Rayon Məhkəməsi – 10 iş (2012-ci ildə 15 işə baxılmışdır);

Göründüyü kimi 2012-ci illə müqayisədə 2013-cü ildə Şahbuz, Ordubad və Sədərək rayon məhkəmələrində iş yükü azalmış, Naxçıvan Şəhər Məhkəməsində, Şərur, Kəngərli, Culfa, Babək rayon məhkəmələrində isə iş yükü artmışdır.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin mülki kollegiyasının 2013-cü ildə baxdığı mülki işlər üzrə qəbul olunmuş qətnamə və qəraradlarından Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin mülki kollegiyasına 12 kassasiya şikayəti verilmiş və kassasiya instansiyasında 11 şikayətə mahiyyəti üzrə baxılması nəticəsində Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin mülki kollegiyasının 4 qətnamə və 5 qərarı dəyişdirilmədən saxlanılmış, 1 qətnamə ləğv edilərək yeni qərar qəbul edilmiş, 1 qətnamədən verilmiş kassasiya şikayəti ilə bağlı iş üzrə icraata xitam verilmiş, 1 kassasiya şikayəti isə hazırda Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin mülki kollegiyasının icraatında baxılmaqdadır.

Beləliklə, 2013-cü ildə qəbul edilən qərarlar üzrə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin mülki kollegiyasının sabitlik göstəricisi 91,70% təşkil etmişdir.

~ ~ ~ ~ ~ ~ ~ ~
~ ~ ~ ~ ~ ~
~ ~ ~

İNZİBATI-İQTİSADI KOLLEGIYADAN

Məhkəmə fəaliyyətinə dair 2013-cü ilin yekunları üzrə statistik məlumatların təhlili

2013-cü ildə Naxçıvan Muxtar Respublikasının İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin icraatına ümumilikdə iqtisadi və inzibati mübahisələrlə bağlı 119 iş daxil olmuş, onlardan 6 iş 2012-ci ildən cari ilə qalıq qalmış, 113 iş isə 2013-cü ildə daxil olmuşdur. Daxil olmuş işlərdən 67 iş inzibati mübahisələr, 52 iş isə iqtisadi mübahisələr üzrə olmuşdur.

İqtisadi mübahisələr üzrə işlərdən 34 işə mahiyyəti üzrə baxılmaqla 29 iş üzrə iddia təmin, 1 iş üzrə iddia rədd edilmiş, 4 iş üzrə iddia baxılmamış saxlanılmışdır. 1 iş aidiyyəti üzrə başqa məhkəməyə göndərilmiş, 11 iş üzrə iddia ərizəsi geri qaytarılmış və icraata qəbul olunmaqdan imtina edilmiş, 6 mülki iş 2014-cü ilə qalıq qalmışdır.

İnzibati mübahisələr üzrə işlərdən 28 işə mahiyyəti üzrə baxılmaqla 8 iş üzrə iddia təmin, 1 iş üzrə isə iddia rədd edilmişdir, 19 işin icraatına isə xitam verilmişdir. 25 iş üzrə iddia ərizəsi geri qaytarılmış, 3 iş aidiyyəti üzrə başqa məhkəməyə göndərilmiş, 11 mülki iş isə 2014-cü ilə qalıq qalmışdır.

2012-ci illə müqayisədə 2013-cü ildə Naxçıvan Muxtar Respublikasının İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinə iqtisadi və inzibati mübahisələrlə bağlı daxil olan işlərin sayında artma müşahidə olunmuşdur. Belə ki, 2012-ci ildə ümumilikdə məhkəməyə iqtisadi və inzibati mübahisələrlə bağlı 94 iş daxil olmuşdursa, 2013-cü ildə həmin məhkəməyə 119 iş daxil olmuşdur.

Məhkəmə təcrübəsinin təhlili göstərir ki, Naxçıvan Muxtar Respublikasının İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinə 2013-cü ildə daxil olan inzibati mübahisələrə aid işlərin böyük əksəriyyətini məcburetmə haqqında (34 iş – yəni 28,57%), hüquqi şəxslər və fərdi sahibkarlıq fəaliyyəti subyektləri arasında olan mübahisələrlə bağlı (31 iş – yəni 26,05%), eləcə də mübahisələndirmə haqqında iddia tələblərinə dair (26 iş – 21,85%) işlər təşkil etmişdir.

2013-cü ildə inzibati-iqtisadi kollegiyada inzibati mübahisələrlə bağlı ötən ildən qalıq qalmış 4 apellyasiya şikayətinə baxılmışdır. Kollegiyada həmin şikayətlərə baxılaraq 3 iş üzrə 3 qərar dəyişdirilmədən saxlanılmış, 1 iş üzrə 1 qərar ləğv edilərək işin icraatına xitam verilmişdir. Müqayisə üçün

qeyd edək ki, 2012-ci ildə inzibati-iqtisadi kollegiyada inzibati mübahisələrlə bağlı 6 apellyasiya şikayətinə baxılmışdır.

2013-cü ildə Naxçıvan MR İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin iqtisadi mübahisələrlə bağlı çıxardığı qətnamə və qəraradlarından verilmiş apellyasiya şikayətləri üzrə 4 apellyasiya şikayətinə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin inzibati-iqtisadi kollegiyasında baxılaraq 1 qətnamə və 2 qərarad dəyişdirilmədən saxlanılmış, 1 qətnamə isə ləğv edilərək yeni qətnamə çıxarılmışdır. Müqayisə üçün qeyd edək ki, 2012-ci ildə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin inzibati-iqtisadi kollegiyasında iqtisadi mübahisələrlə bağlı 3 işə baxılmışdır.

2013-cü ildə inzibati-iqtisadi kollegiyada çıxarılmış inzibati mübahisələrə dair işlər üzrə 2 qərardan kassasiya şikayəti verilmiş, kassasiya şikayətlərinə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin inzibati-iqtisadi kollegiyasında baxılaraq 1 qərar dəyişdirilmədən saxlanılmış, 1 qərar isə ləğv edilərək iddia mümkünsüz sayılmışdır.

2013-cü ildə inzibati-iqtisadi kollegiyada çıxarılmış iqtisadi mübahisələrə dair işlər üzrə 2 qəraddan kassasiya şikayəti verilmiş, kassasiya şikayətlərinə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin inzibati-iqtisadi kollegiyasında baxılaraq hər 2 qərarad dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Beləliklə, 2013-cü ildə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin inzibati-iqtisadi kollegiyasının çıxardığı qərarların sabitlik göstəricisi 75% təşkil etmişdir.

≈ ≈ ≈ ≈ ≈ ≈ ≈ ≈
≈ ≈ ≈ ≈ ≈ ≈
≈ ≈ ≈

CİNAYƏT KOLLEGIYASINDAN

Məhkəmə fəaliyyətinə dair 2013-cü ilin yekunları üzrə statistik məlumatların təhlili

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin ərazi yurisdiksiyasına aid olan muxtar respublika məhkəmələri tərəfindən 2013-cü ildə 20 nəfərin barəsində 15 cinayət işinə mahiyyəti üzrə baxılmışdır. Müqayisə üçün qeyd edək ki, 2012-ci ildə həmin məhkəmələr tərəfindən 23 nəfərin barəsində 19 cinayət işinə baxılmışdır.

Birinci instansiya məhkəmələrinin icraatına 2013-cü ildə daxil olmuş cinayət işlərinə baxılaraq 14 cinayət işi üzrə 19 nəfərin barəsində ittiham hökmləri çıxarılmış, 1 nəfərin barəsində 1 cinayət işi üzrə icraata xitam verilmişdir.

Həmin işləri obyektə görə qruplaşdırdıqda 2012 və 2013-cü illərə dair göstəricilər aşağıdakı kimi olmuşdur:

Cinayətlərin növü	2012-ci il üzrə göstəricilər (şəxslərin və işlərin sayı)	2013-cü il üzrə göstəricilər (şəxslərin və işlərin sayı)
Narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin qanunsuz dövriyyəsi ilə bağlı cinayətlər	9 nəfər / 8 iş	5 nəfər / 4 iş
Həyat və sağlamlıq əleyhinə olan cinayətlər	1/1	5/5
İnsan və vətəndaşın konstitusiya hüquq və azadlıqları əleyhinə olan cinayətlər	1/1	-
Mülkiyyət əleyhinə olan cinayətlər	3/3	4/1
İqtisadi fəaliyyət sahəsində olan cinayətlər	2/1	-
Korrupsiya cinayətləri və qulluq mənafeyi əleyhinə olan digər cinayətlər	1/1	-
Hərəkət təhlükəsizliyi və nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydaları əleyhinə olan cinayətlər	2/2	1/1

Məhkəmə fəaliyyəti

İdarəetmə qaydası əleyhinə olan cinayətlər	4/2	1/1
İctimai təhlükəsizlik əleyhinə olan cinayətlər	-	2/1
Şəxsiyyətin azadlığı və ləyaqəti əleyhinə olan cinayətlər	-	2/2

Cədvəldən göründüyü kimi 2012-ci ildən fərqli olaraq 2013-cü ildə hərəkət təhlükəsizliyi və nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydaları əleyhinə olan, narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin qanunsuz dövriyyəsi ilə bağlı, idarəetmə qaydası əleyhinə və mülkiyyət əleyhinə olan cinayətlər azalmış, həyat və sağlamlıq əleyhinə olan cinayətlər isə artmışdır. Məhkəmələrin icraatına insan və vətəndaşın konstitusiyaya hüquq və azadlıqları əleyhinə, korrupsiya cinayətləri və qulluq mənafeyi əleyhinə olan digər cinayətlər və iqtisadi fəaliyyət sahəsində olan cinayət işləri daxil olmamışdır. Ötən ildən fərqli olaraq məhkəmələrin icraatına 2013-cü ildə ictimai təhlükəsizlik əleyhinə və şəxsiyyətin azadlığı və ləyaqəti əleyhinə olan cinayət işləri daxil olmuşdur.

2012 və 2013-cü illərdə məhkəmələr tərəfindən baxılmış işlər üzrə məhkumlara təyin olunan cəzalar aşağıdakı kimi olmuşdur:

Təyin olunan əsas cəzaların növləri	2012-ci il üzrə məhkum edilmiş şəxslərin sayı	2013-cü il üzrə məhkum edilmiş şəxslərin sayı
Müəyyən müddətə azadlıqdan məhrum etmə	12 nəfər	17 nəfər
Cərimə	6	-
Azadlıqdan məhrum etməyə şərti məhkum etmə	4	2

Cədvəldən göründüyü kimi müəyyən müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilənlər 2012-ci ildə məhkum edilmiş şəxslərin 54,54%-ni, 2013-cü ildə isə məhkum olunanların 89,47%-ni təşkil etmiş, yəni 2012-ci illə müqayisədə 2013-cü ildə cəzaların ümumi kütləsində azadlıqdan məhrum etmə cəzasının həcmi 34,93% artmış, azadlıqdan məhrum etmə ilə bağlı olmayan cəzaların həcmi isə əksinə 34,93% azalmışdır (ümmümlükdə götürüldükdə).

2012 və 2013-cü illərdə baxılan cinayət işlərinə dair göstəricilər ayrı-ayrılıqda muxtar respublikanın birinci instansiya məhkəmələri üzrə aşağıdakı kimi olmuşdur:

Məhkəmə fəaliyyəti

Məhkəmənin adı	2012-ci il üzrə (şəxslərin və cinayət işinin sayı)	2013-cü il üzrə (şəxslərin və cinayət işinin sayı)
Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ağır Cinayətlər Məhkəməsi	9 nəfər / 7 iş	13 nəfər / 9 iş
Naxçıvan Şəhər Məhkəməsi	3 / 3	2 / 2
Culfa Rayon Məhkəməsi	3 / 3	-
Şərur Rayon Məhkəməsi	3 / 3	3 / 3
Babək Rayon Məhkəməsi	2 / 2	-
Kəngərli Rayon Məhkəməsi	3 / 1	-
Ordubad Rayon Məhkəməsi	-	-
Sədərək Rayon Məhkəməsi	-	2 / 1
Şahbuz Rayon Məhkəməsi	-	-

Cədvəldən göründüyü kimi 2012-ci ildən fərqli olaraq 2013-cü ildə Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ağır Cinayətlər Məhkəməsində baxılan cinayət işlərinin sayı artmış, Naxçıvan Şəhər Məhkəməsində isə baxılmış cinayət işlərinin sayı azalmışdır. Şərur Rayon Məhkəməsinin icraatına daxil olan cinayət işləri üzrə göstəricilər dəyişməmişdir. Şahbuz və Ordubad rayon məhkəmələrinə ötən ildə olduğu kimi cinayət işi daxil olmamış və baxılmamışdır. Ötən ildən fərqli olaraq 2013-cü ildə Sədərək Rayon Məhkəməsinin icraatında cinayət işinə baxılmış, Babək, Kəngərli və Culfa rayon məhkəmələrində isə cinayət işlərinə baxılmamışdır.

2013-cü ildə birinci instansiya məhkəmələrində baxılmış cinayət işləri üzrə çıxarılmış hökmlərdən verilmiş 7 apellyasiya şikayəti daxil olmuş, həmin şikayətlərə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin cinayət kollegiyasında baxılaraq 4 hökm dəyişdirilmədən qüvvəsində saxlanılıb, 3 hökm isə dəyişdirilmişdir.

Dəyişdirilən hökmlər muxtar respublikanın birinci instansiya məhkəmələrinin 2013-cü ildə çıxardıqları bütün hökmlərin 21,43%-ni təşkil etdiyi üçün məhkəmələr üzrə hökmlərin sabitlik göstəricisi 78,57% olmuşdur.

Müqayisə üçün qeyd edək ki, 2012-ci ildə 2 hökm yəni, birinci instansiya məhkəmələri tərəfindən çıxarılmış hökmlərin 11,11%-i dəyişdirilmiş, beləliklə, hökmlərin sabitlik göstəricisi həmin ildə 88,89% təşkil etmişdir.

Naxçıvan Muxtar Respublikasının rayon (şəhər) məhkəmələri tərəfindən xüsusi icraat qaydasında 2013-cü ildə 59 işə (materiala) baxılmışdır. 2012-ci ilə müqayisədə bu göstərici 51,28% artmışdır (həmin dövrdə 39 işə baxılmışdır).

2013-cü ildə xüsusi icraat qaydasında həll edilən işlərdən 24 iş (40,68%) həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi, 5 iş (8,47%) cəzadan şərti olaraq vaxtın-

Məhkəmə fəaliyyəti

dan əvvəl azad etmə, 8 iş (13,56%) cəzaçəkmə müəssisəsinin növünün dəyişdirilməsi, 10 iş (16,95%) tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin ləğv edilməsi, 3 iş (5,08%) məhkum haqqında amnistiya aktının tətbiq edilməsi, 1 iş (1,69%) tutulmuş şəxsin hüquqlarının pozulması ilə bağlı şikayətlə, 1 iş (1,69%) həbsdə saxlanılan şəxsə işgəncə verilməsi ilə bağlı şikayətlə, 1 iş (1,69%) telefon danışıqlarına qulaq asma ilə bağlı, 6 iş (10,17%) isə digər xarakterli məsələlər barəsində olmuşdur.

Muxtar respublikanın rayon (şəhər) məhkəmələri üzrə xüsusi icraat qaydasında baxılan işlərlə əlaqədar 2012 və 2013-cü illərin göstəriciləri aşağıdakı cədvəldə təsvir edildiyi kimi olmuşdur:

Məhkəmənin adı	2012-ci il üzrə (şəxslərin və işlərin sayı)	2013-cü il üzrə (şəxslərin və işlərin sayı)
Naxçıvan Şəhər Məhkəməsi	15 nəfər / 15 iş	22 nəfər / 22 iş
Şərur Rayon Məhkəməsi	4 / 4	5 / 5
Babək Rayon Məhkəməsi	-	-
Culfa Rayon Məhkəməsi	-	-
Ordubad Rayon Məhkəməsi	-	-
Kəngərli Rayon Məhkəməsi	18 / 18	27 / 27
Şahbuz Rayon Məhkəməsi	-	-
Sədərək Rayon Məhkəməsi	2 / 2	5 / 5

2013-cü ildə muxtar respublikanın rayon (şəhər) məhkəmələrinin xüsusi icraat qaydasında çıxarıqları qərarlardan 4 şikayət verilmişdir. Sədərək Rayon Məhkəməsinin qərarlarından verilmiş 4 şikayət üzrə 3 şikayət təmin edilməmiş və qərarlar dəyişdirilmədən saxlanılmış, 1 şikayət üzrə isə 1 qərar ləğv edilmişdir.

Naxçıvan Muxtar Respublikasının rayon (şəhər) məhkəmələrində 2013-cü ildə 255 nəfərin barəsində 248 inzibati xəta haqqında işə baxılmışdır.

Məhkəmə fəaliyyəti

2012-ci illə müqayisədə 2013-cü ildə baxılan inzibati xətalər haqqında işlərin sayı 49,4%, barələrində inzibati tənbeh tətbiq olunan şəxslərin sayı isə 45,71% artmışdır (2012-ci ildə 175 nəfərin barəsində 166 inzibati xəta haqqında işə baxılmışdır).

2013-cü ildə barəsində inzibati tənbeh tətbiq olunan şəxslərdən 59 nəfərə (23,14%) inzibati həbs, 140 nəfərə (54,9%) inzibati cərimə, 26 nəfərə (10,2%) xəbərdarlıq, 4 nəfərə (1,57%) inzibati xətanın törədilməsində alət və ya inzibati xətanın bilavasitə obyektı olmuş predmetin müsadirəsi, 13 nəfərə (5,1%) isə inzibati xəta törətmiş fiziki şəxsin ona verilmiş xüsusi hüququnun məhdudlaşdırılması növündə inzibati tənbeh tədbirləri tətbiq olunmuşdur.

Inzibati tənbeh tədbirinin tətbiqinə dair qərarın çıxarılması ilə nəticələnən inzibati xətaləri növünə görə qruplaşdırdıqda 2012 və 2013-cü illərə dair göstəricilər aşağıdakı cədvəldə təsvir olunduğu kimi olmuşdur:

İnzibati xətanın növləri	2012-ci il üzrə (şəxs və işlərin sayı)	2013-cü il üzrə (şəxs və işlərin sayı)
Xırda xuliqanlıq	48 nəfər / 48 iş	21 nəfər / 21 iş
Aksiz markası olmayan məhsulların, malların satılması	24 nəfər / 24 iş	6 nəfər / 6 iş
Nəqliyyat vasitələrinin sürücüləri tərəfindən yol hərəkəti qaydalarının pozulması	3 nəfər / 3 iş	13 nəfər / 13 iş
Qanunsuz sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olma	43 nəfər / 43 iş	19 nəfər / 19 iş
Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən keçirilən malların gömrük nəzarətindən gizlədilməsi	2 nəfər / 2 iş	6 nəfər / 6 iş
Nəqliyyat vasitələrini idarə etmək hüququ olmayan şəxslər tərəfindən nəqliyyat vasitələrinin idarə edilməsi	1 nəfər / 1 iş	15 nəfər / 15 iş
Nəqliyyat vasitələrinin sürücüləri tərəfindən nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydalarının pozulması	-	3 nəfər / 3 iş
Polis işçisinin və ya hərbi qulluqçunun qanuni tələbinə qəsdən tabe olmama	20 nəfər / 17 iş	16 nəfər / 15 iş
Malların və nəqliyyat vasitələrinin bəyan edilməməsi və ya düzgün bəyan edilməməsi	2 nəfər / 2 iş	-
Məhkəmənin xüsusi qərarı (qərarı) və ya hakimin təqdimatı üzrə tədbirlər görülməsi	2 nəfər / 2 iş	15 nəfər / 15 iş

Məhkəmə fəaliyyəti

Balıq ehtiyatlarının mühafizəsi və ov qaydalarının pozulması	-	3 nəfər / 3 iş
Digər inzibati xətlər	30 nəfər / 24 iş	125 nəfər / 119 iş

Göründüyü kimi 2012-ci illə müqayisədə 2013-cü ildə rayon (şəhər) məhkəmələri tərəfindən baxılan nəqliyyat vasitələrinin sürücüləri tərəfindən yol hərəkəti qaydalarının pozulması ilə bağlı barəsində inzibati tənbeh tədbiri tətbiq edilən şəxslərin sayı 4 dəfə, nəqliyyat vasitələrini idarə etmək hüququ olmayan şəxslər tərəfindən nəqliyyat vasitələrinin idarə edilməsi ilə bağlı barəsində inzibati tənbeh tədbiri tətbiq edilən şəxslərin sayı 15 dəfə, məhkəmənin xüsusi qərardadı (qərarı) və ya hakimlərin təqdimatı üzrə tədbirlər görülməsi ilə bağlı barəsində inzibati tənbeh tədbiri tətbiq edilən şəxslərin sayı 7 dəfə, Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən keçirilən malların gömrük nəzarətindən gizlədilməsi ilə bağlı barəsində inzibati tənbeh tədbiri tətbiq edilən şəxslərin sayı 3 dəfə, digər inzibati xətlərlə bağlı barəsində tənbeh tədbiri tətbiq olunan şəxslərin sayı 4 dəfə artmışdır. 2012-ci ildən fərqli olaraq 2013-cü ildə qanunsuz sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olma ilə bağlı barəsində inzibati tənbeh tətbiq olunan şəxslərin sayı 55,81%, xırda xuliqanlıqla bağlı barəsində inzibati tənbeh tətbiq olunan şəxslərin sayı 56,25%, polis işçisinin və ya hərbi qulluqçunun qanuni tələbinə qəsdən tabe olmama ilə əlaqədar barəsində inzibati tənbeh tətbiq olunan şəxslərin sayı 20%, aksiz markası olmayan məhsulların, malların satılması ilə əlaqədar olan inzibati xətlər üzrə barəsində inzibati tənbeh tətbiq olunan şəxslərin sayı 75% azalmışdır. Ötən ildən fərqli olaraq 2013-cü ildə rayon (şəhər) məhkəmələrinin icraatına nəqliyyat vasitələrinin sürücüləri tərəfindən nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydalarının pozulması və balıq ehtiyatlarının mühafizəsi və ov qaydalarının pozulması ilə bağlı olan inzibati xətlər üzrə işlər daxil olmuş, malların və nəqliyyat vasitələrinin bəyan edilməməsi və ya düzgün bəyan edilməməsi ilə bağlı olan inzibati xətlər üzrə işlər isə daxil olmamışdır.

Baxılmış inzibati xətlərə dair işlər üzrə muxtar respublika məhkəmələrinin 2012 və 2013-cü illərin göstəriciləri aşağıdakı cədvəldə təsvir olunduğu kimi olmuşdur:

Məhkəmənin adı	2012-ci ilin birinci yarımilli üzrə (şəxs və işlərin sayı)	2013-ci ilin birinci yarımilli üzrə (şəxs və işlərin sayı)
Naxçıvan Şəhər Məhkəməsi	53 nəfər / 53 iş	48 nəfər / 48 iş
Şərur Rayon Məhkəməsi	45 / 36	55 / 48
Babək Rayon Məhkəməsi	16 / 16	34 / 34

Məhkəmə fəaliyyəti

Culfa Rayon Məhkəməsi	27 / 27	25 / 25
Ordubad Rayon Məhkəməsi	15 / 15	35 / 35
Kəngərli Rayon Məhkəməsi	12 / 12	24 / 24
Şahbuz Rayon Məhkəməsi	3 / 3	26 / 26
Sədərək Rayon Məhkəməsi	4 / 4	8 / 8

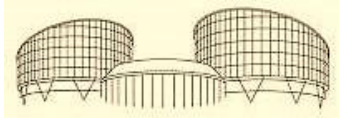
2013-cü ildə muxtar respublikanın birinci instansiya məhkəmələri tərəfindən baxılmış inzibati xətalara dair işlər üzrə çıxarılmış qərarlardan Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin cinayət kollegiyasına 3 apellyasiya şikayəti daxil olmuşdur. Naxçıvan Şəhər Məhkəməsinin 1 qərarından və Şərur Rayon Məhkəməsinin 2 qərarından verilən həmin apellyasiya şikayətlərinə baxılaraq qərarlar dəyişdirilmişdir.

Muxtar respublikanın şəhər və rayon məhkəmələri tərəfindən 2013-cü ildə inzibati xətalara dair işlər üzrə çıxarılan qərarların 1,21%-i dəyişdirildiyindən qərarların sabitlik göstəricisi 98,79% təşkil etmişdir.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin cinayət kollegiyasının 2013-cü ildə çıxardığı cinayət işləri üzrə hökm və qərarlardan Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin cinayət kollegiyasına 5 kassasiya şikayəti verilmiş və kassasiya instansiyasında 3 şikayətə baxılması nəticəsində 3 qərar dəyişdirilmədən saxlanılmış, 2 kassasiya şikayəti isə hazırda Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin cinayət kollegiyasının icraatındadır.

Beləliklə, 2013-cü ildə qəbul edilən qərarlar üzrə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin cinayət kollegiyasının sabitlik göstəricisi 100% təşkil etmişdir.

İNSAN HÜQUQLARI VƏ MƏHKƏMƏ TƏCRÜBƏSİ

İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsi
(Böyük palata)

“FABRİS FRANSAYA qarşı” iş
(Ərizə № 16574/08)
07 fevral 2013-cü il tarixli qərarı

07 fevral 2013-cü il, Strasburq

Fabris Fransaya qarşı işində
Böyük Palatada toplanan İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsi:

Josep Casadevall, *sədr*,
Françoise Tulkens,
Nina Vajić,
Lech Garlicki,
Karel Jungwiert,
Elisabeth Steiner,
Alvina Gyulumyan,
Egbert Myjer,
Dragoljub Popović,
George Nicolaou,
András Sajó,
Ledi Bianku,
Nona Tsotsoria,
İşil Karakaş
Guido Raimondi,
Paulo Pinto de Albuquerque,

André Potocki, *hakimlər*,
və Böyük Palata katibinin müavini Johan Callewaertdən ibarət tərkibdə 4
aprel və 24 oktyabr 2012-ci il tarixlərində palatada məşvərət edərək göstərilən
son tarixdə aşağıdakı qərarı qəbul edir:

PROSEDUR

1. İş Fransa vətəndaşı Cənab Henry Fabris (“ərizəçi”) tərəfindən İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqların Müdafiəsi haqqında Konvensiyanın 34-cü maddəsinə əsasən bu Dövlətə qarşı göndərdiyi ərizə (№ 16574/08) ilə başlamışdır.
2. Ərizəçi Luneldə vəkil işləyən A.Ottan tərəfindən təmsil olunur. Fransa Hökumətini (“Hökumət”) nümayəndəsi, Xarici İşlər Nazirliyi Hüquqi Məsələlər Departamentinin rəhbəri Xanım E.Belliard təmsil edir.
3. Nikahdan kənar doğulmuş uşaq olan Ərizəçi anasının vərəsəliyi çərçivəsində 1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsi və Konvensiyanın 8-ci maddəsilə birgə götürülmüş Konvensiyanın 14-cü maddəsinin pozulduğunu iddia edir.
4. Ərizə baxılması üçün Məhkəmənin Beşinci Seksiyasına verilmişdir. (Reqlamentin 52-ci maddəsinin 1-ci bəndi). 10 fevral 2010-cu ildə Seksiya Sədri iş barədə Hökumətə məlumat vermək qərarına gəlir. Konvensiyanın 29-cu maddəsinin 3-cü bəndi (hazırkı redaksiyada maddə 29 §1) və Reqlamentin 54A maddəsinə əsasən işin qəbuledilənliyi və mahiyyətinə birgə baxılmasına qərar verilmişdir. 21 iyul 2011-ci ildə Beşinci Seksiyanın Sədri Dean Spielmann, hakimləri Jean-Paul Costa, Bostjan M. Zupančič, Mark Villiger, Isabelle Berro-Lefèvre, Ann Power və Angelika Nußberger, eləcə də Seksiya katibi Claudia Westerdiek işi qəbuledilən elan etdi. Palata 5 səsə qarşı 2 səs olmaqla qərar verdi ki, 1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsi ilə birgə götürülmüş Konvensiyanın 14-cü maddəsinin pozuntusu yoxdur və yekdilliklə hesab etdi ki, Konvensiyanın 8-ci maddəsi ilə birgə götürülmüş 14-cü maddəsinin iddia olunan pozuntusunu araşdırmağa ehtiyac yoxdur.
5. 6 sentyabr 2011-ci ildə ərizəçi Konvensiyanın 43-cü və Reqlamentin 73-cü maddələrinə əsasən işin Böyük Palataya göndərilməsi üçün müraciət etdi. 28 noyabr 2011-ci ildə Böyük Palatanın Kollegiyası müraciəti qəbul etdi.
6. Böyük Palatanın tərkibi Konvensiyanın 26-cı maddəsinin 4-cü və 5-ci bəndləri və Reqlamentin 24-cü maddəsinə uyğun olaraq müəyyənləşdirildi.
7. Ərizəçi və Hökumət Böyük Palataya öz təqdimatlarını göndərmişdilər.
8. 4 aprel 2012-ci ildə Strasburqda İnsan Hüquqları sarayında açıq dinləmələr keçirildi (Reqlament, maddə 59 § 3).

Çıxış etdilər :

- (a) *Hökumət tərəfindən*: Xanım A.-F.Tissier, *həmnümayəndə*, E.Topin - Xarici və Avropa İşləri Nazirliyi, M.-A. Recher - Ədliyyə Nazirliyi, C.Azar - Ədliyyə Nazirliyi, *müşavirlər*;
- (b) *Ərizəçi tərəfindən* - A.Ottan - vəkil, M. Ottan - vəkil, *nümayəndələr*.

Məhkəmə Cənab Ottanın və Xanım Tissiernin çıxışlarını dinlədi.

FAKTLAR

I. İşin halları

9. Ərizəçi 1943-cü ildə anadan olmuşdur və Orleansda yaşayır.

A. İşin tarixçəsi

10. Ərizəçi doğulanda atası tərəfindən tanınmışdır. Ərizəçinin mayası bağlanan zaman, onun anası Xanım M. cənab M.-lə nikahda idi və bu nikahdan 1923-cü ildə doğulmuş A. və 1941-ci ildə doğulmuş J.L. adlı iki övladı vardı. 28 fevral 1967-ci ildə ərizəçinin anası əri Cənab M.-dən ayrıldı.

11. 24 yanvar 1970-ci il tarixli aktla M. cütlüyü öz əmlaklarını iki qanuni övadları arasında böldülər. Notarius tərəfindən təsdiqlənən bu aktda bu bağışlama aktının xərclərini ödəmək və şərtlərini həyata keçirilməsini təmin etmək üçün bir uzufrut istisnası və ləğvedici qeyd vardı. Akt bağlanarkən M. cütlüyü əmlaklarını bağışladıkları övladlarından başqa övladlarının olmadığını bəyan etdilər.

12. 24 noyabr 1983-cü ildə Montpellier Yüksək Məhkəməsi bioloji övlad elan edilmənin şərtlərinin işdə mövcud olduğunu hesab edərək Ərizəçini Xanım M.-in bioloji övladı elan etdi.

13. 1984-cü ildə ərizəçi 1970-ci il bağışlama-bölüşdürmə aktına etiraz etmək istədiyini bildirdi. Bu tarixdə vəkili ona bildirdi ki, bu akta bağışlayanın sağlığında etiraz edilə bilməz və indi edilə biləcək tək hərəkət, bağışlayanın ölümündən beş il ərzində mirasın müəyyənləşdirilməsi ilə bağlı müraciət etməkdir.

14. 1994-cü ilin iyulunda ərizəçinin anası öldü. 7 sentyabr 1994-cü il tarixli bir məktubla mirasla məşğul olan notarius ərizəçiyə xəbər verdi ki, “nikahdan kənar” övlad olaraq qanuni övlad olması halında ala biləcəyi mirasın yarısını ala bilər (həmin vaxtkı qanunvericiliyə əsasən qanuni övladın payına nisbətən yarıya qədər az - aşağıdakı 26 və 27-ci paragraflar). Notarius bildirdi ki, onun ögey bacı-qardaşları ona 298 311 fransız frankı (FRF) (təxminən 45 477 avro (EUR)) verməyə hazırdılar və dəqiqləşdirdi ki, “yeni övladın ortaya çıxması halında ödəmə yalnız pul şəklində ola bilər, heç bir halda naturada ola bilməz”. Üç övladın arasında heç bir razılıq bağlanmadı.

B. Ərizəçinin mirasın azaldılaraq hesablanması müraciəti

15. 7 yanvar 1998-ci il tarixli müraciəti əsasında Mülki Məcəllənin 1077-1-ci maddəsinə uyğun olaraq (aşağıdakı 25-ci paragraf) ərizəçi ögey qardaşı J.L. və ögey bacısı A.-ya qarşı mirasın azaldılaraq hesablanmasına dair iddia qaldırdı. O xahiş etdi ki, anasının mirasından ona da qardaş və bacısı ilə bərabər pay hesablasın.

16. Fransa Avropa Məhkəməsinin “*Mazurek Fransaya qarşı*” işində (№ 34406/97, 1 fevral 2000, CEDH 2000-II) pozuntunun tapılmasının ardından 3 dekabr 2001-ci il tarixli, 2001-1135 sayılı qanunu ilə (2001-ci il qanunu) qanunvericilikdə dəyişiklik etdi və nikahdan kənar övladlara qanuni övladlarla eyni vərəsəlik hüquqları tanıdı. Bu yeni qanun hazırkı işdə məhkəmə qərarı verilməzdən əvvəl qüvvəyə mindi. Keçid müddəalarına əsasən artıq bağlanmış barışıq sazişləri və yekun məhkəmə qərarları istisna olmaqla, yeni vərəsəlik hüququ müddəaları qanunun Rəsmi Qəzetdə nəşrinə qədər (4 dekabr 2001) açılmış və bu tarixdən əvvəl bölünməmiş miraslara tətbiq olunurdu (2001-ci il qanunu, maddə 25-II, § 30).

17. 20 fevral 2003-cü il tarixli yekun nəticələrində Ərizəçi 2001-ci il qanununun müddəalarına istinad etdi. O iddia etdi ki, bu yeni qanun qohumluq əlaqələri barədə 3 yanvar 1972-ci il qanununun (“1972-ci il qanunu”, 27 və 29-cu paragraflar) 14-cü maddəsini qüvvədən salır, çünki onun keçid müddəalarında qeyd olunur ki, qanunun qüvvəyə minməsindən əvvəl yaşayan miras qoyanlar tərəfindən bağışlamalara zərər vuracaq şəkildə tətbiq oluna bilməz. Ərizəçinin fikrincə, bu müddəanın ləğv olunması nəticəsində bağışlama-bölüşmə aktı 24 yanvar 1970-ci ildə bağlanmış olsa da, ərizəçi Mülki Məcəllənin 1077-1-ci maddəsinə əsasən mirasın azaldılaraq hesablanmasına dair iddia qaldıra bilər.

1. Birinci instansiya məhkəməsinin qərarı

18. 6 sentyabr 2004-cü il tarixli qərarı ilə Beziers Yüksək Məhkəməsi ərizəçinin müraciətini qəbul etdi. O, hesab etdi ki, 1972-ci il qanununun 14-cü maddəsi Konvensiyanın 8-ci və 14-cü maddələrinə ziddir. Bununla əlaqədar, məhkəmə “ailə həyatı maddi maraqları da əhatə edir” deyərək Avropa Məhkəməsinin *Marckx Belçikaya qarşı* işinə (13 iyun 1979, serie A № 31) və ya Məhkəmənin “miras hüququnda qanuni övladlarla bioloji övladlar arasında qoyulan hər hansı fərqi diskriminativ xarakterli olduğunu hesab edən” çoxsaylı işlərinə (*Mazurek, Inze və Vermeire* aid işlər) istinad etdi. O, həmçinin hesab etdi ki, bu maddə yeni 2001-ci il qanununa ziddir. O bildirdi ki, maraqlı şəxs ögey bacısı və qardaşı ilə eyni vərəsəlik hüquqlarına malikdir və qərarını belə əsaslandırdı: “3 dekabr 2001-ci il tarixli qanunun 25-1-ci maddəsi nəzərdə tutur ki, bu qanun onun tətbiq edilməyə başlandığı andan açılan miraslara şamil olunur; artıq bağlanmış barışıq sazişləri və yekun məhkəmə qərarlarının olduğu hallar istisna olmaqla, bu qanunun müddəaları qanunun Fransa Respublikasının Rəsmi Qəzetində nəşr olunduğu tarixdən açılmış və bu tarixə qədər bölünməmiş miraslara tətbiq olunur;

Hazırkı işdə Xanım M.-in mirası hələ bölünməmişdir və bu səbəbdən mayasının bağlanması zamanı ata və ya anası nikahda olan bioloji övladların yeni vərəsəlik hüququ müddəaları bu işdə tətbiq olunur” (...)

19. Əslində, 3 dekabr 2001-ci il tarixli qanunu qəbul edərkən qanunvericinin yeni qanunun ruhuna zidd olan hər hansı müddəanı saxlamaq istədiyini iddia etmək qeyri-ciddi olardı.

2. Apellyasiya Məhkəməsinin qərarı

20. 2004-cü ilin oktyabr və dekabr aylarında J.L. və proses ərzində ölmüş A.-nin vərəsələri qərardan şikayət verdilər.

21. 14 fevral 2006-cı il tarixli qərarı ilə Montpellier Apellyasiya Məhkəməsi qərarı ləğv etdi və elan etdi ki, 1972-ci il qanununun 14-cü maddəsinin 2-ci bəndinə əsasən ərizəçinin bağışlama-bölüşdürmə aktı çərçivəsində mirasın azaldılaraq hesablanması müraciəti etmək hüququ yoxdur. Məhkəmə dəqiq-ləşdirdi ki,:

“(…) Bu müddəaya görə bu qanuna əsasən yaranan və ya qohumluq əlaqələri ilə bağlı yeni qaydalar nəticəsində yaranan hüquqlar qanunun qüvvəyə minməsindən əvvəl sağ olan şəxslərin etdiyi bağışlamaların zərərinə tətbiq oluna bilməz.

3 yanvar 1972-ci il qanunundan irəli gələn qohumluq barədə yeni qaydaların geriyə qüvvəsi barədə ümumi qayda elan edən bu mətn, 3 dekabr 2001-ci il qanunu ilə birbaşa ləğv edilməmişdir və belə bir ləğv edilmə bir tərəfdən, onların yeni qaydaya zidd olmaması səbəbilə və digər tərəfdən, bu müddəa yeni qanunun ləğv etdiyi mülki məəcəllənin 915-ci maddəsindən asılı olmadığından özlüyündə mətndən çıxır”.

Apellyasiya Məhkəməsi hesab etdi ki, mənsubiyyətdən asılı olmayaraq Konvensiyanın 8-ci, 14-cü və 1 sayılı Protokolun 1-ci maddələrində nəzərdə tutulduğu qaydada hüquqların bərabərliyi barədə ümumi prinsipə zidd deyildir : “Əvvəla, 1972-ci il qanununun 14-cü maddəsinin yeganə məqsədi bu qanunla yaranmış və 3 dekabr 2001-ci il qanununun genişləndirdiyi məcburi vərəsələrin hüquqlarının tətbiqini, 1971-ci ilin avqustun 1-dən sağ şəxslər tərəfindən edilən bağışlamaların zərərinə, lakin məcburi vərəsələri miras hüququndan məhrum etmədən qadağan etməkdir. Bundan başqa, bu müddəanın daşınan məqsədə münasibətdə obyektiv və ağlabatan əsaslandırması var, vərəsələr arasında tarazlığı həddindən artıq pozmamaya şərt ilə, ailə münasibətləri çərçivəsində bəzən uzun müddət ərzində əldə olunan hüquqlara müəyyənlik təmin etmək. Bu müddəalar zamanda və haqqında söhbət gedən bağışlamalara münasibətdə məhdud xarakter daşıyır”.

3. Kassasiya Məhkəməsinin qərarı

Ərizəçi kassasiya şikayəti verdi. O, 1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsi və Konvensiyanın 14-cü maddəsi ilə əsaslandığı kassasiya şikayətində bildirdi ki, ailə münasibətlərindəki müəyyənlik, nikahdan və nikahdan kənar doğulmuş övladların bərabərliyindən daha üstün bir legitim məqsəd hesab oluna bilməz.

22. Tərəflərə göndərdiyi rəyində Kassasiya Məhkəməsinin Baş Vəkili kassasiya şikayətini rədd etməyi təklif edirdi. O, Kassasiya Məhkəməsi Birinci Mülki Kollegiyasına aşağıdakı müraciəti etmişdi:

“(…) Hesab etmək lazım deyilmi ki, açılmış miras mirasın azaldılaraq hesablanması ilə bağlı bir məhkəmə prosesi davam etməkdə olduğu üçün mirasın bölünməsi qanunun qüvvəyə minməsindən əvvəl həyata keçirilməmişdir?

Bu çətinlik 1972-ci il və 2001-ci il qanunlarının keçid müddələrinin təklif etdiyi fərqli yanaşmadan irəli gəlir. 1972-ci il qanunu ilə qanunun qüvvəyə minməsindən əvvəl nə açılmış miras, nə də sağ miras qoyanın etdiyi bağışlama mübahisələndirilə bilərdi. 2001-ci il qanunu isə ata və ya anası uşağın mayasının bağlanması vaxtı başqası ilə nikahda olan bioloji övladlara bu qanunun nəşrindən əvvəl açılmış miraslara münasibətdə hüquqlara malik olmaq imkanı verir.

Bu fərq səbəbindən 2001-ci il qanununun müddəaları məhdudlaşdırıcı şəkildə tətbiq oluna bilməz. Yalnız həyata keçirilmiş bölünmə, bağlanmış barışıq sazişi və ya yekun məhkəmə qərarı bioloji övladların hüquqlarını istisna etməyə imkan verir. Mirasın hesablanması prosesi açılarda 2001-ci il qanununun nəşrindən əvvəl açılmış miras bu qanunun nəşrindən əvvəl “bölünmə ilə nəticələnmə” bilməz.

Bu səbəbdən 3 dekabr 2001-ci il qanununun tətbiq olunmadığını iddia etmək mənə çətin görünür. Bunun əksinə olaraq, 3 yanvar 1972-ci il qanununun 14-cü maddəsində heç bir qarışıqlıq yoxdur. Bu qanunla yaranan hüquqlar “onun qüvvəyə minməsindən əvvəl sağ şəxslər tərəfindən edilən bağışlamaların zərərinə” tətbiq oluna bilməz. Bu müddəanın yeni qanunla dolayısı ilə ləğv edildiyini düşünmək olarmı?

Şikayətdə zamana görə yanaşmaya istinad edilərək bildirilir ki, bu iki qanunun keçid müddəaları arasındakı açıq ziddiyyət üzündən 1972-ci il qanununun keçid müddəaları dolayısı ilə ləğv olunmuşdur. 1972-ci il və 2001-ci il qanunlarının yaratdığı keçid rejimlərdə yanaşma fərqli olsa da, mənəcə, ziddiyyətli deyil.

1972-ci il qanununun qüvvəyə minməsindən əvvəl sağ şəxslər arasında edilmiş bağışlamaların mübahisələndirilməsini istisna edən qanunverici bu bağışlamaların hüquqi müəyyənliyini təmin etmək məqsədi daşıyırdı. Bu hüquqi müəyyənliyin 2002-ci ildə mübahisələndirilməsi üçün heç bir əsas yoxdur və əvvəlki keçid müddəaları 2001-ci il qanununda müəyyən olunan müddəaları tamamlayır.

Bu səbəblərdən şikayətin birinci hissəsini rədd etməyi təklif edirəm, çünki sağ şəxslər arasında 24 yanvar 1970-ci ildə edilən bağışlama qohumluq əlaqələri barədə yeni qaydalarla mübahisələndirilə bilməz. Bununla bağlı, bölünmənin 3 dekabr 2001-ci il qanununun nəşrindən əvvəl edilməsi mübahisəli olsa da, 3 yanvar 1972-ci il qanununun qüvvəyə minməsindən əvvəl sağ şəxslər arasında bağlanmış bağışlama sazişinin mövcudluğu mübahisələndirilmir. (...)”.

23. 14 noyabr 2007-ci ildə, Kassasiya Məhkəməsi ərizəçinin şikayətini hüquq məsələləri səbəbindən rədd etdi. O bildirdi ki, 2001-ci il qanununun keçid müddəalarına görə atası və ya anası uşağın mayasının bağlanması zamanı başqası ilə nikahda olan bioloji övladların yeni vərəsəlik hüquqları 4 dekabr 2001-ci ildən əvvəl açılmış, lakin bölüşdürülməmiş miraslara tətbiq olunmur. (yuxarıdakı 16-cı paraqraf). O hesab etdi ki, Xanım M.-in ölümü ilə mirasın bölünməsi 1994-cü ilin iyulunda, yəni 4 dekabr 2001-ci ildən əvvəl baş vermişdir, deməli yuxarıdakı müddəalar bu işə tətbiq olunmur.

II. Müvafiq daxili hüquq və təcrübə

A. Bağışlama-bölüşdürmə və mirasın azaldılaraq hesablanması prosesi

24. Fransız qanunvericiliyi öz mirasını vərəsələri arasında bölüşdürməyə imkan verir. Bağışlama-bölüşdürmədə bir miras qoyan öz əmlakını dərhal paylaşdırmaq barədə qərar verir (sağ şəxslər arasında ötürülmə). Bu, erkən, qəti və razılaşıdırılmış bölüşdürmədir. Həmin əmlak üzərində mülkiyyət hüququ bağışlanma anında ötürülür və bu, eyni zamanda sonradan açılacaq mirasın birinci aktıdır (erkən akt). Kassasiya Məhkəməsinin təcrübəsinə görə, bağışlama-bölüşdürmə miras qoyanın ölümü ilə miras bölünməsinə çevrilir.

Miras qoyanın ölümü günü miras açılmış, ləğv edilmiş və ya bölüşdürülmüş sayılır (Cass. Civ. 7 mars 1876 ; 1re Civ, 5 octobre 1994, Bull. 1994, I, № 27).

25. Mirasdan pay verilməyən övlad mirasın açılması zamanı mövcud mirasdan öz payını rezerv edə bilər. Bu əmlak kifayət etmirsə, miras qoyanın ölümündən beş il ərzində mirasın azaldılaraq hesablanması iddiası qaldırıla bilər. Bu Ərizəçinin Mülki Məcəllənin 1077-1 və 1077-2 maddələrinə uyğun olaraq istifadə etdiyi hüquqi yoldur. Bu maddələrdə deyilir:

Maddə 1077-1

“Bağışlama-bölüşdürmədən pay almayan və ya rezerv payından aşağı pay alan övlad mirasın açılması anında bölüşdürməyə daxil edilməyən və onun rezerv payını təmin etmək üçün kifayət edəcək əmlak yoxdursa, istifadə edə biləcəyi pay nəzərə alınmaqla, mirasın azaldılaraq hesablanması barədə iddia qaldıra bilər”.

Maddə 1077-2

“Bağışlama-bölüşdürmə, ötürülmə, payların hesablanması, rezerv və mirasın azaldılaraq hesablanması qaydaları sağ şəxslər arasında bağışlama qaydaları ilə eynidir.

Mirasın azaldılaraq hesablanması prosesi bölüşdürməni edən valideynin, birgə bölüşdürmə halında isə sağ qalan valideynin ölümündən sonra açıla bilər. Bu, ölümdən beş il ərzində edilir.

Bağışlama-bölüşdürmə anında mayası bağlanmamış uşaq öz vərəsəlik payının qurulması və ya tamamlanması üçün eyni hüquqlara malikdir”.

(...)

C. Keçid müddəaları

(...)

2. 2001-ci il qanununun 25-ci maddəsi

2001-ci il qanununun 25-I maddəsinə əsasən, qanun 1 iyul 2002-ci ildə qüvvəyə minir. Bununla belə, nikahdan kənar doğulan uşaqların hüquqları ilə əlaqədar Mülki Məcəllənin müddəaları ilə bağlı qanunverici qanunun Rəsmi Qəzetdə nəşri tarixində, yəni 4 dekabr 2001-ci ildə dərhal qüvvəyə minməsi qaydasını müəyyən etdi. Beləliklə, maddə 25-II-də deyilir: Bu qanun aşağıdakılar istisna olmaqla [1 iyul 2002-ci ildən etibarən], açılan miraslara tətbiq olunur: (...)

Artıq bağlanmış barışıq sazişləri və yekun məhkəmə qərarlarının olması istisna olmaqla, bu qanunun Fransa Respublikasının Rəsmi Qəzetində nəşrinə qədər açılmış və bu tarixədək bölüşdürülmə həyata keçirilməmiş miraslara aşağıdakı müddəalar tətbiq olunur:

- ata və ya anası, uşağın mayasının bağlanması zamanında başqası ilə nikahda olan bioloji övladların yeni vərəsəlik hüquqları ilə bağlı müddəalar; (...)”

26. Nikahdankənar uşaqların hüquqları ilə bağlı 2001-ci il qanunu, 4 dekabr 2001-ci il tarixinə açılan, lakin mirasın bölüşdürülməsinin həyata keçirilmədiyini bütün miraslara tətbiq olunur

(...)

HÜQUQİ MƏSƏLƏLƏR

I. 1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsi ilə birgə götürülmüş Konvensiyanın 14-cü maddəsinin iddia olunan pozuntusu

27. Ərizəçi nikahdankənar uşaq olduğundan vərəsəlik hüquqlarını həyata keçirməsinin qeyri-mümkünlüyündən və *Mazurek* işinə və 2001-ci il qanununun qəbul edilməsinə baxmayaraq, əsaslandırılmamış ayrı-seçkiliyin olmasından şikayətlənir.

O, iddia edir ki, 1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsi ilə birgə götürülmüş Konvensiyanın 14-cü maddəsi pozulmuşdur. Bu maddələrdə deyilir:

Maddə 14

“Bu Konvensiyada təsbit olunmuş hüquq və azadlıqlardan istifadə (...) doğum (...) kimi hər hansı əlamətlərinə görə ayrı-seçkilik olmadan təmin olunmalıdır”.

Protokol № 1 maddə 1

“Hər bir fiziki və hüquqi şəxs öz mülkiyyətindən maneəsiz istifadə hüququna malikdir. Heç kəs cəmiyyətin maraqları naminə qanunla və beynəlxalq hüququn ümumi prinsipləri ilə nəzərdə tutulmuş şərtlər istisna olmaqla, öz mülkiyyətindən məhrum edilə bilməz.

Yuxarıdakı müddəalar dövlətin, ümumi maraqlara müvafiq olaraq, mülkiyyətdən istifadəyə nəzarəti həyata keçirmək üçün, yaxud vergilərin və ya digər rüsum və ya cərimələrin ödənilməsinə təmin etmək üçün zəruri hesab etdiyi qanunları yerinə yetirmək hüququnu məhdudlaşdırmır”.

Palatanın qərarı

28. 21 iyul 2011-ci il qərarında Palata hesab etdi ki, Ərizəçinin iddiası 1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsinin əhatə dairəsinə düşür və bu, Konvensiyanın 14-cü maddəsinin tətbiq olunduğunu hesab etməyə kifayət edir. 1983-cü ildə ərizəçinin anasının analığının tanınması ilə ərizəçinin ona daxili məhkəmələr qarşısında Konvensiyanın 14-cü maddəsinə uyğun olaraq anasının vərəsəsi qismində iddia qaldırmaq imkanı verən maddi maraqları yaranmışdı (palata qərarının 38-42-ci paragrafları)

29. Mahiyyəti üzrə palata müşahidə etdi ki, 1972-ci il və 2001-ci il qanunlarında təmin etdikləri yeni vərəsəlik hüquqları ilə bağlı dəqiq keçid müddəaları vardır. Palata hesab etdi ki, daxili məhkəmələr ərizəçinin bu hüquqlardan 1970-ci ildə edilmiş bağışlama-bölüşdürmə mirasının hesablanması prosesində istifadə edə bilməyəcəyi qərarını vermişlər. Belə ki, Apellyasiya Məhkəməsinə görə, 1972-ci il qanununun keçid müddəaları bu qanunun qüvvəyə minməsindən əvvəl sağ şəxslər arasında bağlanmış bağışlama sənədini mübahisələndirmək imkanını istisna edirdi. Kassasiya Məhkəməsi isə

hesab etdi ki, 1994-cü ildə ananın ölümündən sonra mirasın bölünmüş olması faktı 2001-ci il qanununun 25-II maddəsinə əsasən vərəsəlikdə bərabərliyin təmin olunması barədə yeni müddəaların tətbiqinə imkan vermir. Daxili qanunvericiliyin bu şəkildə şərh hüquqi müəyyənlik və qanuni övladların uzun müddət öncə qazandıqları hüquqları təmin etmək kimi legitim məqsəd daşıyırdı. Bundan başqa, bu şərh əsaslandırılmamış, özbaşına və ya ayrı-seçkiliyin qadağan edilməsi ilə hədsiz ziddiyyət təşkil edən hesab edilə bilməzdi. Palata hazırkı işdəki spesifik vəziyyəti mirasın real olaraq bölünmədiyi işlərdən (yuxarıda istinad edilən *Mazurek*, və *Merger et Cros c. France*, № 68864/01, 22 dekabr 2004) fərqləndirdi və belə nəticəyə gəldi ki, iddia edilən fərqli davranış onun məqsədinə proporsional idi və 1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsi pozulmamışdır (palata qərarının 50-59-cu paragrafları).

B. Tərəflərin arqumentləri

Hökumət

a) Konvensiyanın 14-cü maddəsinin tətbiqi

30. Hökumət iddia edir ki, ərizəçinin qaldırdığı şikayət 1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsinin əhatə dairəsinə düşmür və Konvensiyanın 14-cü maddəsi bu işə tətbiq olunmur. O hesab edir ki, 1970-ci ilin bağışlama-bölüşdürməsi nəticəsində əmlak üzərində mülkiyyət hüququ iki qanuni övlada keçmişdi və bir hüquqi vəziyyət yaranmışdı ki, bu da ərizəçinin mirasdan istifadə etməsinə mane olmuşdu. Nə 1972-ci il, nə də 2001-ci il qanunu onun 1970-ci il aktının olmaması halında hüquq əldə edə biləcəyi miras payının əldə edilməsinə səbəb olmamışdı. Ərizəçilərin valideynlərinin ölümləri ilə avtomatik olaraq vərəsəlik hüquqları əldə etdikləri *Mazurek* və *Merger et Cros* işlərindən fərqli olaraq, hazırkı işdəki vərəsəlik 1970-ci ildə, ərizəçinin anasının ölümündən əvvəl tənzimlənmişdi. Bundan əlavə, bu bölüşdürmə 1983-cü ildə onun anasının analığının tanınmasından xeyli əvvəl həyata keçirilmişdir. Bu səbəbdən Hökumətin fikrincə, ərizəçinin miras üzərində heç bir hüququ yoxdur (bax: *mutatis mutandis*, *Alboize-Barthes et Alboize-Montezume c. France* (déc.), № 44421/04, 21 oktyabr 2008).

b) Mahiyyət

31. Hökumət Palata qarşısında olduğu kimi iddia edir ki, ərizəçi anasının mirasından “məhrum” edilməmişdir, lakin 1970-ci il bağışlama-bölüşməsinə mirasqoyanın əmlakı istifadə olunduğuna görə 1970-ci il aktının mövcud olmaması halında ona 1972-ci il və 2001-ci il qanunlarına əsasən düşə biləcək miras payını ala bilməmişdir. Beləliklə, ərizəçiyə anasının mirasından istifadə etməyə əngəl törədən akt, mübahisələndirilən məhkəmə

qərarları deyil, müəyyən hüquqi vəziyyətin yaranmasına səbəb olan və əvvəlcədən həyata keçirilmiş hüquqi aktın mövcud olmasıdır.

32. Bu qanunun qüvvəyə minməsi ilə *Mazurek* qərarının icrası üçün ümumi xarakterli öhdəliklərini də tamamilə yerinə yetirmiş olan 2001-ci il qanunvericisinin nəzərə almaq istədiyi “əldə olunmuş hüquqlar” da məhz bu hüquqlardır. Yeni qanunun ondan əvvəlki vəziyyətlərə tətbiqi zamanı Məhkəmə tərəfindən tanınan hüquqi müəyyənlik və qanunun öngörüləbilənliyi prinsipləri də mütləq nəzərə alınmalı idi. Beləliklə, 2001-ci il qanununun 25-ci maddəsi yeni hüquqların bu qanunun nəşrindən əvvəl açılmış və bölüşdürülmüş miraslara tətbiqini istisna etdi. Hökumətin fikrincə, bu şəraitdə Kassasiya Məhkəməsinin interpretasiyası *Mazurek* qərarına zidd deyildir. Ərizəçilərin daxili tükəndirmə vasitələrinə müraciət etdiyi zaman hələ dəqiq müəyyən olunmamış hüquqi vəziyyətləri mübahisələndirdiyi *Mazurek* və *Merger et Cros* işərindən fərqli olaraq, hazırkı işdə ərizəçinin açdığı mirasın azaldılaraq hesablanması prosesinin məqsədi artıq həyata keçirilmiş olan bölüşdürməni mübahisələndirmək idi.

33. Hökumət bildirir ki, bu işdə pozuntu tapılması cavabdeh dövətdə ümumi xarakterli icra tədbirlərinə səbəb olar və Məhkəmənin hazırda baxdığı haldan başqa digər mübahisələrdə də tətbiq olunmalı olar. Lakin Məhkəmə heç vaxt öz qərarlarının geriye qüvvəsi olduğunu iddia etməmişdir. *Mazurek* qərarının hazırkı işə, yəni onun elan olunmasından əvvəl hüquqi cəhətdən müəyyən olunmuş bir vəziyyətə tətbiq olunmalı olduğunu və qərarın geriye qüvvəsi olduğu iddia etmək, Konvensiyanın 46-cı maddəsinin mahiyyətini yox etmək olardı.

2. Ərizəçi

a) Konvensiyanın 14-cü maddəsinin tətbiqi

34. Ərizəçi Böyük Palataya bu məsələ ilə bağlı göndərdiyi və Hökumətlə razılaşmadığını bildirdiyi müşahidələrindən (palata qərarının 37-ci bəndi) başqa fikir göndərməmişdir. Ərizəçi hesab edir ki, 1983-cü ildə anasının hüquqi tanınması şikayət ərizəsinin verilməsi zamanı hələ də davam etməkdə olan anasının mirasının açılması prosesində ona vərəsəlik hüquqları verirdi və bu da, 1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsinin əhatə dairəsinə düşür.

b) Mahiyyət üzrə

35. Ərizəçinin fikrincə Konvensiyanın 14-cü maddəsinin səmərəliliyi təmin olunmalıdır və yalnız “çox güclü səbəblər” doğum vəziyyətinə əsaslanan bir fərqləndirmənin Konvensiyaya uyğun olduğunu hesab etməyə əsas verə bilər. Hüquqi müəyyənlik nə Konvensiyada təsbit olunan hüquq deyildir, nə

də 1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsi baxımından əmlaka hörmət hüququnun pozulmasını əsaslandıracaq ictimai zərurət deyildir.

36. 1972-ci ildə hüquqi müəyyənlik prinsipi xatirinə 14-cü maddədə təsbit olunan ayrı-seçkiliyin qadağan olunması prinsipinə zidd bir hərəkətə dözümlülük nümayiş etdirilə bilməz, *Mazurek* qərarından sonra belə bir hala dözümlülük göstərilə bilməz. Ərizəçi vurğulayır ki, həmin qərarla elan edilən pozuntuya son qoymalı olan 2001-ci il qanununun keçid müddəaları ədalətsiz şəkildə əldə olunan hüquqları müdafiə etməli deyildi. O hesab edir ki, Cənab Mazurekə vurulan ziyanı tanıyaraq Məhkəmə öz qərarından əvvəlki hüquqi vəziyyəti təmin etməkdən imtina etmişdir. Ərizəçi hesab edir ki, Məhkəmə hazırkı işdə Dövlətin *Mazurek* qərarının məcburi xarakterini tanımadığını elan etməli və onu cəzalandırmalıdır. Başqa cür qərar vermək, Məhkəmə qərarlarından nəticə çıxarmaq məqsədi daşımalı olan bir qanunu qəbul edərkən Dövlətin Məhkəmə qərarlarını icra etmək üçün qeyri-məhdud bir müddətə malik olduğunu, bu işdə olduğu kimi, yalnız gələcəkdəki miraslarla məşğul olmalı olduğunu və beləliklə, Konvensiyanın sübut olunmuş pozuntularını *a posteriori* təsdiqləyə bilməsini qəbul etmək olardı. Ərizəçi Məhkəmənin 1972-ci il qanununun Konvensiyaya zidd hesab etdiyi və 2001-ci il qanununun pislədiyi mənfi təsirlərini özündə saxlayan ayrı-seçkiliyin qaldığından şikayətlənir.

37. Ərizəçi həmçinin vurğulayır ki, onun 1998-ci ildə açdığı mirasın azaldıraq hesablanması prosesi 2001-ci il qanununun nəşri zamanı davam etməkdə idi və onun fikrincə, bu, ona nikahdan kənar uşaqlara verilən hüquqlardan yararlanmaq imkanı verirdi. O bundan belə nəticə çıxarır ki, *causae pendenciae* faktı səbəbilə, anasının mirası tamamilə bölüşdürülmüş hesab edilə bilməzdi, çünki əks halda bağıqlama-bölüşdürmə əmlakının hesablanması prosesi tamamilə səmərəsiz bir hüquqi proses olmuş olardı.

C. Məhkəmənin dəyərləndirməsi

1. Konvensiyanın 14-cü maddəsinin tətbiqi barədə

a) Əsas prinsiplər

38. Davamlı Məhkəmə təcrübəsinə əsasən, Konvensiyanın 14-cü maddəsi Konvensiya və onun Protokollarının normativ müddəalarını tamamlayır. Maddə 14 müstəqil şəkildə mövcud deyildir, çünki Konvensiya və onun Protokollarının təsbit etdiyi “hüquq və azadlıqların istifadəsi” zamanı ortaya çıxır. Əlbəttə o, bu hüquq və azadlıqların tələblərinə riayət olunduğu zaman da ortaya çıxa bilər və bu mənada o, avtonomdur, lakin əgər mübahisə predmeti olan faktlar həmin müddəalar birinin əhatə dairəsinə düşmürsə, maddə

14 tətbiq oluna bilməz. (bax, digər çoxsaylı qərarların arasında, *Van Raalte c. Pays-Bas*, 21 fevral 1997, § 33, *Recueil des arrêts et décisions* 1997-I; *Petrovic c. Autriche*, 27 mart 1998, § 22, *Recueil* 1998-II; *Zarb Adami c. Malte*, № 17209/02, § 42, CEDH 2006-VIII, et *Konstantin Markin c. Russie* [GC], № 30078/06, § 124, CEDH 2012 (çıxarışlar)).

b) Hazırkı işin hallarının 1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsinin əhatə dairəsinə düşüb-düşməməsi məsələsi barədə

39. Hazırkı işdə, anası tərəfindən ərizəçinin icbari payının nəzərə alınmadan həyata keçirilmiş bağışlama-bölüşdürmə əmlakının hesablanması vasitəsilə vərəsəlik hüquqlarını irəli sürə bilməməsi barədə şikayətinin 1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsinin əhatə dairəsinə düşüb-düşmədiyini müəyyənləşdirmək lazımdır.

40. Məhkəmə xatırladır ki, bu müddəanın birinci hissəsindəki “əmlak” anlayışı avtonom anlayışdır və real əşyalar üzərindəki mülkiyyətlə məhdudlaşmır və daxili hüquqdakı formal keyfiyyətlərdən asılı deyildir: aktiv təşkil edən bəzi başqa hüquq və maraqlar “əmlak hüquqları” və bu müddəa baxımından “əmlak” hesab edilə bilər (*Beyeler c. Italie* [GC], № 33202/96, § 100, CEDH 2000-I).

41. 1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsi əmlak əldə etmək hüququ tanımır (*Slivenko et autres c. Lettonie* (qərar.) [GC], № 48321/99, § 121, CEDH 2002-II (çıxarışlar), və *Ališić et autres c. Bosnie-Herzégovine, Croatie, Serbie, Slovénie et l'ex République yougoslave de Macédoine* (qərar), № 60642/08, § 52, 17 oktyabr 2011). Bu, xüsusilə də *ab intestat* vərəsəlik və ya bağışlama yolu ilə əmlak əldə etmək hüququna aiddir (bax, *mutatis mutandis*, yuxarıda istinad edilmiş *Marckx*, § 50, və *Merger et Cros*, § 37). Lakin, “əmlak” anlayışı həm “aktual əmlaklar”ı, həm də əmlak hüququndan istifadə edəcəyinə “legitim gözləntisi” olduğunu iddia edə biləcəyi alacaqları da daxil olmaqla aktivləri də əhatə edir. (bax: digərləri arasında *Pressos Companía Naviera S.A. et autres c. Belgique*, 20 noyabr 1995, § 31, série A № 332 ; *Kopecký c. Slovaquie* [GC], № 44912/98, § 35, CEDH 2004-IX, et *Association nationale des pupilles de la Nation c. France* (déc.), № 22718/08, 6 oktyabr 2009). Legitim gözlənti “daxili hüquqda kafi baza”ya əsaslanmalıdır (bax: yuxarıda istinad edilmiş *Kopecký*, § 52; *Depalle c. France* [GC], № 34044/02, § 63, CEDH 2010, və *Saghinadze et autres c. Géorgie*, № 18768/05, § 103, 27 may 2010). Eyni qaydada “əmlak” anlayışı verilmə şərtləri ayrı-seçkiliyə əsaslanmış hər hansı bir hüquqda maraqlı olan şəxslərə də tətbiq oluna bilər (*Andrejeva c. Lettonie* [GC], № 55707/00, § 79, CEDH 2009). Əksinə, uzun müddətdən bəri

həyata keçirilməsi qeyri-mümkün olan köhnə mülkiyyət hüququnun tanınmasına edilən ümid və ya şərtinə əməl edilməməsi üzündən ləğv olunan şərti alacaq da 1 saylı Protokolun 1-ci maddəsi mənasında “əmlak” hesab edilə bilməz (bax : *Malhous c. République tchèque* (déc.) [GC], № 33071/96, CEDH 2000-XII, müvafiq prinsiplər bölməsi və ordakı Komissiyanın yurisprudensiyasına istinadlara; həmçinin *Prince Hans-Adam II de Liechtenstein c. Allemagne* [GC], № 42527/98, § 85, CEDH 2001-VIII ; *Nerva et autres c. Royaume-Uni*, № 42295/98, § 43, CEDH 2002-VIII ; *Stretch c. Royaume-Uni*, № 44277/98, § 32, 24 iyun 2003).

42. Hər bir işdə şəraitin bütünlüklə baxıldığında ərizəçiyə 1 saylı Protokolun 1-ci maddəsilə təmin olunan maddi hüquqlar yaradıb-yaratmadığını müəyyən etmək lazımdır. (*Bozcaada Kimisis Teodoku Rum Ortodoks Kili-sesi Vakfi c. Turquie*, № 37639/03, 37655/03, 26736/04 və 42670/04, § 41, 3 mart 2009; yuxarıda istinad edilmiş *Depalle*, § 62 ; *Plalam S.P.A. c. Italie* (mahdiyyət), № 16021/02, § 37, 18 may 2010 və *Di Marco c. Italie* (mahiyət), № 32521/05, § 50, 26 aprel 2011). Bu nöqteyi-nəzərdən Məhkəmə hesab edir ki, aşağıdakı hüquqi və faktiki elementlər nəzərə alınmalıdır.

43. Hazırkı işdə Məhkəmə xatırladır ki, ərizəçinin nikahdan kənar uşaq olması səbəbindən onun anası tərəfindən edilən bağışlama-bölüşdürmə əmlakının hesablanması müraciəti rədd edilmişdir və Kassasiya Məhkəməsinin qərarı 2001-ci il qanununun keçid müddəalarını şərh edərək ərizəçinin anası ilə qohumluğunun bu cür xarakterizəsi üzərində qurulmuşdu və bu qanunun verdiyi yeni vərəsəlik hüquqlarının ona tətbiq olunması istisna edilmişdi. Hazırkı işdə olduğu kimi, ərizəçinin 1 saylı Protokolun 1-ci maddəsinə istinad edərək, 14-cü maddədə nəzərdə tutulan ayrı-seçkiliyə əsaslanaraq əmlak hüququndan məhrum olmasından şikayət etdiyi hallarda, əsas meyar odur ki, bu ayrı-seçkiliyə əsaslanan motiv olmasa idi, maraqlı şəxsin əmlak hüquqları daxili məhkəmələr tərəfindən tanınardımı? (bax : *mutatis mutandis*, *Stec et autres c. Royaume-Uni* (déc.) [GC], № 65731/01 et 65900/01, § 55, CEDH 2005-X ; yuxarıda istinad edilmiş *Andrejeva*, § 79). Hazırkı işdə bu sualın cavabı müsbətdir.

44. Hökumət hesab edir ki, Ərizəçi 1970-ci il bağışlama-bölüşdürməsindən heç bir vərəsəlik hüququna iddia edə bilməz çünki, bu aktın nəticəsində onun anasının əmlakı dərhal və geriyə dönülməz şəkildə paylaşdırılmışdır və bütün bunlar onun anasının hüquqi olaraq tanınmasından əvvəl baş vermişdir (yuxarıdakı 39-cu paraqraf). Lakin Məhkəmə bu arqumenti qəbul edə bilməz. Məhkəmə xatırladır ki, bağışlama-bölüşdürmə nəticəsində əmlak hüquqları dərhal ötürülsə də, Kassasiya Məhkəməsinin

yurisprudensiyasına görə, o, yalnız bağışlayanın ölümündən sonra miras bölünməsinə çevrilir. Miras bağışlayanın ölümü günü həm açılmış, həm də tamamilə ləğv edilmiş hesab edilir (paraqraf 24) və bu da 1994-cü ildə baş vermişdir. Bu tarixdə ərizəçinin anası ilə qohumluğu hüquqi olaraq müəyyən edilmişdi. Beləliklə, ərizəçi anasının mirasından nikahdankənar uşaq olması səbəbindən kənarlaşdırılmışdır.

45. Bu baxımdan hazırkı iş yuxarıda istinad edilmiş *Mazurek* və *Merger et Cros* işlərinə bənzəyir və ərizəçilərin atasının mirasının 1995-ci ildə, yəni atalığın tanınmasından əvvəl bölünməsinin ərizəçilərə *de cujus*-un mirası üzərində hər hansı vərəsəlik hüquqlarına malik olmalarına və beləliklə “əmlak” əldə etməyə iddia etmək imkanlarına mane olduğunun hesab edildi *Alboize-Barthes et Alboize-Montezume c. France* işindən fərqlənir.

46. Bundan belə nəticə çıxır ki, ərizəçinin əmlak maraqları 1 saylı Protokolun 1-ci maddəsinin və onun təsbit etdiyi əmlaka hörmət hüququnun əhatə dairəsinə düşür və bu, Konvensiyanın 14-cü maddəsinin tətbiqi üçün kifayətdir.

2. Mahiyyət üzrə

a) Əsas prinsiplər

47. Məhkəmə xatırladır ki, Konvensiyada təsbit olunan hüquq və azadlıqların istifadəsində maddə 14 müqayisə oluna bilən vəziyyətlərdəki şəxslərə obyektiv və əqlabatan əsaslar olmadan fərqli şəkildə davranmağı qadağan edir. Bu müddəə baxımından, bir davranış, “obyektiv və əqlabatan əsaslardan məhrumdursa”, yəni “legitim məqsəd” daşımır və ya “məqsəd və istifadə olunan vasitələr arasında əqlabatan proporsionallıq əlaqəsi” yoxdursa, ayrı-seçkilikdir (*Mazurek*, § 46 və § 48). Digər tərəfdən, razılığa gələn Dövlətlər əslində analoji olan vəziyyətlərdə fərqli davranışa ehtiyac olub olmadığı və nə dərəcədə fərq qoyulmalı olmasına qərar verməkdə mülahizə səlahiyyətinə malikdir (*Stec et autres c. Royaume-Uni* [GC], № 65731/01 et 65900/01, § 51 et § 52, CEDH 2006-VI). Bu mülahizə səlahiyyətinin dairəsi şəraitə görə dəyişir, lakin Konvensiyaya riayət olunub-olunmaması barədə son sözü demək Məhkəmənin hüququdur. Konvensiya hər şeydən öncə bir insan haqları müdafiəsi mexanizmidir, lakin Məhkəmə Dövlətlərdəki vəziyyətin təkamülünü nəzərə almalı və əldə olunmalı normaların əmələ gəlməsi halında isə konsensusa reaksiya verməlidir (yuxarıda istinad edilən *Konstantin Markin*, § 126).

48. *Marckx* qərarından sonra davamlı jurisprudensiyaya görə vərəsəlik sahəsində “nikahdan kənar doğulmuş” və “qanuni” uşaqlar arasında fərq qoyulması həm ayrıca götürülmüş Konvensiyanın 8-ci maddəsi (*Johnston et*

autres c. Irlande, 18 dekabr 1986, série A № 112), həm də 14-cü maddə ilə birgə götürülmüş 8-ci maddəsi (*Vermeire c. Belgique*, 29 noyabr 1991, série A № 214-C ; *Brauer c. Allemagne*, № 3545/04, 28 may 2009) və 1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsi (*Inze c. Autriche*, 28 oktyabr 1987, série A № 126 ; yuxarıda istinad edilən *Mazurek*, və *Merger et Cros*) baxımından problem yaradır. Məhkəmə bu yurisprudensiyanı vəsiyyətnamə sahəsində ayrı-seçkiliyin qadağan olunmasını təsdiq edərək, bağışlamaya da tətbiq etmişdir (*Pla et Puncernau c. Andorre*, № 69498/01, CEDH 2004-VIII). Beləliklə, 1979-cu ildə *Marckx* qərarında Məhkəmə doğum əlamətlərinə görə uşaqların vərəsəlik hüquqlarının məhdudlaşdırılmasının Konvensiyaya uyğun olmadığını hesab etmişdir. Məhkəmə Avropa ictimai qaydasının müdafiə standartı kimi uşağın nikahdankənar mənşəyinə əsaslanan ayrı-seçkiliyin qadağan olunmasını ifadə edən bu əsas prinsipi durmadan təsdiq etmişdir.

49. Məhkəmə həmçinin xatırladır ki, Avropa Şurası üzvləri arasındakı nikahdan anadan olan və nikahdan kənar uşaqlara eyni şəkildə davranılması barədə fikir ümumiliyi çoxdan bəri formalaşmışdır və bu da bu sahədə qanunvericiliyin də uzlaşmasına gətirib çıxarmışdır və bərabərlik anlayışı hətta legitim və bioloji övlad anlayışlarını yoxa çıxarmış və uşaqlar arasında bərabərliyi təsbit edən sosial və hüquqi təkamülə səbəb olmuşdur (yuxarıdakı 28, 34 və 35-ci paragraflar).

50. Beləliklə, yalnız çox güclü səbəblər nikahdan kənar doğulmaya əsaslanan bir ayrı-seçkiliyin Konvensiyaya uyğun olduğunu hesab etməyə imkan verər (yuxarıda istinad olunmuş *Inze*, § 41 ; *Camp et Bourimi c. Pays-Bas*, № 28369/95, § 38, CEDH 2000-X, və yuxarıda istinad edilmiş *Brauer*, § 40).

51. Prinsipcə Məhkəmə sırf özəl xarakterli mübahisələri həll etməyə borclu deyildir. Bununla belə, onun vəzifəsi Avropa nəzarətini həyata keçirməkdir və istər hər hansı vəsiyyətnamə müddəası, özəl müqavilə, istərsə də rəsmi sənəd, hər hansı bir qanun müddəası və ya inzibati qayda kimi hər hansı bir aktın yerli məhkəmə tərəfindən şərhinin əsaslandırılmamış, özbaşına və ya 14-cü maddədə elan olunan ayrı-seçkiliyin qadağan olunması və ya daha geniş şəkildə Konvensiyada nəzərdə tutulan prinsiplər ilə açıq-aydın ziddiyyətli olduğu zaman Məhkəmə səssiz qala bilməz (*Larkos c. Chypre* [GC], № 29515/95, § 30-§ 31, CEDH 1999-I ; yuxarıda istinad olunmuş *Pla et Puncernau*, § 59, və *Karaman c. Turquie*, № 6489/03, § 30, 15 yanvar 2008).

b) Hazırkı işə tətbiqi

i. Nikahdankənar doğulma faktına əsaslanan fərqli davranışın olması barədə

52. Hazırkı işdə ərizəçinin məcburi miras payından məhrum edildiyini və anasının mirasına münasibətdə onun qanuni övladları ilə fərqli bir vəziyyətə salındığı mübahisələndirilmir. Ərizəçi nikahdankənar uşaq olması səbəbilə onun nəzərə alınmadığı bağışlama-bölüşdürmə əmlakının yenidən hesablatdırmağa və məcburi payını almağa müvəffəq olmamışdır.

53. Ərizəçi və onun ögey qardaşı və ögey bacısı arasında edilən bu fərqli davranış 2001-ci il qanununun 25-II maddəsindən qaynaqlanır. Bu maddə 4 dekabr 2001-ci il tarixinə qədər açılmış olan miraslarda yeni vərəsəlik hüquqlarının nikahdankənar uşaqlara tətbiq olunması üçün bu miraslarda bölüşdürülmənin hələ həyata keçirilmiş olmaması şərtini qoyur (yuxarıdakı paraqraf 30). Müvafiq keçid müddəasını şərh edərəkən Kassasiya Məhkəməsi hesab etmişdir ki, mirasın bölüşdürülməsi 1994-cü ildə, ərizəçinin anasının öldüyü gün həyata keçmişdir (paraqraf 23) və bununla da, bağışlama-bölüşdürmə sahəsində bağışlayanın ölümü ilə mirasın həm açılmış, həm də bölüşdürülmüş olduğunu elan edən köhnə yurisprudensiyaya riayət etmişdir (paraqraf 24). Bağışlama-bölüşdürmədən kənar qalan və ya akt imzalanan zaman mayası bağlanmamış qanuni uşağa mülki məəllənin 1077-1 və 1077-2 maddələrinə əsasən öz məcburi payını və ya miras payını əldə etmək üçün belə bir maneə qoyula bilməzdi (paraqraf 25). Beləliklə, ərizəçinin məruz qaldığı fərqli davranışın tək motivinin onun nikahdankənar doğulmuş olması faktının mövcudluğu şübhə doğurmur.

54. Məhkəmə xatırladır ki, onun rolu daxili hüququn ən düzgün şərhə barədə fikir bildirmək deyil, bu qanunvericiliyin tətbiqi qaydasının Konvensiyanın 14-cü maddəsinin ərizəçiyə təmin etdiyi hüquqları pozub-pozmamasını araşdırmaqdır (bax: digər çoxsaylı qərarlar arasında və *mutatis mutandis*, *Padovani c. Italie*, 26 fevral 1993, § 24, série A № 257-B və yuxarıda istinad edilmiş *Pla et Puncernau*, § 46). Hazırkı işdə Məhkəmə müəyyən etməlidir ki, daxili hüquq müddəasından irəli gələn mübahisələndirilən fərqli davranışın obyektiv və ağılabatan əsasları varmı.

ii. Fərqli davranışın əsaslandırılması barədə

a) Legitim məqsəd olması barədə

55. Hökumət qanuni və nikahdankənar uşaqlar arasında ayrı-seçkilik edilməsinə heç bir əsaslandırma göstərməmişdir. Məhkəmə müəyyən edir ki, Fransa Dövləti yuxarıda istinad edilmiş *Mazurek* qərarının ardından qanunvericiliyinə dəyişiklik etməyi qəbul etmiş və bu qərarın elan olunmasından iki ildən də az müddət ərzində nikahdankənar uşaqlara münasibətdə ayrı-seçkilik salan bütün miras qanunvericiliyini ləğv edən islahatlar aparmışdır. Məhkəmə Fransa

qanunvericiliyinin ayrı-seçkiliyin qadağan olunması barədə Konvensiya prinsipinə uyğunlaşdırılmasından məmnunluq duyur.

56. Bununla belə, Hökumətin fikrincə, üçüncü şəxslərin, bu halda vərəsələrin əldə etdiyi hüquqları pozmaq mümkün deyildi və bu səbəbdən 2001-ci il qanununun retroaktiv qüvvəsinin yalnız qanunun nəşri tarixinə açılmış olan və hələ bölüşdürülməsi həyata keçirilməmiş miraslarla məhdudlaşması əsaslandırılmış addım idi. Beləliklə, keçid müddəaları artıq bölünmüş olan mirasdan yararlanmış şəxslərin hüquqlarının təhlükəsizliyini təmin edərək, ailələrdə sülhü bərqərar etmək üçün hazırlanmışdı.

57. Məhkəmə ailənin bir və ya bir neçə üzvünün vərəsəlik hüquqlarının tanınmamasının ailədə sülhə xidmət etməsinə inanmır. Əksinə, əldə olunmuş hüquqların müdafiəsi Konvensiyanın bazasını təşkil edən prinsip olan hüquqi müəyyənlik maraqlarına xidmət edir (*Brumărescu c. Roumanie* [GC], № 28342/95, § 61, CEDH 1999-VII ; *Beian c. Roumanie (№ 1)*, № 30658/05, § 39, CEDH 2007-V (çıxarışlar) ; *Nejdet Şahin et Perihan Şahin c. Turquie* [GC], № 13279/05, § 56-§ 57, 20 oktyabr 2011 ; *Albu et autres c. Roumanie*, № 34796/09 və sonra gələnlər, § 34, 10 may 2012). Beləliklə, 1993-cü ildə açılan mirasın nikahdankənar övlad tərəfindən qəbul edilməsi və 1996-cı ildə ləğv edilməsi ilə bağlı Məhkəmə hesab etmişdi ki, Kassasiya Məhkəməsinin mirasın artıq bölünmüş olması (bu da ərizəçiyə 2001-ci il qanununun keçid müddəalarından yararlanmasına mane olmuşdu) əsası ilə çıxardığı qəbuledilməzlik qərarı *Marckx* qərarında da xatırladılan hüquqi müəyyənlik prinsipinə uyğundur. Belə ki, “Bir məhkəmə orqanından azad şəkildə qəbul edilmiş bir bölüşdürmənin Məhkəmənin bölüşdürmədən sonra qəbul edilən hər hansı qərarına əsaslanaraq ləğv etməsini tələb etmək düzgün olmazdı” (*E.S. c. France (déc.)*, № 49714/06, 10 fevral 2009). Məhkəmə bundan belə nəticəyə gəlir ki, qanunvericinin və yerli məhkəmənin artıq bitmiş miras tənzimləmələrinin stabilliyini təmin etmək qayğısı hazırkı işdə mübahisələndirilən fərqli davranışı əsaslandıracaq legitim məqsəddir. Bundan əlavə, bu davranışla legitim məqsəd arasında proporsionallıq əlaqəsinin olması da vacibdir.

β) İsfadə olunan vasitələr və qarşıya qoyulan məqsəd arasında proporsionallıq barədə

58. Məhkəmə hesab edir ki, hazırkı işdə qanunla nəzərdə tutulan mirasın azaldılaraq hesablanması prosesi istisna olmaqla, ərizəçinin ögey qardaşı və ögey bacısı 1970-ci ildə imzalanan bağışlama-bölüşdürmə nəticəsində mülkiyyət hüquqları əldə etmiş və sonradan 1994-cü ildə Xanım M.-in ölümündən sonra mirası bölüşdürmüşdülər. Bu xüsusiyyət bu işi mirasın

bölüşdürülməsinin hələ həyata keçirilmədiyi *Mazurek* və *Merger et Cros* işlərindən fərqləndirir.

59. Lakin Məhkəmə xatırladır ki, *de cujus*-un (ölənin) və onun ailəsinin “etibarının müdafiəsi” nikahdan və nikahdan kənar doğulan uşaqların bərabərliyi prinsipindən üstün deyildir (yuxarıda istinad edilən *Brauer*, § 43). Bununla əlaqədar, Məhkəmə hesab edir ki, ərizəçinin ögey qardaşı və ögey bacısı hüquqlarının mübahisələndirilə biləcəyini bilirdi və ya bilməli idi. 1994-cü ildə analarının ölümü zamanı qanunvericilik beş il ərzində bağışlama-bölüşdürmənin azaldılaraq hesablanması prosesinin açılmasına imkan verirdi. Qanuni vərəsələr bilməli idilər ki, onların ögey qardaşı 1999-cu ilə qədər öz miras payını tələb edə bilər və bu azaldılaraq hesablanma prosesi bağışlamayı öz-özlüyündə mübahisələndirməsə də, vərəsələrin ordakı payını mübahisələndirə bilər. Digər tərəfdən, nikahdankənar doğulma səbəbilə mirasda qeyri-bərabərliyi Konvensiyaya zidd elan edən *Mazurek* qərarının elan edilməsi və bu qərarın icrası üçün orda təsdiq olunan prinsipləri fransız qanunvericiliyinə daxil edən 2001-ci il qanununun nəşri zamanı ərizəçinin 1998-ci ildə açdığı mirasın azaldılaraq hesablanması prosesi davam etməkdə idi. Nəhayət, qardaşı və bacısı ərizəçinin mövcudluğundan xəbərdar idilər, çünki onun analarının bioloji uşağı olması faktı 1983-cü ildə məhkəmə tərəfindən tanınmışdı (paraqraf 12 ; bax, yuxarıda istinad edilmiş *mutatis mutandis, Camp et Bourimi*, § 39). Bu, 1994-cü ildə Xanım M.-in ölümündən sonra miras bölüşdürülməsinin həyata keçirilməsinin reallığına şübhə ilə yanaşmağa kifayət edir (bax, yuxarıda, 22-ci paraqrafdakı Baş Vəkilin nəticələri).

60. Bu sonuncu məsələ barədə Məhkəmə xatırladır ki, Hökumətin fikrincə, bağışlama-bölüşdürmənin xüsusiyyətləri, ərizəçi məhkəmə prosesi açmış olsa da, mövcud olan hüquqi vəziyyəti, bu halda 1970-ci ildə edilmiş və bağışlayanın ölümü ilə qəti olan mülkiyyət bölüşdürülməsini mübahisələndirməyə imkan vermir (paraqraf 40 və 41). Ərizəçi bu fikirlə razılaşmır (paraqraf 46). Bu işin xüsusi halları, yəni nikahdankənar uşaqlara qarşı vərəsəlik hüquqları ilə bağlı bütün ayrı-seçkiliyin ləğv olunması barədə açıq-aydın tendensiyaların olduğunu göstərən Avropa yurisprudensiyası və daxili qanunvericiliklərdəki islahatları nəzərə alaraq, Məhkəmə hesab edir ki, ərizəçi tərəfindən 1998-ci ildə açılan məhkəmə prosesində onun müraciətinin 2007-ci ildə rədd edilməsi fərqli davranışın proporsionnalığının yoxlanılmasında ağır çəkiyə malikdir (bax: yuxarıdakı 22-ci və 68-ci və aşağıdakı 72-ci paraqraflar). Bu məhkəmə prosesinin 2001-ci ildə davam etməkdə olması faktı yalnız Xanım M.-in digər vərəsələrinin onun mirasına

olan hüquqlarını mübahisələndirilməz elan olunması gözləntilərini artırma bilərdi.

61. Deyilənlərin əsasında Məhkəmə hesab edir ki, ərizəçinin ögey bacısı və ögey qardaşının miras hüquqlarının müdafiəsinin çəkisi ərizəçinin anasının mirasından pay almaq iddiasında üstün olacaq qədər ağır deyildi.

62. Üstəlik, belə görünür ki, hətta daxili orqanların gözündə belə bağışlama-bölüşdürmədən yararlanan vərəsələrin gözləntiləri heç də bütün hallarda təmin edilməli deyil. Yəni, əgər həmin hesablama prosesi mayalanmış və ya bilərəkdən mirasdan istisna edilmiş qanuni varis tərəfindən hər hansı aktın imzalanmasından sonra açılmış olsaydı eyni zamanda onun müraciəti qəbiledilməz hesab edilməzdi.

63. Bununla bağlı Məhkəmə 2007-ci ildə, yəni yuxarıda istinad edilmiş *Marckx* və *Mazurek* qərarlarından illər sonra yerli məhkəmənin maraqlı şəxsin qanuni və bioloji uşaq olmasından asılı olaraq hüquqi müəyyənlik prinsipini fərqli şəkildə tətbiq edə bilməsi imkanının olmasını təəccüblü hesab edir. O həmçinin qeyd edir ki, Kassasiya Məhkəməsi ərizəçinin qaldırdığı əsas məsələni, yəni Konvensiyanın 14-cü maddəsində təsbit olunan ayrı-seçkiliyin qadağan olunması prinsipinin pozulması barədə şikayətini cavablandırılmamışdır. Məhkəmə artıq elan etmişdir ki, yerli məhkəmələr Konvensiyada təsbit olunmuş “hüquq və azadlıqlar”la əlaqədar şikayətlərə baxarkən diqqətli olmalıdır və bu, subsidiarlıq prinsipinin əsasını təşkil edir. (*Wagner et J.M.W.L. c. Luxembourg*, № 76240/01, § 96, 28 iyun 2007, et *Magnin c. France* (déc.), № 26219/08, 10 may 2012).

γ) Nəticə

64. Bu mülahizələrin işığında Məhkəmə bu nəticəyə gəlir ki, istifadə olunmuş vasitələr və qarşıya qoyulmuş məqsəd arasında ağlabatan proporsionallıq əlaqəsi mövcud deyildir. Ərizəçiyə tətbiq edilmiş fərqli davranış obyektiv və ağlabatan şəkildə əsaslandırılmamışdır. Nəticədə, 1 sayılı protokolun 1-ci maddəsi ilə birgə götürülmüş Konvensiyanın 14-cü maddəsinin pozuntusu baş vermişdir.

65. Bu nəticə, Dövlətlərin Konvensiyanın 46-cı maddəsinin 1-ci bəndi əsasında əmələ gələn öhdəliklərinin həyata keçirilməsi üçün qanunvericilik islahatı keçirərkən keçid müddəalarında istifadə etmək hüquqlarını məhdudlaşdırmır (bax : məsələn *Antoni c. République tchèque*, № 18010/06, 25 noyabr 2010 ; *Compagnie des gaz de pétrole Primagaz c. France*, № 29613/08, § 18, 21 dekabr 2010 ; *Mork c. Allemagne*, № 31047/04 et 43386/08, § 28, § 30 və § 54, 9 iyun 2011, və *Taron c. Allemagne* (dec.), № 53126/07, 29 may 2012).

66. Bununla belə, Məhkəmə qərarlarının deklarativ xarakteri Dövlətlərə pozuntu nəticələrini aradan qaldırmaq üçün vasitə seçmək imkanı versə də (yuxarıda istinad edilmiş *Marckx*, § 58, və *Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) c. Suisse* (№ 2) [GC], № 32772/02, § 61, CEDH 2009), nəzərə alınmalıdır ki, ümumi xarakterli tədbirlər görülməsi Dövlətlərin üzərinə Məhkəmə tərəfindən baxılmış pozuntulara bənzər yeni pozuntuların baş verməsinin qarşısını almaq öhdəliyi qoyur (bax : məsələn, *Salah c. Pays-Bas*, № 8196/02, § 77, CEDH 2006-IX (çıxarışlar)). Bundan yerli məhkəmələrin öz konstitusional rejimlərinə uyğun şəkildə və hüquqi müəyyənlik prinsipinə əməl etməklə, Konvensiya normalarının Məhkəmə tərəfindən şərh edildiyi şəkildə tam səmərəliliyini təmin etmək öhdəliyi yaranır. Lakin hazırkı işdə belə olmamışdır.

(...)

III. Konvensiyanın 41-ci maddəsinin tətbiqi barədə

67. Konvensiyanın 41-ci maddəsinə görə, “Əgər Məhkəmə Konvensiyanın və ona dair Protokolların müddələrinin pozulduğunu, lakin Razılığa gələn Yüksək Tərəfin daxili hüququnun yalnız bu pozuntunun nəticələrinin qismən aradan qaldırılmasına imkan verdiyini müəyyən edərsə, Məhkəmə zəruri halda, zərərçəkən tərəfə əvəzin ədalətli ödənilməsinə təyin edir”.

68. Ərizəçi 128 550,75 EUR tələb edir ki, bu da əgər qardaş və bacısı ilə bərabər pay alsaydı, onun mirasdakı payının dəyərini və qanuni faizləri təşkil edir. Ərizəçi həmçinin mənəvi ziyana görə 30 000 EUR tələb edir. Nəhayət, Ərizəçi daxili məhkəmələr və Məhkəmə qarşısındakı xərc və məsrəflərin müqabilində 20 946 EUR həcmində məbləğ tələb edir.

69. Hökumət hesab edir ki, pozuntu tapılması Ərizəçinin məruz qaldığı maddi ziyanın adekvat əvəzi olacaqdır. Mənəvi ziyanın əvəzi olaraq, maddi kompensasiya yalnız simvolik ola bilər. Xərc və məsrəflərə gəlincə isə, Hökumət hesab edir ki, Ərizəçiyə 10 000 EUR təyin oluna bilər.

70. Hazırkı işin halları nəzərə alınaraq, Məhkəmə hesab edir ki, Konvensiyanın 41-ci maddəsinin tətbiqi məsələsi hələ hazır deyildir. Beləliklə, onu bütünlüklə sonraya saxlamaq və cavabdeh Dövlət və Ərizəçi arasında mümkün razılaşma da nəzərə alınaraq prosesin qalan hissəsini sonradan müəyyənləşdirmək lazımdır (Reqlamenin 75-ci maddəsinin 1-ci bəndi). Bu məqsədlə Məhkəmə tərəflərə üç aylıq bir möhlət verir.

Bu əsaslarla, MƏHKƏMƏ yekdilliklə,

1. *Elan edir ki*, 1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsi ilə birgə götürülmüş Konvensiyanın 14-cü maddəsinin pozuntusu baş vermişdir;

(...)

3. *Elan edir ki*, Konvensiyanın 41-ci maddəsinin tətbiqi ilə bağlı qərar hələ hazır deyildir;

nəticədə,

a) həmin qərarı bütünlüklə *sonraya saxlayır* ;

b) Hökumət və ərizəçini bu qərarın bildirilməsindən üç ay ərzində yazılı şəkildə bu məsələ ilə bağlı fikirlərini və xüsusilə, gələ biləcəkləri hər hansı razılıqla bağlı bütün məlumatları Məhkəməyə ünvanlamağa *dəvət edir* ;

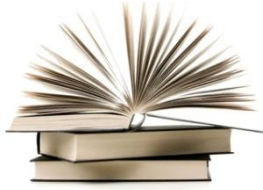
c) Prosesin qalanını *sonraya saxlayır* və lazım olduğu təqdirdə onu təyin etməyi Böyük Palatanın Sədrinə *tapşırır*.

Fransızca və ingiliscə hazırlanmış, Strasburqda İnsan Haqları Sarayında 7 fevral 2013-cü il tarixdə elan edilmişdir.

Johan Callewaert   Josep Casadevall
Katib müavini Sədr

Hazırkı qərara Konvensiyanın 45-ci maddəsinin 2-ci bəndi və Məhkəmə Reqlamentinin 74-cü maddəsinin 2-ci bəndinə uyğun olaraq, aşağıdakı ayrı-
ca rəylər əlavə edilmişdir :

- Hakim Gyulumyanın da qoşulduğu hakim Popović-in razılaşma rəyi;
- Hakim Pinto de Albuquerque-in razılaşma rəyi.

NƏZƏRİYYƏ VƏ HÜQUQTƏTBİQETMƏ PROBLEMLƏRİ

Qabil Neymət oğlu Məmmədov
Naxçıvan Muxtar Respublikası
Ali Məhkəməsinin hakimi

Ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi sahəsində yeni yanaşma: Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin təcrübəsində Pilot Qərar Proseduru

Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi (bundan sonra – AİHM) 1990-cı illərin sonlarından etibarən yeni islahatlar mərhələsinə qədəm qoymuşdur. Bunu labüd edən səbəblər isə məhkəməyə ünvanlanan şikayətlərin sayının həddən artıq çoxalması, eləcə də müraciət etmə müddətini dəyişdirəcək təkmilləşdirilmiş tədbirlərin görülməsinə ehtiyac duyulması olmuşdur.

Məsələyə dair Avropa Şurasının aidiyyəti qurumlarının mövqeyi belə olmuşdur ki, əsas məqsəd hakimlərin “konstitusion qərarlar”a ayıracaq kifayət qədər vaxta malik olmasının təmin edilməsidir. Çünki, bu qərarlar, insan hüquqlarının əhəmiyyətli və kompleks məsələlərini ehtiva edən iddialarla bağlı olub ədalətli nəticəyə gəlmək üçün kifayət qədər müddət tələb edən qərarlardır. Lakin o zaman konstitusiya qərarlarının verilməsinə mane olan üç problem mövcud idi:

Bu problemlərin **birincisi**, 90%-dən artıq olduğu qeyd edilən ərizələrin qəbul edilməzliyi ilə bağlı olan qərarları qısa zaman intervalında qəbul etmə ehtiyacından qaynaqlanır¹. Başqa sözlə, bu qərarların operativ şəkildə tez bir zamanda qəbul edilməsi “konstitusion qərarlar”ın qəbulu prosesinə daha artıq vaxt ayrılmasına səbəb ola bilər.

İkinci əsas problem bir-birini təkrar edən oxşar müraciətləri daha asan və sürətli bir formada nəticələndirmənin proseduru tapmaqla bağlıdır. Bu problemin məhkəmənin verdiyi qərarların təqribən 60%-nə təsir etdiyi bildi-

---

¹ Reform of the European Human Rights System: Proceedings, of the High-level Seminar (2004), (Council of Europe: Oslo), s. 44.

rilir². Bu qərarların böyük bir hissəsi ədalətli məhkəmə araşdırması hüququ (Konvensiyanın 6-cı maddəsi), xüsusilə də işin ağılabatan müddətdə araşdırılması ilə bağlı daxil olan müraciətlərlə əlaqədardır.

Üçüncü problem isə, AİHM-in qərarlarının icrasının sürətləndirilməsi ilə bağlıdır. Çünki qərarların icra olunmaması və ya lazımınca icra edilməməsi, habelə onların icrasının uzun müddət ləngidilməsi AİHM-ə yeni müraciətlər şəklində geri döndürdü. Bu baxımdan dövlətlərin qərarların icrasındakı çətinlikləri, onların icrasına nəzarət edən Nazirlər Komitəsinin qərarların şərh olunması zamanı tez-tez qarşılaşdıqları problemlər bu sahədə yeni icra mexanizminin yaradılmasını zərurətə çevirmişdi.

Bu sahədə aparılan islahatların ən əhəmiyyətli 14 sayılı Protokolun qəbuludur. Belə ki, 14 sayılı Protokol hər üç problemin həlli ilə bağlı qaydaları özündə ehtiva edir. İlk problemlə, yəni ərizələrin qəbuledilməzliyi məsələsi ilə bağlı olaraq, 14 sayılı Protokolun 7-ci maddəsi yeni üsul nəzərdə tutur. Konvensiyanın 27-ci maddəsinə görə tək hakim 34-cü maddəyə əsasən verilmiş ərizəni qəbul edilə bilməyən elan edə və ya icraatda olan işlərin siyahısından çıxara bilər və bu cür qərar əlavə öyrənilmədən qəbul edilə bilər.

İkinci problem üçün (təkrar müraciətlərlə bağlı) isə həll yolu 14 sayılı Protokolla Avropa İnsan Hüquqları Konvensiyasının 28-ci maddəsində edilən dəyişiklikdir. Qeyd edilən maddəyə əsasən 34-cü maddəyə müvafiq olaraq təqdim olunan ərizəyə münasibətdə komitə yekdil səsle... (b) onu qəbul edilə bilən elan edə bilər və eyni zamanda *işin mahiyyətinə uyğun qərar çıxara bilər*, bu şərtlə ki, işin Konvensiyanın və ya ona dair Protokolların təfsiri və ya tətbiqi ilə bağlı olan əsas məsələsi *artıq Məhkəmənin qəti müəyyən edilmiş presedent hüququnun predmeti olsun*.

Yeniliyə görə üç hakimdən ibarət komitələrin qəbuledilməzliklə yanaşı, təkrar müraciətlər zamanı da qərar vermək səlahiyyəti təsbit edilmişdir.

Üçüncü problemlə (AİHM qərarlarının icrasının sürətləndirilməsi) bağlı olaraq 14-cü Protokol Nazirlər Komitəsinə iki yeni səlahiyyət vermişdir. 14-cü Protokolun 16-cı maddəsi ilə Konvensiyanın 46-cı maddəsinə aşağıdakı qaydalar əlavə olunmuşdur:

“- Əgər Nazirlər Komitəsi hesab edərsə ki, qəti qərarın yerinə yetirilməsinə nəzarətə qərarın şərhilə bağlı ortaya çıxan problemlər maneə yaradır, o zaman o, şərhilə bağlı ortaya çıxan məsələni həll etmək üçün işi Məhkəməyə göndərə bilər. Qərarın göndərilməsi üçün Komitədə iştirak etmək hüququ olan nümayəndələrin üçdə iki səs çoxluğu tələb olunur;

² Explanatory Report to Protocol No. 14 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, paragraph 7.

- Əgər Nazirlər Komitəsi hesab edərsə ki, Konvensiyaya qoşulan dövlət özünün tərəf olduğu məhkəmə prosesinin qəti qərarını yerinə yetirməkdən boyun qaçırır, o zaman o, həmin Tərəfə rəsmi xəbərdarlıq göndərdikdən sonra və Komitədə iştirak etmək hüququ olan nümayəndələrin üçdə iki səs çoxluğu ilə qəbul edilmiş qərarla, 1-ci bəndə əsasən həmin Tərəfin üzərinə götürdüyü öhdəliyi yerinə yetirib-yetirməməsi məsələsini aydınlaşdırmaq üçün işi Məhkəməyə göndərə bilər.

Aşağıda haqqında bəhs edəcəyimiz pilot qərarın tətbiqi də həm ikinci, həm də üçüncü məsələ ilə yaxından əlaqədardır.

Pilot qərarlar layihəsi AİHM-də ən əhəmiyyətli islahatlardan olub Məhkəmənin yeni simasının meydana gəlməsində mühüm rol oynamışdır. Bu prosedurun mahiyyəti ondan ibarətdir ki, eyni məsələdən irəli gələn çoxsaylı şikayətlər Məhkəməyə daxil olduqda AİHM onlardan birini və ya bir çoxunu prioritet baxılma üçün seçə bilər. Analoji şikayətlər üzrə iş və ya işləri seçərkən o, eyni məsələdən qaynaqlanan bütün oxşar işləri əhatə etmə meyarını rəhbər tutur.

Bu qərarla Məhkəmə aşağıdakı məqsədləri güdür:

- konkret işdə Konvensiyanın konkret maddəsi üzrə pozuntunun olub-olmamasını aşkar etmək;
- pozuntunun əsasında duran milli hüquqdakı nöqsanı müəyyən etmək;
- həmin nöqsanın mövcudluğunu dövlətin diqqətinə çatdırmaq;
- oxşar işlər üzrə şikayətləri baş vermədən nizama salan ölkədaxili vasitənin yaradılmasını dövlətə tövsiyə etmək.

Buna görə pilot qərarların qəbulu bir-birini təkrar edən şikayətlərin AİHM tərəfindən aşkarlanmış dövlətdaxili hüquq sisteminin qüsurundan və ya struktur nöqsanından meydana gəldiyinə diqqəti yönəltməklə bu problemin aradan qaldırılması üçün milli hakimiyyət orqanlarına kömək etməyə xidmət edir. Pilot qərarlar, həmçinin Nazirlər Komitəsinin cavabdeh dövlət tərəfindən Məhkəmə qərarının düzgün icrasına nəzarət etməsinə öz müsbət təsirini göstərir.

Pilot qərar prosedurunun spesifik xüsusiyyəti ondan ibarətdir ki, bu zaman bütün başqa analoji şikayətlər üzrə işlərin baxılması müəyyən müddətə təxirə salınır, başqa sözlə, “dondurulur”. Bu mexanizm milli hakimiyyət orqanlarını zəruri tədbirlər görməyə sövq edən əlavə vasitədir. Bir qayda olaraq, müəyyən olunmuş müddətədək edilən belə təxirə salınma ondan asılı edilə bilər ki, cavabdeh Dövlət pilot qərarla göstərilən tövsiyə ilə bağlı sürətli və səmərəli mexanizm işləyib hazırlasın.

İşlər bu yolla təxirə salındığı hallarda AİHM prosedurda edilən hər bir hüquqi hərəkət barədə ərizəçilərin məlumatlandırılma hüququnu tam tanıyır və xüsusi vurğulayır ki, bu zaman ərizəçi daha çox gözləməyi ədalətsiz və ya əsassız hesab edərsə, Məhkəmə istənilən vaxt təxirə salınmış işin baxılmasını bərpa edə bilər.

Göründüyü kimi pilot qərar prosedurunun mütərəqqi tərəfi odur ki, ərizəçilərin hüquqlarının bərpa edilməsi onların işlərinə fərdi şəkildə AİHM-də baxılmasından daha tez bir zamanda, özü də milli qanunvericilik müstəvisində həyata keçirilir.

Məhkəmə bu sürətli prosedurdan 22 iyun 2004-cü il tarixdə **Broniowski qərarı** kimi də tanınan ilk pilot qərarını qəbul etdikdən sonra istifadə etməyə başlamışdır. Sözügedən qərar II dünya müharibəsindən sonra Baq çayının şərq hissəsinə qalan torpaqların savaştan qalıblarından olan SSRİ-yə verilməsi və nəticədə 80 minə yaxın Polşa vətəndaşının pozulmuş mülkiyyət hüquqlarının kompensasiya edilməsi ilə bağlıdır. Həmin qərardan sonra 31 avqust 2004-cü il tarixli qərarla Məhkəmə Polşanın dövlətdaxili hüququnda bir sistemli problemin həll olunması üçün görüləcək tədbirləri gözləmək məqsədilə analoji müraçiatlarla bağlı bütün işlərin baxılmasını təxirə salmışdır.

Pilot qərar proseduru ilə bağlı qaydalar 1 may 2013-cü il tarixdə qüvvəyə minən “Məhkəmə qaydaları”nın 61-ci maddəsində öz əksini tapmışdır.

Qaydalara görə:

1. Şikayətdəki faktlar müvafiq iştirakçı dövlətdə ona qarşı analoji şikayətlərin verilməsinə səbəb olmuş və ya səbəb ola biləcək struktur və ya sistem problemlərinin və ya digər bu kimi nöqsanların mövcud olduğunu aşkara çıxarsa, Məhkəmə pilot qərarın qəbulu proseduruna başlaya və pilot qərar qəbul edə bilər.

2. (a) Pilot qərarın qəbulu proseduruna başlamadan əvvəl Məhkəmə baxılan şikayətin müvafiq iştirakçı dövlətdə bu cür problemin və ya nöqsanların mövcud olmasının nəticəsi olub-olmadığı barədə və şikayətə bu prosedura uyğun olaraq baxılmasının məqsədəuyğun olub-olmadığı barədə tərəflərin rəyini öyrənməlidir.

b) Pilot qərarın qəbulu proseduruna Məhkəmə öz təşəbbüsü ilə, yaxud tərəflərdən birinin və ya hər ikisinin xahişi ilə başlaya bilər.

c) Pilot qərarın qəbulu prosedurunun tətbiqi üçün seçilmiş hər hansı şikayətə Məhkəmə Reqlamentinin 41-ci Qaydasına uyğun olaraq prioritet qaydasında baxılır.

3. Pilot qərarla Məhkəmə müəyyən edilmiş struktur və ya sistem problemini, yaxud digər nöqsanların xarakterini qeyd edir və qərarın nəticə his-

səsinə uyğun olaraq vəziyyətin düzəldilməsi üçün ölkədaxili səviyyədə müvafiq iştirakçı dövlət tərəfindən görülməsi tələb olunan tədbirlərin növünü göstərir.

4. Məhkəmə tədbirlərin xarakterini və aşkar edilmiş problemin ölkədaxili səviyyədə nə dərəcədə tezliklə həll edilə biləcəyini nəzərə almaqla pilot qərarın nəticə hissəsinin müddəalarına yuxarıdakı 3-cü bənddə göstərilən və vəziyyətin düzəldilməsinə yönələn tədbirlərin müəyyən müddət ərzində görülməli olduğu barədə göstəriş daxil edə bilər.

5. Pilot qərarı qəbul edərkən Məhkəmə pilot qərarı göstərilən fərdi və ümumi tədbirlərin cavabdeh dövlət tərəfindən görülməsinə qədər ədalətli kompensasiya məsələsinin həllini bütünlüklə və ya qismən təxirə sala bilər.

6. (a) Zərurət olduqda Məhkəmə pilot qərarın nəticə hissəsinin müddəalarına uyğun olaraq vəziyyətin düzəldilməsi üçün tələb olunan tədbirlərin görülməsinə qədər bütün analogi şikayətlərə baxılmasını təxirə sala bilər.

b) Müvafiq şikayətçilər işlərinə baxılmasının təxirə salınmasına dair qərar barədə müvafiq qaydada məlumatlandırılmalıdır. Zərurət olduqda onlar işlərinə təsir göstərə biləcək bütün müvafiq gediş barədə məlumatlandırılmalıdır.

c) Ədalət mühakiməsinin maraqları tələb etdikdə Məhkəmə baxılmasını təxirə saldıqı şikayətə istənilən vaxt baxa bilər.

7. Pilot işdəki tərəflər barışıq sazişi bağladıqda, belə saziş pilot qərarı göstərilən ümumi tədbirlərin həyata keçirilməsi barədə, habelə digər faktiki və ya potensial şikayətçilərə verilməli olan kompensasiya barədə cavabdeh dövlətin bəyanatını özündə ehtiva etməlidir.

8. Əgər hər hansı başqa qərar qəbul edilməyibsə, istənilən iştirakçı dövlət pilot qərarın nəticə hissəsinin müddəalarını yerinə yetirmədikdə Məhkəmə yuxarıdakı 6-cı bəndə uyğun olaraq təxirə salınmış şikayətlərə baxılmasını bərpa edir.

9. Nazirlər Komitəsi, Avropa Şurasının Parlament Assambleyası, Avropa Şurasının Baş Katibi və Avropa Şurasının İnsan Hüquqları üzrə Komissarı pilot qərarın, eləcə də Məhkəmənin iştirakçı dövlətdə struktur və ya sistem problemlərinin mövcudluğuna diqqəti cəlb etdiyi hər hansı digər qərarın qəbulu barədə məlumatlandırılırlar.

10. Pilot qərarların qəbulu prosedurlarına başlanılması, pilot qərarların qəbulu və icrası, eləcə də belə prosedurların bitməsi barədə informasiya Məhkəmənin İnternet saytında yerləşdirilir.

Pilot qərar proseduru 14 sayılı Protokolda öz əksini tapmamışdır. Lakin qeyd edilən Protokol tətbiq olunanadək pilot qərar proseduru yaradılmış və

Məhkəmə pilot qərarların tətbiqi ilə təkrar işləri dövlətdaxili hüquqla tənzimləmək məqsədilə geri göndərməyə başlamışdır. 14-cü Protokol təkrar işlər üçün yeni bir üsul müəyyənləşdirsə də, bu, pilot qərar proseduru əvəz etməz. Konvensiyanın 28-ci maddəsindəki dəyişikliyin (təkrar müraciətlərlə bağlı) pilot qərar proseduru uyğun gəlməyən digər işlərdə tətbiq olunacağını qeyd edən AİHM-ə görə bu iki üsul nəinki ziddiyyət təşkil etmir, əksinə bir-birini tamamlayır³. Yəni, oxşar müraciətlər Məhkəmənin əvvəllər qəbul etdiyi bir qərarında mövqeyinin ifadə olunduğu məsələ ilə əlaqədar, onunla eyniyyət təşkil edən müraciətlərdir. Pilot qərar proseduru isə Məhkəmənin mövqeyinə görə gələcəkdə *çoxsaylı müraciətlərə səbəb ola biləcək* hər bir ərizə üçün uyğun hesab edilə bilər (Broniovski işindən).

14 sayılı Protokolda öz əksini tapmayan pilot qərar proseduru, Nazirlər Komitəsinin iki qərarı əsasında tətbiq olunmağa başlanılmışdır. Nazirlər Komitəsi 2004-cü il tarixli “Sistematik bir problemi əks etdirən qərarlar” haqqında hazırladığı qərarında, AİHM-ni “əgər müəyyən məsələ çoxsaylı müraciətlər edilməsinə səbəb olacaqdırsa, dövlətlərə müvafiq həll yollarını tapmaqda və Nazirlər Komitəsinə qərarların tətbiqinə nəzarətdə yardım etmək məqsədilə sistem xarakterli problemi və bu problemin qaynaqlandığı səbəbləri müəyyən etməyə” dəvət etmişdir⁴. 2004-cü ildə qəbul edilmiş 6 sayılı “Daxili hüquq sistemlərinin inkişaf etdirilməsi ilə bağlı” qərarında isə müraciətlərin üzv dövlətin milli hüququndakı qanun boşluğundan qaynaqlandığı və nəticədə Avropa Məhkəməsinə çoxsaylı müraciətlərin edilməsi ehtimalının artması halında ərizəçilərin istifadə edə biləcəyi təsirli bir dövlətdaxili hüquqi mexanizmin təmin edilməsinin zəruri olduğu ifadə edilmişdir⁵.

Qeyd edək ki, pilot qərar ilə Məhkəmə əslində indiyədək malik olmadığı səlahiyyəti, başqa sözlə, bir qərarla dövlətdaxili qanunun və yaxud milli konstitusiyanın konvensiyaya zidd olmasını müəyyən etmə imkanını əldə etmişdir. Bu nöqtəyi-nəzərdən sanki pilot qərar proseduru Məhkəmənin konstitusiya ədalət mühakiməsi funksiyasını həyata keçirməsini əks etdirir.

Lakin bütün bunlara baxmayaraq, pilot qərar üsulu müsbət tərəfləri ilə yanaşı, bəzi mənfəi xüsusiyyətlərdən də azad deyildir.

³ Position Paper of the ECtHR on Proposals for Reform of the ECHR and Other Measures as Set Out in the Report of the CDDH of 4 April 2003, 12 September 2003, CDDH-GDR(2003)024, para. 45.

⁴ Resolution Res (2004) 3 on judgments revealing an underlying systemic problem.

⁵ Recommendation Rec (2004) 6 of the Committee of Ministers to member States on the improvement of domestic remedies.

Məlumdur ki, hüquqların səmərəli şəkildə qorunması AİHK-nın təməl prinsiplərindəndir. Bu baxımdan pilot qərarlara uyğun olaraq yaradılan milli mexanizmlərin də Konvensiyanın əsas prinsiplərinə uyğun olması zəruridir. Məsələyə bu aspektdən yanaşsaq, onda pilot qərar prosedurunun bəzi qüsurları ortaya çıxır. Bunlardan ən birincisi, ərizəçinin iki sistem arasında qalmasıdır. Xüsusilə, pilot qərarın qəbulundan sonra həmin situasiya ilə bağlı digər müraciətlərin təxirə salındığı hallarda bu özünü daha qabarıq biruzə verir. Belə ki, bu zaman AİHM üzvlərlə və ya minlərlə müraciətlər arasından birini seçir, lakin konkret situasiya ilə bağlı verdiyi qərar digər şikayətçilər üçün də hüquqi nəticə doğurur. Hansı müraciətin isə pilot qərar üçün seçiləcəyini müəyyən edən konkret bir meyar yoxdur⁶. Bu hal pilot qərarlarda sistemə qüsür olduğu ifadə edilən vəziyyətlə bağlı məhkəməyə müraciət edən digər bütün şikayətçilərin öz fikirlərini bildirmək imkanından məhrum edir. Halbuki eyni vəziyyətlə bağlı ərizəçilərin tələbləri bir-birindən fərqli, hətta bəzi hallarda bir-birinə zidd ola bilər.

Pilot qərardakı tövsiyə nəticəsində milli hüquqda yaradılan yeni mexanizmlərin həqiqətən Konvensiya şərtlərinə uyğun gəlib-gəlmədiyi məsələsi də bu prosedurun mübahisəyə açıq olan digər problemlərindən biridir. Eyni zamanda pilot qərarın icrasına hansı orqanın nəzarət edəcəyi də təcrübədə müəyyən çətinliklər yaradır. Xatırladaq ki, pilot qərarların qəbuluna qədər Məhkəmə qərarlarının icrasına Nazirlər Komitəsi tərəfindən nəzarət edilirdi. Lakin pilot qərar proseduru Məhkəməni də həmin qərarın icrası və yoxlanması prosesinə qoşmuşdur. Çünki pilot qərarla məhkəmə tərəfindən təklif edilən və bu əsasla yaradılan dövlətdaxili hüquqi mexanizmin Konvensiyaya uyğun olub-olmaması məsələsinin yoxlanılması yalnız Nazirlər Komitəsi tərəfindən həll edilən məsələ deyil. Fikrimizcə, bu zaman yeni yaradılan hüquqi mexanizmlərin səmərəlilik və Konvensiyaya uyğunluğu Məhkəmə tərəfindən də nəzarətdə saxlanılmalıdır. AİHM-in, pilot qərarla irəli sürdüyü təklifin Konvensiya şərtlərinə uyğun yerinə yetirilib-yetirilmədiyinə iki formada nəzarət etməsi mümkündür:

Birincisi, AİHM verdiyi qərarla “zərərçəkən tərəfə əvəzin ədalətli ödənilməsi” (Konvensiyanın 41-ci maddəsi) hissəsini sonraya saxlayıb ayrıca qəbul etdiyi bir qərarla pilot qərardan irəli gələn tələblərin yerinə yetirilib-yetirilmədiyini müəyyən edə bilər;

⁶ “Member states of the Council of Europe and their responsibilities under the European Convention on Human Rights”, Towards Stronger Implementation of the European Convention on Human Rights, (Stockholm Proceedings), 16.

İkincisi isə, Məhkəmə pilot qərarda təklif etdiyi ümumi tədbirin daha sonra analoji situasiya ilə bağlı ünvanlanan çoxsaylı müraciətlərə dair verəcəyi bir qəbul ediləbilənlik qərarında nəzarət edə bilər. Bu vəziyyətdə Məhkəmə pilot qərara uyğun görülən tədbirlərin təsirli bir milli-hüquqi tənzimləmə yaratdığını müəyyən edərsə, ərizəni dövlətdaxili hüquq-müdafiə vasitələrinin bitirməməsi səbəbi ilə qəbul edilə bilməz elan edə və bütün bu kimi müraciətləri milli hüquqa istiqamətləndirə bilər.

Onu da qeyd edək ki, Pilot qərar prosedurunda xarakterinə görə pozuntu növlərini də bir-birindən fərqləndirmək lazımdır. Belə ki, sisteməlik olduğu və pilot qərarla həll edilə biləcəyi düşünülən müraciətlərdəki pozuntu halları aşağıdakı kimi qruplaşdırılır⁷:

1. Spesifik pozuntu - Çox sayda insana təsir edən müəyyən bir situasiya ilə bağlı pozuntular spesifik pozuntulardır. Bu cür pozuntular milli hüquqdakı bir qaydanın Konvensiyaya zidd olmasından qaynaqlanır. AİHM tərəfindən bu günə qədər verilən pilot qərarların çoxu əsasən bu qrupa aiddir.

2. Prosesual hüquqlarla bağlı sistem xarakterli və ya struktur pozuntusu - İnsan hüquqlarının qorunması ilə əlaqədar dövlətdaxili hüquqi prosedurlardakı köklü problemlərdir. Spesifik pozuntudan fərqli olaraq bu cür pozuntular ümumiyyətlə, cəmiyyətin bir hissəsinə deyil, bütün hər kəsə təsir edir. Ədalətli məhkəmə araşdırması hüququ ilə bağlı pozuntuları, məhkəmə qərarlarının icra olunmaması və ya vaxtında icra olunmaması ilə bağlı pozuntuları buna misal göstərmək olar. Məsələn, AİHM Rusiyaya qarşı 200 müraciətlə əlaqədar məhkəmə qərarlarının icra edilməməsi ilə bağlı pozuntuların dövlətin hüquq sistemindən qaynaqlandığını aşkar etdikdən sonra bunun struktur problemi olduğunu müəyyən etmişdir⁸. Bu problemin həlli spesifik pozuntu növündən fərqli olaraq bir qanun və ya müddəanın dəyişdirilməsi ilə həll edilə bilməyəcək səviyyədə kompleks olmasıdır. Bunun həlli federal və yerli səviyyədə qanuni və administrativ tədbirlər görülməsini tələb edir.

3. Konstitusion hüquqların geniş və sisteməlik pozuntusu - Bu pozuntuları öz daxilində iki növə ayırmaq mümkündür: Birinci növ pozuntular, konstitusion hüquqlarla bağlı olmaqla birlikdə spesifik bir normadan deyil, bütöv bir mexanizmdən qaynaqlanır. Bir həbsxanadakı tutulma şərtlərinin Konvensiyanın 3-cü maddəsinə zidd olduğu nəticəsinə gəlinərsə, eyni həbsxanada eyni şərtlərlə saxlanan şəxslərin hamısının ayrı-ayrı işinə baxılma-

⁷ Interim Report of the CDDH to the Committee of Ministers "Guaranteeing the long-term effectiveness of the European Court of Human Rights", para. 74.

⁸ Burdov/Rusiya (no. 2), para. 131.

dan 3-cü maddənin pozulduğu nəticəsinə gəlinə bilər. Məhkəmə təcrübəsində bununla bağlı çoxlu nümunələr vardır. Bu müraciətlər bir-birini təkrar edir və eyni qərarı təkrar verməkdənsə, bir pilot qərarla məsələni həll etmək daha məqsədəuyğundur.

İkinci növ pozuntular eyni mənbədən gəlmələrinə baxmayaraq, bir-birini təkrar etmirlər. Əgər müəyyən bir dövlətdaxili hüquqi prosedur olarsa, hər biri ayrı bir nəticəyə gətirib çıxaracaq xüsusiyyətə malikdirlər.

Sonda belə nəticəyə gəlmək olar ki, pilot qərar proseduru Məhkəmənin həddindən artıq iş yükü ilə bağlı ortaya çıxmış bütün çətinliklərə həll yolu olmasa da, lakin, o, iş yükündə nəzərəçarpacaq yüngülləşmələri etmək və təkrar müraciətlərin arxasında duran bəzi problemləri aradan qaldırmağı təmin etmək, eləcə də onların toxunduğu digər məsələlər üçün vasitə müəyyən etmək potensialına malikdir.

İstifadə olunmuş qanunvericilik aktlarının və ədəbiyyat siyahısı:

1. İnsan hüquqları və Əsas Azadlıqların Müdafiəsi Haqqında Avropa Konvensiyası. Bakı. Qanun, 2012.
2. İnsan hüquqları və Əsas Azadlıqların Müdafiəsi Haqqında Avropa Konvensiyasına 14 sayılı Əlavə Protokol.
3. Məhkəmə qaydaları, AİHM, 1 may 2013
(http://www.echr.coe.int/Documents/Rules_Court_ENG.pdf)
4. Reform of the European Human Rights System: Proceedings, of the High-level Seminar, 2004
(http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cddh/Publications/osloseminar_e.pdf)
5. Explanatory Report to Protocol No. 14 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms
(<http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Reports/Html/204.htm>)
6. Interim Report of the CDDH to the Committee of Ministers “Guaranteeing the long-term effectiveness of the European Court of Human Rights”
(http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cddh/Documents_en.asp)

HAKİMLƏRİN MİLLİ VƏ BEYNƏLXALQ QURUMLARINDA

Əli Kərim oğlu Allahverdiyev
Ali Məhkəmənin hakimi,
Hakimlərin Seçki Komitəsinin üzvü

Hakimlərin intizam məsuliyyətinə cəlb olunmaları ilə bağlı Məhkəmə-Hüquq Şurasının 2013-cü ildə baxdığı bir sıra işlər haqqında

Məhkəmə-Hüquq Şurasının intizam icraatı üzrə qərarları ilə hakimlərin müntəzəm olaraq tanış edilməsini Bülletenin bu sərlovhəsinin əsas məqsədlərindən biri kimi müəyyən etmişik. Hakimlərin intizam məsuliyyətinə cəlb olunmaları ilə bağlı qərarların digər hakimlərin nəzərinə çatdırılmasının zəruriliyi, xüsusilə intizam tənbehlərinə səbəb olan pozuntular barədə hakim korpusunun məlumatlandırılmasının vacibliyi hakimlərin statusuna aid beynəlxalq hüquqi sənədlərdə də öz əksini tapmışdır. Hesab edirik ki, bu yolla həm hakimlərin özünüidarəsi sahəsində şəffaflıq prinsipi təmin olunur, həm də eyni pozuntuların digər hakimlər tərəfindən törədilməsi hallarının qarşısı alınmış olur. Bu məqsədlərdən çıxış edərək Bülletenin hazırkı sayında 2013-cü ildə Məhkəmə-Hüquq Şurasının intizam icraatı üzrə qəbul etdiyi bir sıra qərarlar barəsində ümumiləşdirilmiş məlumatları və buna dair müvafiq təhlili muxtar respublika hakimlərinin diqqətinə çatdırmaq istərdik.

2013-cü ildə Məhkəmə-Hüquq Şurası tərəfindən 13 hakimin intizam məsuliyyətinə cəlb olunması haqqında 11 qərar qəbul edilmişdir. Bu qərarlar Məhkəmə-Hüquq Şurasının 06 fevral, 14 iyun, 06 avqust, 24 sentyabr və 25 noyabr 2013-cü il tarixli iclaslarında qəbul olunmuşdur⁹. Həmin qərarlar əsasında barələrində intizam icraatı başlanılan hakimlərdən 5 nəfərin (Bakı şəhəri Nizami Rayon Məhkəməsinin, Masallı Rayon Məhkəməsinin, Şəki İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin və Gəncə İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin

⁹ Bu sərlovhənin hazırlanması zamanı Məhkəmə-Hüquq Şurasının intizam icraatı üzrə 06 fevral, 14 iyun, 06 avqust, 24 sentyabr və 25 noyabr 2013-cü il tarixli qərarlarına istinad olunmuşdur.

hakimlərinə) barəsində iş yerinin dəyişdirilməsi məqsədi ilə Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə müraciət olunmuşdur.

Barəsində intizam icraatı başlanılmış hakimlərdən 2 nəfərin (Qazax Rayon Məhkəməsinin və Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin) isə hakimlik səlahiyyətlərinə vaxtından əvvəl xitam verilməsi məqsədi ilə Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə müraciət olunmuşdur.

Barəsində intizam icraatı başlanılmış 2 nəfərə (Bakı şəhəri Nizami Rayon Məhkəməsinin və Gəncə şəhəri Nizami Rayon Məhkəməsinin hakimləri) töhmət verilmiş, 1 nəfərə (Bakı şəhəri Sabunçu Rayon Məhkəməsinin hakimi) irad tutulmuş, 3 nəfər (Şəki Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin hakimləri) barəsində isə intizam icraatına xitam verilmişdir. Bununla yanaşı, icraata xitam verilən intizam işində də hakimlər tərəfindən pozuntulara yol verilməsi müəyyən olunmuş, lakin Məhkəmə-Hüquq Şurası həmin nöqsanların xarakterini və digər diqqətəlayiq halları nəzərə alıb icraatın müzakirə ilə bitirilməsini məqsədə müvafiq hesab etmişdir.

Intizam icraatının başlanılmasına bir halda Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin, iki halda Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin, bir halda Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin, üç halda Şəki Apellyasiya Məhkəməsinin, iki halda Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinin sədrələrinin, iki halda isə Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin müraciətləri əsas olmuşdur.

5 halda intizam icraatının başlanılmasına səbəb cinayət işlərinə, 4 halda isə mülki işlərə baxılarkən qanunvericiliyin tələblərinin dəfələrlə və ya kobudcasına pozulması olmuşdur.

Məhkəmə-Hüquq Şurasının çıxardığı 06 fevral, 14 iyun, 06 avqust, 24 sentyabr və 25 noyabr 2013-cü il tarixli qərarlarından görünür ki, Bakı şəhəri Nizami Rayon Məhkəməsinin hakimləri Z.M.Əliyevin, A.İ.İsmayılovun, Bakı şəhəri Sabunçu Rayon Məhkəməsinin hakimi E.Kazımovun, Masallı Rayon Məhkəməsinin hakimi V.M.Nəsirovun, Gəncə şəhəri Nizami Rayon Məhkəməsinin hakimi A.İsgəndərovun, Şəki İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin hakimləri S.Zeynalovanın, M.Hüseynovun, Gəncə İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin hakimi H.Qəniyevin barəsində intizam icraatlarına işlərə baxılarkən qanunvericiliyin tələblərinin dəfələrlə və ya kobudcasına pozulması, Qazax Rayon Məhkəməsinin hakimi İ.Nuriyevin barəsində əmək və icra intizamı haqqında qanunvericiliyin tələblərinin, Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin hakimi H.Əliyevin barəsində isə əmək və icra intizamı haqqında qanunvericiliyin tələblərinin və hakim etikasının pozulması əsas olmuşdur.

Cinayət və mülki mühakimə icraatında yol verilən intizam icraatına əsas olmuş konkret pozuntulara gəldikdə, qeyd olunmalıdır ki, həmin nöqsanlar həm maddi, həm də prosessual hüquq normalarının pozulması ilə bağlı olmuşdur.

Məhkəmə-Hüquq Şurasının 14 iyun 2013-cü il tarixli qərarından görünür ki, Qazax Rayon Məhkəməsinin sədri İ.Nuriyev tərəfindən əmək və icra intizamı haqqında qanunvericiliyin tələbləri kobud surətdə pozulmuşdur. Belə ki, araşdırma zamanı müəyyən edilmişdir ki, İ.Nuriyev “Şıxlı” Sərhəd Nəzarət Məntəqəsindən keçməklə 17.01.2012-ci il saat 09:06-da Gürcüstan Respublikasına getmiş və həmin gün saat 21:04-də qayıtmış, 24.01.2012-ci il saat 09:09-da Gürcüstan Respublikasına getmiş və həmin gün saat 17:17-də qayıtmış, 25.01.2012-ci il saat 12:38-də Gürcüstan Respublikasına getmiş və 28.01.2012-ci il saat 18:32-də qayıtmışdır. Müəyyən edilmişdir ki, o, həmin tarixlərdə (cəmi 5 gün) məzuniyyətdə olmamış və xəstəlik vərəqəsi təqdim etməmişdir.

Bundan əlavə, müəyyən edilmişdir ki, hakim İ.Nuriyev faktiki olaraq ölkədə olmadığı vaxtlarda onun tərəfindən çoxsaylı işlərə baxılması rəsmiləşdirilmişdir. Belə ki, onun tərəfindən 17 yanvar tarixində cinayət işi üzrə 1 qərar və mülki iş üzrə 1 qətnamə, 24 yanvar tarixində 3 qərardad və 1 qətnamə, 26 yanvar tarixində 2 qətnamə, 1 qərardad və inzibati xəyata dair işlər üzrə 2 qərar qəbul edilmiş, habelə ölkədə olmadığı tarixlərdə çoxsaylı protokol, məktub və bildirişlər imzalanmışdır.

Bundan başqa, onun tərəfindən həmin günlərdə keçirilməsi rəsmiləşdirilmiş çoxsaylı işlər üzrə məhkəmə iclaslarının başlanılması vaxtı da eyni olmuşdur.

Hakim İ.Nuriyev həqiqətən qeyd edilən iş günlərində həyat yoldaşının səhhəti ilə əlaqədar Gürcüstan Respublikasının Tiflis şəhərinə getdiyini, 24.01.2012-ci il və 25.01.2012-ci il tarixlərdə işdə olduğu qısa müddət ərzində işlərə baxaraq müvafiq qərarlar qəbul etdiyini, 17 və 26 yanvar tarixlərə təyin edilmiş işlər üzrə məhkəmə iclaslarının isə digər tarixlərdə keçirildiyini, lakin həmin işlər üzrə məhkəmə qərarlarının tarixlərinin səhv göstərildiyini bildirmiş, qeyd edilən işlər üzrə iclas protokollarında iclasların eyni vaxtda başlanmasının yazılmasını da səhvə yol verməsi ilə izah etmişdir.

Bununla yanaşı o, Məhkəmə-Hüquq Şurasının iclasında ölkədə olmadığı tarixlərdə tərəfindən çoxsaylı məktublara imzalanmasına, habelə işlərə digər tarixlərdə baxılmasını təsdiq edən heç bir prosessual sənədin müəyyən edilməsinə aydınlıq gətirə bilməmişdir.

Beləliklə, müəyyən edilmişdir ki, Qazax Rayon Məhkəməsinin sədri İ.Nuriyev iş vaxtı özbaşına iş yerini tərk etməklə və xeyli müddət işə çıxmaqla məhkəmənin normal iş ahəngini, əmək və icra intizamı haqqında qanunvericiliyin tələblərini kobudcasına pozmuş, sonradan bu faktı ört-basdır etmək üçün xarici ölkədə olduğu tarixlərə çoxsaylı məhkəmə qərarları, protokol və məktublar rəsmiləşdirmişdir.

“Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 23-cü maddəsinə əsasən məhkəmədə əmək və icra intizamına əməl olunmasını təmin etmək rayon (şəhər) məhkəməsi sədrinin səlahiyyətinə aid olan məsələlərdəndir. Həmin Qanunun 99-cu maddəsinə görə ədalət mühakiməsini həyata keçirərkən qanunların tələblərinə dəqiq və dönmədən əməl etmək, məhkəmə fəaliyyətinin mənəvi və tərbiyəvi təsirini təmin etmək hakimin vəzifəsidir.

Qeyd edilən hərəkətləri ilə o, həmçinin Hakimlərin Etik Davranış Kodeksinin tələblərini də pozmuşdur. Belə ki, həmin Kodeksin 5 və 11-ci maddələrinin tələblərinə əsasən inzibati səlahiyyətlərə malik olan hakim həmin səlahiyyətləri vicdanla yerinə yetirməli, habelə hər bir hakim məhkəmə hakimiyyətinin nüfuzuna, hakimin yüksək adına xələl gətirə bilən hər cür davranışdan çəkinməlidir. Kodeksin 6-cı maddəsinə əsasən hakim öz peşə vəzifələrini vicdanla icra etməli, işlərə və materiallara vaxtında baxılması üçün qanunla nəzərdə tutulmuş bütün zəruri tədbirləri görməlidir.

Məhkəmə-Hüquq Şurasının Gəncə İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin hakimi H.Qəniyevin barəsində çıxardığı 14.06.2013-cü il tarixli qərarından görünür ki, hakim H.Qəniyev inzibati işə baxarkən prosesual qanunvericiliyin tələblərini kobudcasına pozmuş, bir sıra mülki işlərin aidiyyəti üzrə ümumi məhkəmələrə göndərilməsi barədə qərarlar qəbul edildikdən təqribən 6 aydan artıq müddət keçdikdən sonra müvafiq məhkəməyə göndərməklə süründürməçiliyə yol vermişdir.

Bundan əlavə, hakim H.Qəniyevin icraatında olan işlər üzrə süründürməçiliyə və digər qanun pozuntusuna yol verilməsi barədə vətəndaşlar T.Aliyeva və A.Nağıyevin Məhkəmə-Hüquq Şurasına daxil olmuş müraciətləri yerində araşdırılmış, araşdırma nəticəsində əldə edilmiş məlumatlarda hakim tərəfindən korrupsiyaya şərait yaradan hüquqpozmalara yol verilməsi əlamətləri aşkar edilmişdir.

Məhkəmə-Hüquq Şurasına vətəndaşlardan daxil olmuş şikayət ərizələri ilə əlaqədar toplanmış materiallar araşdırılarkən müəyyən edilmişdir ki, hakim H.Qəniyev fəaliyyətində prosesual qanunvericiliyin tələblərinin çoxsaylı kobud pozulması hallarına yol vermiş, o, hakim kimi ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi ilə bağlı üzərinə düşən vəzifələrin

icrasına laqeyd münasibət göstərmiş, işlərə baxılmasında süründürməçiliyə yol vermiş, işləri apellyasiya instansiyasına gec göndərmiş və bununla da işdə iştirak edən şəxslərin hüquqlarının həyata keçirilməsinə süni maneələr yaratmışdır.

İddiaçı Abbasov Tapdıq Qulu oğlu cavabdeh Azərbaycan Respublikası Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinin 13 sayılı Ərazi Ekologiya və Təbii Sərvətlər Şöbəsinə qarşı iddia ərizəsi ilə Gəncə İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinə müraciət edərək cavabdehin 04.11.2010-cu il tarixli 18667 sayılı inzibati xəta haqqında protokolunun və 19.11.2010-cu il tarixli 20 sayılı qərarının ləğv edilməsinə dair qərar qəbul edilməsini xahiş etmişdir. Gəncə İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin hakim H.Qəniyevin sədrliyi ilə çıxarılan 23 dekabr 2011-ci il tarixli qərarı ilə iddia təmin edilmiş, cavabdehin iddiaçı barədə tərtib etdiyi 04.11.2010-cu il tarixli 18667 sayılı “İnzibati xəta haqqında” protokol və barəsində 2200 (iki min iki yüz) manat inzibati cərimə tənbehi tətbiq edilməsinə dair 19.11.2010-cu il tarixli 20 sayılı qərarı qanunsuz hesab edilərək ləğv edilməklə iş üzrə icraata xitam verilməsi, iddiaçının pensiyasından tutulmuş olan 519 (beş yüz on doqquz) manat 31 qəpiyin cavabdehdən tutularaq iddiaçıya qaytarılması qərara alınmışdır.

Cavabdeh ETSN-nin 13 sayılı Ərazi Ekologiya və Təbii Sərvətlər şöbəsi apellyasiya şikayəti verərək Gəncə İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 23 dekabr 2011-ci il tarixli qərarının ləğv edilməsini xahiş etmişdir. Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinin 27 mart 2013-cü il tarixli qərardadı ilə Gəncə İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 23 dekabr 2011-ci il tarixli qərarı ləğv edilmiş və işin İnzibati Xətalər Məcəlləsinin tələblərinə uyğun olaraq baxılması üçün aidiyyəti üzrə Göygöl Rayon Məhkəməsinə göndərilməsi qərara alınmışdır.

İşə apellyasiya qaydasında baxılarkən müəyyən edilmişdir ki, hakim H.Qəniyev həmin iş üzrə məhkəmə aidiyyəti qaydalarını pozaraq işə inzibati icraat qaydasında baxmış və bununla da Konstitusiyanın 62-ci maddəsində göstərilən “hər kəsin onun işinə qanunla müəyyən edilmiş məhkəmədə baxılması hüququ”nun təminatını və prosessual qanunvericiliyin tələblərini pozmuşdur. Belə ki, iddiaçı T.Abbasov cavabdehin tərtib etdiyi inzibati xəta haqqında protokolun və qərarın ləğv edilməsinə dair qərar qəbul edilməsini xahiş etmişdir. İnzibati xətalər haqqında işlərə baxmağa səlahiyyəti olan orqanlar (vəzifəli şəxslər) İXM-in 357-ci maddəsində göstərilmişdir. Həmin maddəyə əsasən inzibati xətalər haqqında işlərə rayon (şəhər) məhkəmələri, yetkinlik yaşına çatmayanların işləri və hüquqlarının müdafiəsi üzrə komissiyalar (kollegial orqan), habelə Azərbaycan Respublikasının müvafiq icra hakimiyyəti orqanları, Mərkəzi Bankı, Mərkəzi Bank yanında Maliyyə Monitorinqi Xidməti (vəzifəli şəxslər) baxırlar.

“İnzibati İcraat haqqında” AR Qanununun 3.2-ci maddəsinə əsasən həmin qanun inzibati orqanların inzibati xətalara dair işlər üzrə fəaliyyətinə şamil olunmur. İXM-in 431-ci maddəsinə əsasən barəsində qərar çıxarılmış fiziki şəxsin inzibati xətalər haqqında işlər üzrə qərarlardan məhkəməyə verdiyi şikayət – şikayət verən şəxsin yaşayış yeri üzrə rayon (şəhər) məhkəməsinə verilir. Həmin şikayətə isə məhkəməyə daxil olduğu gündən on gün müddətində inzibati xətalər qanunvericiliyin tələblərinə uyğun olaraq ümumi məhkəmədə baxılmalıdır.

AR Mülki Prosesual Məcəlləsinin 31.1-ci maddəsinə görə aidiyyət qaydalarının pozulmasına yol verilmir. Həmin Məcəllənin 44.2.2-ci maddəsində qeyd edilir ki, iş həmin məhkəmədə baxıldığı zaman onun aidiyyət qaydalarının pozulması ilə icraata qəbul edildiyi aşkar olarsa, məhkəmə işi başqa məhkəmədə baxılmağa verir.

Beləliklə, müəyyən edilmişdir ki, hakim H.Qəniyev işin məhkəmə aidiyyəti ilə bağlı prosesual hüquq normalarının tətbiqində səhvə yol verərək İnzibati Xətalər Məcəlləsinin tələblərinə əsasən ümumi məhkəmədə baxılmalı olan işə inzibati icraat qaydasında baxmışdır. Göstərilən halların mövcudluğu isə AR MPM-in 387.3-cü maddəsinə əsasən prosesual normaların kobud pozulması kimi qiymətləndirilir.

Bundan başqa, iş materiallarından görünür ki, cavabdeh Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinin 13 sayılı Ərazi Ekologiya və Təbii Sərvətlər Şöbəsinin Gəncə İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 23 dekabr 2011-ci il tarixli qərarından verdiyi apellyasiya şikayəti Gəncə İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinə 18.04.2012-ci ildə daxil olmuşdur. AR İnzibati Prosesual Məcəlləsinin 86.3-cü maddəsinə görə məhkəmə şikayətin daxil olduğu vaxtdan beş gün müddətində həmin şikayəti mübahisə ilə bağlı işin materialları ilə birlikdə müvafiq apellyasiya məhkəməsinə göndərir. Qeyd olunan normanın tələblərinə baxmayaraq, apellyasiya şikayəti iş materialları ilə birlikdə 14 fevral 2013-cü ildə, yəni 9 ay 25 gün sonra Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinə göndərilmişdir ki, bununla da prosesual qanunvericiliyin tələbləri pozulmuşdur.

Apellyasiya şikayətinin qanunla müəyyən edilmiş vaxtda göndərilməməsi həmçinin cavabdehin hüquqlarının və qanuni mənafelərinin həyata keçirilməsində süni maneələr yaratmışdır. “Korrupsiyaya qarşı mübarizə haqqında” AR Qanununun 9.3 və 9.3.12-ci maddələrinə əsasən bu hallar korrupsiya şəraiti yaradan hüquqpozma sayılır.

İcraatında olan işlərin aidiyyəti üzrə ümumi məhkəməyə göndərilməsində hakim H.Qəniyev tərəfindən süründürməçiliyə yol verilməsi halları intizam icraatının başlanılması barədə materialların araşdırılması zamanı təsdi-

qini tapmışdır. Belə ki, MPM-in 32-ci maddəsinə əsasən aidiyyət haqqında qərardaddan işdə iştirak edən şəxslər, qərardad onlara təqdim olunduğu (onlar tərəfindən alındığı) gündən 10 gün müddətində şikayət verə bilirlər. İş bir məhkəmədən başqa məhkəməyə aidiyyət haqqında qərardaddan şikayət verilmə müddəti başa çatdıqdan sonra göndərilir. Lakin, hakim H.Qəniyev tərəfindən iddiaçı Azərbaycan Respublikası Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi yanında Dövlət Sosial Təminat Xidmətinin cavabdeh Mirzəpur Zenfira Nadir qızına qarşı pul tələbinə dair mülki iş üzrə 03 avqust 2012-ci il tarixli qərardadla işin aidiyyəti üzrə Gəncə şəhəri Kəpəz Rayon Məhkəməsinə göndərilməsi qərara alınsa da həmin iş 18 fevral 2013-cü il tarixdə Gəncə şəhəri Kəpəz Rayon Məhkəməsinə daxil olmuşdur.

Bundan əlavə, hakim H.Qəniyevin 31 avqust 2012-ci il tarixli digər qərardadı ilə iddiaçı “Kardinal” MMC-nin Gəncə şəhəri Kəpəz Bələdiyyəsinə və üçüncü şəxs “Arvi” MMC-yə qarşı Gəncə şəhəri, Sadıllı qəsəbəsində yerləşən 0,3 ha torpaq sahəsindən “Kardinal” MMC-nin istifadə hüququnun tanınması və s. tələbinə dair mülki iş üzrə ilk iddiaçı “Kardinal” MMC əsl iddiaçı H.Qocayevlə əvəz edilmişdir. Qeyd edilənə əsasən mülki işin aidiyyəti üzrə Gəncə şəhəri Kəpəz Rayon Məhkəməsinə göndərilməsi qərara alınmışdır. Qərardad 31 avqust 2012-ci il tarixdə qəbul edilməsinə baxmayaraq, 14 fevral 2013-cü il tarixdə Gəncə şəhəri Kəpəz Rayon Məhkəməsinə daxil olmuşdur.

Hakim H.Qəniyevin 13 avqust 2012-ci il tarixli digər qərardadı ilə iddiaçı Əliyev İlqar Abbas oğlunun Gəncə şəhəri Polis İdarəsinin Dövlət Yol Polis Şöbəsinə qarşı “20.06.2012-ci il tarixdə baş vermiş yol qəzasına görə Gəncə şəhəri Polis İdarəsinin Dövlət Yol Polis Şöbəsinin inspektoru tərəfindən tərtib edilmiş 794181 sayılı inzibati xəta haqqında protokolun ləğv edilməsi, hadisənin şöbə tərəfindən qanuni araşdırılmasına məcbur edilməsinə dair” işin aidiyyəti üzrə Gəncə şəhəri Kəpəz Rayon Məhkəməsinə göndərilməsi qərara alınmışdır. Qərardad 13 avqust 2012-ci il tarixdə qəbul edilməsinə baxmayaraq, 14 fevral 2013-cü il tarixdə Gəncə şəhəri Kəpəz Rayon Məhkəməsinə daxil olmuşdur.

Göründüyü kimi hər üç iş üzrə aidiyyət haqqında qərardaddan şikayət verilmədiyini halda hakim həmin işləri şikayət verilmə müddəti başa çatdıqdan sonra Kəpəz Rayon Məhkəməsinə göndərməli olduğu halda 6 aydan artıq müddət ərzində əsassız olaraq göndərməmiş, bununla da qeyd edilən iş üzrə tərəflərin hüquqlarının həyata keçirilməsinə süni maneələr yaratmışdır.

Hakim H.Qəniyevin iddiaçı “Əsgəroğlu” MMC-nin cavabdeh Vergilər Nazirliyinin 12 sayılı Ərazi Vergilər İdarəsinə qarşı iddiası üzrə inzibati iş

üzrə aidiyyət məsələsi ilə bağlı 10.09.2012-ci il tarixli qərardaddan verilmiş şikayətə qanunla səlahiyyəti olmadan 29.10.2012-ci il tarixdə baxaraq şikayətin təmin edilməməsi barədə qərardad qəbul etmiş, bundan sonra isə işi əsassız olaraq süründürməçiliyə yol verməklə 3 aydan artıq müddətdə özündə saxlayaraq yalnız 06.02.2013-cü il tarixdə Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinə göndərmişdir. Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 26.02.2013-cü il tarixli qərardadı ilə Gəncə İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 29.10.2012-ci il tarixli qərardadı ləğv edilmişdir.

Vətəndaşlardan Məhkəmə-Hüquq Şurasına daxil olmuş müraciətlərin yerində araşdırılması zamanı da hakim H.Qəniyev tərəfindən oxşar xarakterli kobud süründürməçilik hallarına yol verilməsi öz təsdiqini tapmışdır. Belə ki, vətəndaş T.Aliyevanın hakim H.Qəniyevin icraatında olmuş tərəf olduğu inzibati iş üzrə 28.06.2012-ci il tarixli qərardan apellyasiya şikayəti 03.09.2012-ci il tarixdə məhkəməyə daxil olsa da, uzun müddət apellyasiya məhkəməsinə göndərilməmişdir. Onun bu barədə Məhkəmə-Hüquq Şurasına müraciətindən sonra isə apellyasiya şikayətinin guya 2012-ci ilin noyabr ayında göndərilməsi barədə hakim H.Qəniyev tərəfindən Şuraya yanlış məlumat təqdim edilmişdir. Məsələ yerində araşdırılarkən T.Aliyevanın apellyasiya şikayətinin əsassız olaraq 5 ay müddətində hərəkətsiz saxlanılması və yalnız 30.01.2013-cü il tarixdə – onun çoxsaylı, o cümlədən Məhkəmə-Hüquq Şurasına təkrar müraciətlərindən sonra apellyasiya məhkəməsinə göndərilməsi aşkar edilmişdir.

Bundan əlavə, müəyyən edilmişdir ki, həmin iş üzrə 21.05.2012-ci il və 28.06.2012-ci il tarixlərə təyin olunmuş məhkəmə iclasları barədə tərəflərə, 13.04.2012-ci il tarixə təyin edilmiş iclas barədə isə iddiaçılara heç bir məlumat verilməyərək işə onların iştirakı olmadan baxılmış, habelə icraatın dayandırılması barədə qərardad tərəflərə göndərilməmiş, məhkəmə iclasının protokolu isə imzalanmamışdır.

Bununla yanaşı, vətəndaş A.Nağıyevin müraciəti üzrə onun iddiaçı olduğu digər inzibati iş yerində nəzərdən keçirilərkən, 10.12.2012-ci il və 22.01.2013-cü il tarixli məhkəmə iclasları barədə tərəflərə heç bir məlumat verilməməsi, habelə 10.12.2012-ci il və 22.01.2013-cü il tarixli qərardadların tərəflərə göndərilməməsi müəyyən edilmişdir.

Prosessual hüquq normalarının pozulması və ya düzgün tətbiq edilməməsini müəyyən edən AR MPM-in 387-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş işdə iştirak edən şəxslərdən məhkəmə iclasının vaxtı və yeri haqqında lazımı qaydada xəbərdar edilməmiş hər hansı birinin iştirakı olmadan məhkəmə

tərəfindən baxılması birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən prosesual normaların kobud pozulması kimi qiymətləndirilir.

“Korrupsiyaya qarşı mübarizə haqqında” AR Qanununun 9.3.12-ci maddəsinə əsasən fiziki və hüquqi şəxslərə hüquqlarının və qanuni mənafelərinin həyata keçirilməsində süni maneələr yaratmaq korrupsiyaya şərait yaranadan hüquqpozumalar sayılır.

Hakim H.Qəniyev prosesual qanunvericiliyin tələblərinin yuxarıda qeyd edilən kobud pozulması hallarına yol verməklə ədalət mühakiməsini həyata keçirərkən qanunların tələblərinə dəqiq və dönmədən riayət etmək barədə “Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Qanunun 99-cu maddəsinin tələblərini də pozmuşdur.

Beləliklə, Məhkəmə-Hüquq Şurasının təhlil edilən qərarlarında sözügedən pozuntular maddi və prosesual hüquq normalarının pozulmasında ifadə edilmişdir.

Hesab edirik ki, Məhkəmə-Hüquq Şurasının intizam icraatı üzrə qəbul etdiyi qərarların, həmin qərarlarda intizam məsuliyyətinə səbəb olan əsaslar kimi müəyyən edilən halların öyrənilməsi faydalı olacaq.

Ümid edirik ki, muxtar respublika məhkəmələrinin hakimləri tərəfindən işlərə baxılması zamanı belə hallara yol verilməyəcəkdir.

≈ ≈ ≈

AZAD TRİBUNA

Polad Vəli oğlu Həsənov
Naxçıvan Muxtar Respublikası
Ali Məhkəməsinin hakimi

Mülki prosesdə apellyasiya şikayəti vermək hüququ və bu hüququn həyata keçirilməsinə dair mövcud normaların müqayisəli təhlili

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 60-cı maddəsinin I hissəsinə görə hər kəsin hüquq və azadlıqlarının məhkəmə müdafiəsinə təminat verilir. Həmçinin Azərbaycan Respublikası Mülki Prosesual Məcəlləsinin (bundan sonra – AR MPM) 4-cü maddəsinə görə bütün fiziki və hüquqi şəxslər özlərinin qanunla qorunan hüquq və azadlıqlarını, eləcə də maraqlarını qorumaq və təmin etmək məqsədi ilə qanunla müəyyən edilmiş qaydada məhkəmə müdafiəsindən istifadə etmək hüququna malikdirlər. Bu müddəə şəxslərin hüquq və mənafelərinin birinci, apellyasiya və kassasiya instansiyası məhkəmələrində müdafiə olunmasını özündə ehtiva edir. Məhkəmə müdafiəsi hüququnun səmərəliliyi eyni zamanda birinci instansiya məhkəmələri tərəfindən buraxılmış nöqsanların yuxarı instansiya məhkəmələrində aradan qaldırılması imkanının qanunvericiliklə təsbit olunmasından ibarətdir.

Bu məqalədə apellyasiya şikayəti vermək hüququnun həyata keçirilməsi ilə bağlı aşağıdakı suallara aydınlıq gətirməyə çalışacağıq:

1. Mülki mühakimə icraatı qaydasında apellyasiya şikayətinin verilməsi müddətləri ilə bağlı AR MPM-in hansı norması əsas götürülməlidir?

2. Apellyasiya şikayətinin verilməsi müddətinə dair AR MPM-in 360-cı maddəsi işdə iştirak etməyə cəlb edilməyən şəxslərə münasibətdə necə tətbiq edilməlidir?

3. İşdə iştirak etməyə cəlb edilməyən şəxslərlə bağlı müddətin bərpası institutu tətbiq edilə bilərmi?

AR MPM-in 357-ci maddəsində deyilir: “Azərbaycan Respublikasının birinci instansiya məhkəmələri tərəfindən qəbul olunmuş **qanuni qüvvəyə minməmiş** qətnamə və qəraradlardan, həmin Məcəllədə nəzərdə tutulmuş hallar istisna olmaqla, tərəflər, üçüncü şəxslər, xüsusi icraat işlərində ərizəçilər və maraqlı şəxslər apellyasiya şikayəti verə bilər.” Maddədən də

göründüyü kimi yalnız qanuni qüvvəyə minməmiş məhkəmə qərarlarından apellyasiya şikayətinin verilməsi imkanı nəzərdə tutulur.

Apellyasiya şikayətinin verilməsi müddətləri ilə bağlı AR MPM-in 233, 357 və 360-cı maddələrinin müqayisəli təhlilinə diqqət yetirsək görürük ki, apellyasiya şikayətinin verilməsi müddətinin axımının başlanması anı ilə bağlı qeyd olunan normalar arasında müəyyən ziddiyyətlər vardır. Belə ki, AR MPM-in 233.1-ci maddəsində qeyd olunur ki, məhkəmə qətnaməsindən şikayət verilməmişdirsə, ***qəbul edildiyi gündən 1 ay keçdikdən sonra qanuni qüvvəyə minir***. Bu maddədə qətnamənin qanuni qüvvəyə minməsinin birgə şərti kimi qətnamədən apellyasiya ***şikayətinin verilməməsi*** və qətnamənin qəbul edildiyi gündən ***1 ay müddətin keçməsi*** nəzərdə tutulmuşdur. Digər tərəfdən AR MPM-in 360-cı maddəsində qeyd olunur ki “Apellyasiya şikayəti məhkəmə qətnaməsi ***rəsmi qaydada verildiyi gündən 1 ay müddətində*** verilə bilər.” Beləliklə, 360-cı maddə həm apellyasiya şikayətinin verilmə müddətini, həm də bu müddətin başlanğıc anını müəyyən edir. Müddət axımının başlanğıc anı kimi ***məhkəmə qətnaməsinin rəsmi qaydada verildiyi gün*** müəyyən edilir. AR MPM-in 227.3-cü maddəsinə görə isə məhkəmənin qətnaməsi işdə iştirak edən şəxslərə tərtib edildikdən sonra 3 gün ərzində rəsmi qaydada verilməlidir. Buradan aydın olur ki, məhkəmə qətnaməsinin qəbul edilmə tarixi qətnamənin tərəfə rəsmi qaydada verilməsi tarixi ilə eyni olmaya bilər. Yəni tərəf qətnaməni qəbul edildikdən bir neçə gün sonra rəsmi qaydada ala bilər. Bütün bunları nəzərə alaraq belə bir nəticəyə gəlmək olar ki, MPM-in 360-cı maddəsinə əsasən apellyasiya şikayətinin verilməsi üçün müəyyən edilmiş prosessual müddətin axımı qətnamənin qəbulundan 1 ay müddət keçdikdən sonra da davam edə bilər. Lakin, MPM-nin 233-cü maddəsi isə bunu istisna edir. Elə isə məsələ necə həll olunmalıdır?

Fikrimizcə, hüququn ümumi prinsiplərini və bu sahədə formalaşmış məhkəmə təcrübəsini nəzərə alaraq məhkəmə qətnaməsinin rəsmi qaydada verilmə anı əsas götürülməklə məsələnin düzgün və hərtərəfli həllinə nail oluna bilər. Bu halda AR MPM-in 233.1-ci maddəsinin məzmunu ilə bağlı aşağıdakı kimi düzəlişin edilməsi zərurəti yaranır: ***“Məhkəmə qətnaməsindən şikayət verilməmişdirsə, tərəflərə rəsmi qaydada verildiyi gündən bir ay keçdikdən sonra qanuni qüvvəyə minir.”***

İkinci və üçüncü sualla bağlı qeyd edək ki, qanunverici apellyasiya şikayəti vermək hüququnu təkcə işdə iştirak edən yuxarıda prosessual statusu sadalanan şəxslərə deyil, eyni zamanda qəbul edilən qətnamə onların hüquq və vəzifələrinə toxunan hallarda ***işdə iştirak etməyə cəlb olunmayan şəxs-***

lərdə də şamil etmişdir. Bu isə ümumilikdə, ədalət mühakiməsinin mütləq və obyektiv həqiqətə nail olması, vətəndaşların pozulmuş hüquqlarının bərpası baxımından mühüm əhəmiyyətə malikdir. Lakin bununla yanaşı işdə iştirak etməyə cəlb edilməyən şəxslərin apellyasiya şikayətini verməsinin ayrıca prosessual qaydası qanunvericiliklə müəyyənləşdirilməyib. Başqa sözlə, apellyasiya şikayətinin verilməsi ilə bağlı bütün prosessual qaydalar digər şəxslərdə olduğu kimi işdə iştirak etməyə cəlb edilməyən şəxslərə də şamil olunmuşdur. Lakin qanunverici burada əsas şərt kimi müəyyənləşdirmişdir ki, qəbul olunan qətnamə onların hüquq və vəzifələrinə toxunmuş olsun. Yəni, qəbul edilən qətnamə ilə həmin şəxslərin hüquqları haqqında məsələ bu hüquqların pozulması və ya əsassız məhdudlaşdırılması ilə müşayiət olunan formada həll edilir və ya həmin şəxslərin üzərinə hər hansı bir vəzifəni icra etmək öhdəliyi qoyulur. Məsələn: işdə iştirak etməyə cəlb olunmamış şəxsin mülkiyyətində olan torpaq səhəsinin bir hissəsi məhkəmə qərarı ilə digər bir şəxsin mülkiyyətinə verilir. Bu kimi hallar mövcud olduqda artıq mülki prosessual qanunvericiliyə görə həmin şəxsin apellyasiya şikayəti vermək hüququ yaranır. Bəs bu hüququn həyata keçirilməsi müddətləri qanunvericiliklə necə müəyyənləşdirilir? AR MPM-in 360-cı maddəsində qeyd olunan apellyasiya şikayətinin verilməsi müddəti işdə iştirak etməyə cəlb olunmayan şəxslərə münasibətdə necə tətbiq edilməlidir?

AR MPM-in 360-cı maddəsində qətnamədən apellyasiya şikayəti vermənin müddəti ilə yanaşı, bu müddətin başlanğıc anı da müəyyən edilmişdir. Yəni, müddətin axımı qətnamənin *rəsmi qaydada verilmə* anı ilə başlanmış olur. Lakin qeyd olunmalıdır ki, işdə iştirak etməyə cəlb olunmayan şəxslər üçün müddətin axımının başlanması proses iştirakçıları ilə müqayisədə fərqli mahiyyətə malikdir. İşdə iştirak etməyə cəlb olunmayan şəxs məhkəmədə proses iştirakçısı olmadığından və qəbul olunmuş qətnamə də, bir qayda olaraq, həmin şəxsə verilmədiyindən təcrübədə həmin şəxslər adətən öz hüquqlarının pozulduğunu qəbul olunmuş qətnamə qanuni qüvvəyə mindikdən və hətta icraya yönəldikdən sonra bilirlər. Belə olan halda məsələ necə həll olunmalıdır?

Məhkəmə təcrübəsində sözü gedən məsələ ilə bağlı müxtəlif fikirlər mövcuddur. Bir qrup hüquqşünaslar hesab edirlər ki, belə vəziyyətdə artıq məhkəmə qərarı qüvvəyə mindiyindən və həmin şəxslər üçün də apellyasiya şikayətinin verilməsi müddəti başa çatdığından apellyasiya şikayəti vermək hüququ yalnız müddətin bərpası institutunun tətbiqi ilə mümkündür. Lakin fikrimizcə, bu cür yanaşma özlüyündə AR MPM-in 360-cı maddəsinin ma-

hiyyətinə ziddir. Çünki işdə iştirak etməyə cəlb olunmayan şəxsə məhkəmə qətnaməsi *rəsmi qaydada verilmədiyindən* artıq qeyd olunan maddədə nəzərdə tutulan 1 aylıq müddət də həmin şəxsə münasibətdə başlanmamışdır. Bu zaman hansı “buraxılmış müddətin” bərpasından söhbət gedə bilər? Elə isə məsələ necə tənzimlənməlidir?

Qətnamənin işdə iştirak etməyə cəlb edilməyən digər şəxslərin hüquq və mənafelərinə toxunduğu hallarda həmin şəxslər işdə iştirak etməyə cəlb edilməli olduğu halda, onlar cəlb olunmur və qəbul edilən qətnamə onların hüquq və mənafelərinə toxunur, həmin şəxslərin üzərinə hər hansı bir vəzifəni icra etmək öhdəliyi qoyulur. AR MPM-in 15.4-cü maddəsinə görə məhkəmə aktları maraqlı şəxslərin mənafelərinə toxunduqda bu aktların məcburiliyi işdə iştirak etməyən maraqlı şəxslərin öz hüquqlarının və qanunla qorunan mənafelərinin müdafiəsi üçün məhkəməyə müraciət etmələri imkanını istisna etmir. Məhkəmə işdə iştirak etməyə cəlb olunmamış şəxslərin hüquq və vəzifələrinə dair məsələni onların hüquqlarının pozulması ilə nəticələnməklə həll etmişsə, bu hal AR MPM-in 387.2.4-cü maddəsinə görə apellyasiya şikayətinin dəlillərindən asılı olmayaraq qətnamənin ləğv edilməsi üçün əsasdır. Bu isə onu sübut edir ki, qəbul edilmiş qətnamə ilə hüquq və mənafeləri pozulmuş işdə iştirak etməyə cəlb olunmayan şəxsin apellyasiya şikayəti vermək hüququ mütləq təmin olunmalıdır. Bütün bunları nəzərə alaraq qeyd etməliyik ki, işdə iştirak etməyə cəlb edilməyən şəxslərin apellyasiya şikayətini verməsinin ayrıca prosessual qaydası qanunvericiliklə müəyyənləşdirilmədiyindən və onların apellyasiya şikayəti vermək hüququnun olması zərurətindən yola çıxaraq AR MPM-in 360.1-ci maddəsi eynilə həmin şəxslərə də şamil olunmalıdır. Yəni, şəxs hüququnun pozulduğunu bildiyi andan məhkəmə qərarının rəsmi qaydada verilməsini tələb etməlidir. Məhkəmə qərarı şəxsə verildiyi andan müddətin axımı başlamalıdır.

İstifadə olunmuş qanunvericilik aktlarının və ədəbiyyat siyahısı:

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası. B., Qanun, 2013.
2. Azərbaycan Respublikasının Mülki-Prosessual Məcəlləsi. B., Qanun, 2013.
3. Azərbaycan Respublikası Mülki-Prosessual Məcəlləsinin Kommentariyası. Ə. Hüseynov, B. Kərimli, F. Manafov. Bakı.2012.

ALİ MƏHKƏMƏNİN MƏTBUAT XİDMƏTİNDƏN

2014-cü ilin fevral ayında keçirilən tədbirin xülasəsi

Fevral ayının 4-də Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsi Rəyasət Heyətinin iclası keçirilmiş, iclasda 2013-cü ildə muxtar respublika məhkəmələrinin fəaliyyətinin yekunları müzakirə olunmuşdur.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri Ramiz Süleymanov 2013-cü ildə muxtar respublika məhkəmələri tərəfindən ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi, vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının təmin olunması sahəsində, habelə əhəlinin hüquqi maarifləndirilməsi istiqamətində görülən işlər barədə məlumat vermişdir.

Qeyd olunmuşdur ki, əvvəlki illərdə olduğu kimi 2013-cü ildə də Naxçıvan Muxtar Respublikasında hüquq institutlarının inkişaf etdirilməsi, məhkəmə orqanlarının fəaliyyətinin müasirləşdirilməsi, eləcə də onların maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi istiqamətində mühüm addımlar atılmış, məhkəmə orqanlarının müasir texniki avadanlıqlarla təchiz edilməsi, habelə məhkəmələrin fəaliyyətində yeni informasiya və kommunikasiya texnologiyalarının tətbiq olunması ilə bağlı bir sıra işlər həyata keçirilmişdir.

Sonra muxtar respublikanın ixtisaslaşdırılmış, şəhər və rayon məhkəmələrinin sədr və hakimlərinin 2013-cü ildə gördükləri işlərə dair məlumatları dinlənilmişdir.

Tədbirdə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisi Aparatı rəhbərinin müavini, Qanunçuluq və hüquq-mühafizə orqanları ilə iş şöbəsinin müdiri Cəlil Rüstəmov çıxış etmişdir.

